



T.C.
GIDA TARIM VE HAYVANCILIK
BAKANLIĞI

AVRUPA BİRLİĞİ VE DIŞ İLİŞKİLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

AB UZMANLIK TEZİ

AVRUPA BİRLİĞİ
HAYVAN HASTALIKLARI
POLİTİKASINDAKİ
GELİŞMELER VE YENİ
YASA TEKLİFİ

AB UZMAN YARDIMCISI

İŐIK ERŞAN

DANIŞMAN

DR. BAŞAK OKSAY

AB UZMANI

Ankara
Eylöl 2015

T.C.
GIDA TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI
AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

AVRUPA BİRLİĞİ HAYVAN HASTALIKLARI
POLİTİKASINDAKİ GELİŞMELER VE
YENİ YASA TEKLİFİ

AB UZMANLIK TEZİ

İŐIK ERŞAN
AB UZMAN YARDIMCISI

DANIŞMANI
Dr. BAŞAK OKSAY
AB UZMANI

ANKARA – 2015

Eylül

ÖZET

AVRUPA BİRLİĞİ HAYVAN HASTALIKLARI POLİTİKASINDAKİ GELİŞMELER VE YENİ YASA TEKLİFİ

Işık ERŞAN
Avrupa Birliği Uzmanlık Tezi

Danışman
Dr. Başak OKSAY

Avrupa Birliği, “2007 - 2013 Hayvan Sağlığı Stratejisi” ile hayvan sağlığı politikasında “Koruma tedaviden iyidir” yaklaşımını benimsemiştir. Söz konusu strateji doğrultusunda Avrupa Komisyonu, 6 Mayıs 2013 tarihinde mevcut hayvan sağlığı mevzuatını revize eden “Bulaşıcı Hayvan Hastalıklarına İlişkin Tüzük” taslağını tamamlamıştır. Taslak, “Daha Güvenilir Gıda için Daha Akılcı Kurallar” isimli mevzuat paketinin bir parçası olarak sunulmuştur. Tek bir mevzuat çerçevesi, mevzuatta hem sayıca hem de içerik yönünden sadeleştirmeyi sağlayacaktır. Daha çok risk temelli ve hastalıkları önlemeye yönelik bir yaklaşıma sahip olan yasa taslağı; hayvan bakıcıları, operatörler, veteriner hekimler ve yetkili makamlar gibi sektör paydaşlarının yükümlülüklerini de açıkça ortaya koymaktadır. Mevzuat taslağı aşılama ile ilişkin bir çerçeve oluşturmakta ve ticarete oluşabilecek aksaklıklara ilişkin riskin azaltılması amacıyla OIE standartlarıyla yakınlaşma eğilimindedir. Söz konusu taslağın, 2016 yılında yayımlanması öngörülmektedir. Türkiye açısından AB’yle tam üyelik yolunda AB müktesebatıyla uyumlaştırmanın sağlanması gerekmektedir. Bu nedenle müzakerelerin 12 no.lu “Veteriner, Gıda Güvenilirliği ve Bitki Sağlığı” başlıklı faslı kapsamında söz konusu Tüzüğe ulusal mevzuatımızın uyumlaştırılması ve uygulamaya yönelik gerekli çalışmaların yapılması önem arz etmektedir. Bu çalışmada öncelikle; AB’nin hayvan sağlığı politikasının ve mevzuatının tarihi gelişimi, politika hedef ve alanları, söz konusu alandaki mevcut strateji ile idari yapılanma analiz edilmiş ve AB’nin hayvan sağlığına ilişkin durum değerlendirmesine yer verilmiştir. İkinci bölümde, Türkiye’nin hayvan sağlığı alanındaki politikası ve AB’ye uyum süreci ile gerçekleştirilmesi gereken çalışmalar değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde, AB’nin “Bulaşıcı Hayvan Hastalıklarına İlişkin Tüzük Taslağı” incelenmiştir. Sonuç kısmında ise; söz konusu yasanın AB’ye olası etkileri ele alınırken, Türkiye’nin bu alanda AB’ye uyum sürecine yönelik öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: AB Hayvan Sağlığı Politikası, Bulaşıcı Hayvan Hastalıkları, AB Hayvan Sağlığı Stratejisi, Daha Güvenilir Gıda için Daha Akılcı Kurallar, Tek Sağlık

Eylül 2015, 88 sayfa

ABSTRACT

DEVELOPMENTS IN THE EUROPEAN UNION POLICY ON ANIMAL DISEASES AND THE NEW LAW PROPOSAL

Işık ERŞAN
European Union Expertise Thesis

Supervisor
Dr. Başak OKSAY

In the context of “2007-2013 Animal Health Strategy”, the European Union adopted “Prevention is better than cure” approach. In accordance with this strategy, on May 6, 2013 the European Commission finalised its proposal for “Regulation on Transmissible Animal Diseases” revising current animal health legislation. The proposal is part of a legislation package called “Smarter Rules for Safer Food”. A single framework regulation would provide simplification of existing rules both numerically and in substance. The law proposal, which is more risk based and preventive in terms of animal diseases, clearly lays down the responsibilities of the stakeholders like the keepers, operators, veterinarians and competent authorities etc. It provides regulatory framework for vaccination and aims for an appropriate level of convergence with the OIE standards. It is foreseen that this proposal will enter into force in 2016. As for Turkey, alignment of EU acquis is required in terms of EU accession. Therefore it becomes more of an issue on alignment and implementation of this Regulation in scope of the 12th Chapter on Veterinary, Food Safety and Phytosanitary of the negotiations. In this study; first, historical development of the EU policies and legislation on animal health, policy objectives and areas, current strategy in this field and administrative structure are analyzed and EU’s animal health situation is mentioned. In the second part, Turkey’s animal health policy and EU harmonization process with the efforts needed are evaluated. In the third part, EU’s proposal for “Regulation on Transmissible Animal Diseases” is examined. In the conclusion part, the possible effects of aforementioned regulation on EU is discussed and recommendations were made for Turkey’s harmonization process in this field.

Keywords: EU Animal Health Policy, Transmissible Animal Diseases, EU Animal Health Strategy, Smarter Rules for Safer Food, One Health

September 2015, 88 pages

ÖNSÖZ

Avrupa Birliği (AB) ile gerekleştirilen üyelik müzakerelerinin 12 no.lu Gıda Güvenilirliği, Veteriner ve Bitki Sağlığı Faslının açılış kriterlerinden biri olan; Türkiye'nin AB müktesebatı ile uyumlu gıda, yem ve veteriner çerçeve mevzuatını benimsemesi ve başta kontrol kuruluşları olmak üzere sorumlulukları açık biçimde belirleyen hükümleri ortaya koymasını kapsamında, "5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu" 2010 yılında yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanunun yayımlanmasını takiben ikincil mevzuatın uyumlaştırma çalışmaları gerçekleştirilmeye başlanmış ve halen devam etmektedir.

Bu kapsamda, Avrupa Komisyonu tarafından taslağı hazırlanarak 2016 yılında yürürlüğe girmesi öngörülen "Bulaşıcı Hayvan Hastalıklarına İlişkin Tüzük" ile ulusal mevzuatımızın uyumlaştırılması gerekecektir. Bu tezde, AB'nin hayvan sağlığı politikasının tarihçesi, bu alandaki son gelişmeler ve söz konusu yasa teklifi incelenmiş, ölkemizin hayvan sağlığı alanında gerçekleştirdiği çalışmalar ve gerekli uyum çalışmaları değerlendirilmiştir.

Bu tezi hazırlarken görüş ve önerileriyle katkıda bulunan; AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürü Sayın ınar BAHÇECİ ve Tez Değerlendirme Komisyonu'nun değerli üyelerine, Sayın Prof. Dr. Engin SAKARYA'ya, Sayın Dr. Nahit YAZICIOĐLU'na, Sayın Cihangir Gültekin GÜMÜŐTEPE'ye, tez danışmanım Sayın Dr. Başak OKSAY'a ve değerli mesai arkadaşlarıma, ayrıca Avrupa Komisyonu'nda geçici görevim sırasında hayvan sağlığıyla ilgili toplantılara katılmama olanak sağlayan Komiteler Sektör Başkanı Sayın René DANAU ile tez konum olan yasa tasarısından sorumlu ve benden yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen Sayın Barbara LOGAR'a saygılarımla teşekkür ederim.

Tez çalışmamı, sevgili aileme atfederken, kendilerine hayatım boyunca olduğu gibi tez sürecim sırasında da bana verdikleri destek ve gösterdikleri anlayış için şükranlarımı sunarım.

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. 2007-2013 Stratejik Eylem Planı, Hayvan Sağlığı stratejik hedefleri

Tablo 2. 2014 ve 2015 yılları AB finansal katkı miktarları

Tablo 3. Etki analizinde Seçenekler 3, 4 ve 5'in karşılaştırılması

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. TRACES'in kullanıldığı ve hakkında eğitim verilen ülkeler

Şekil 2. AB'nin 2007-2011 döneminde veteriner programlarına finansal katkısı

Şekil 3. AB'nin 2007-2011 döneminde veteriner programlarına finansal katkısının dağılımı

Şekil 4. 2005-2011 yılları arasında pozitif BSE vakaları

Şekil 5. AB'de Mavidil virüsü serotipleri tespit edilen kısıtlı bölgeler

Şekil 6. 1992 ve 2002 yıllarında AB ülkelerinde yabani hayvanlarda görülen Kuduz mihrakları

Şekil 7. 2007-2011 yılları arasında AB'de görülen Kuduz mihrakları

Şekil 8. AB'de Sığır Brusellozu'ndan ari ve hastalık mihrakı görülen bölgeler

Şekil 9. AB'de Sığır Tüberkülozu'ndan ari ve hastalık mihrakı görülen bölgeler

Şekil 10. Veteriner programları bütçesinin hastalıklara göre dağılımı

Şekil 11. Veteriner programları bütçesinin Üye Devletlere göre dağılımı

Şekil 12. AB'de mevzuat hazırlama süreci

KISALTMALAR DİZİNİ

€	Avro / Euro
AB	Avrupa Birliği
AT	Avusturya (AB mevzuatına ilişkin olarak Avrupa Topluluğu)
ADNS	Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemi / Animal Diseases Notification System
ANIMO	Hayvan Hareketleri Kontrol Sistemi / Animal Movements and Control System
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AMR	Antimikrobiyel Direnç / Antimicrobial Resistance
AP	Avrupa Parlamentosu
BE	Belçika
BG	Bulgaristan
BIP	Veteriner Sınır Kontrol Noktası / Border Inspection Post
BSE	Sığırların Süngerimsi Beyin Hastalığı / Bovine Spongiform Encephalopathy
CZ	Çek Cumhuriyeti
COPA-COGECA	Avrupa Çiftçi ve Avrupa Tarım Kooperatifleri Birliği / European Farmers and European Agri-Cooperatives
CVO	Baş Veteriner Yetkili / Chief Veterinary Officer
DE	Almanya
DK	Danimarka
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EAGGF	Avrupa Tarımsal Rehberlik ve Garanti Fonu / European Agricultural Guidance and Guarantee Fund
EE	Estonya
EL	Yunanistan
ES	İspanya
EuFMD	Şap Hastalığı'nın Kontrolü için Avrupa Komisyonu / The European Commission for the Control of Foot and Mouth Disease
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı / Food and Agricultural Organization of the United Nations

FI	Finlandiya
FR	Fransa
FVE	Avrupa Veteriner Hekim Federasyonu / Federation of Veterinarians of Europe
FVO	Gıda ve Veteriner Ofisi / Food and Veterinary Office
DG SANTE	Sağlık ve Gıda Güvenilirliği Genel Müdürlüğü / Directorate General for Health and Food Safety
EFSA	Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi / European Food Safety Authority
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
GTHB	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
HR	Hırvatistan
HPAI	Yüksek Patojeniteli Kuş Gribi / High Pathogen Avian Influenza
HSZK	Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanunu
HU	Macaristan
IE	İrlanda
IMSOC	Resmi Kontroller için Bilgi Yönetim Sistemi / Information Management System for Official Controls
IPCC	Uluslararası Bitki Koruma Birliği / The International Plant Protection Convention
IT	İtalya
LSD	Sığırların Nodüler Ekzantemi Hastalığı / Lumpy Skin Disease
LT	Letonya
LU	Lüksemburg
LV	Litvanya
MRL	Maksimum Kalıntı Limitleri / Maximum Residue Limits
MT	Malta
NL	Hollanda
OHSP	Ortak Hayvan Sağlığı Politikası
OIE	Dünya Hayvan Sağlığı Teşkilatı / Office International des Epizooties
OTP	Ortak Tarım Politikası
OV	Resmi Veteriner Hekim / Official Veterinarian
PDO	Menşe adı / Protected Designation of Origin
PDG	Mahreç işareti / Protected Geographical Indication

PL	Polonya
PPR	Koyun-Keçi Vebası / Peste des Petit Ruminants
PT	Portekiz
RASFF	Gıda ve Yem için Hızlı Alarm Sistemi / Rapid Alert System for Food and Feed
RO	Romanya
SE	İsveç
SI	Slovenya
SPS	Sağlık ve Bitki Sağlığı / Sanitary and Phytosanitary
SK	Slovakya
THSP	Topluluk Hayvan Sağlığı Politikası
TRACES	Ticari Kontrol ve Uzman Sistemi / Trade Control and Expert System
TSE	Nakledilebilen Süngerimsi Beyin Hastalığı / Transmissible Spongiform Encephalopathy
TSG	Geleneksel özellik / Traditional Speciality Guaranteed
TURKVET	Veteriner Bilgi Sistemi
UECBV	Avrupa Canlı Hayvan ve Et Ticaret Birliği / European Livestock and Meat Trading Union
UK	Birleşik Krallık
VDK	Veteriner Daimi Komitesi
WHO	Dünya Sağlık Örgütü / World Health Organization

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
TABLolar DİZİNİ.....	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ	v
KISALTMALAR DİZİNİ	vi
GİRİŞ.....	1
1. AVRUPA BİRLİĞİ HAYVAN SAĞLIĞI POLİTİKASI	5
1.1. AB Hayvan Sağlığı Politikasının Gelişimi	5
1.2. AB Hayvan Sağlığı Mevzuatının Gelişimi	8
1.3. Mevcut AB Hayvan Sağlığı Politikasının Hedefleri.....	12
1.4. Mevcut AB Hayvan Sağlığı Politikasının Alanları.....	13
1.5. AB Hayvan Sağlığı Stratejisi (2007-2013).....	20
1.6. AB Ülkelerinde Hayvan Sağlığı Alanında İdari Yapılanma	22
1.7. AB Hayvan Sağlığı Politikasının Uygulanmasında Başarılar ve Sorunlar	25
2. TÜRKİYE’NİN HAYVAN SAĞLIĞI POLİTİKASI VE AB’YE UYUMLAŞTIRILMASI	32
2.1. Türkiye’nin Hayvan Sağlığı Politikası, Mevzuatı ve İdari Yapılanmasının Gelişimi.....	32
2.2. Hayvan Sağlığı Alanında Mevcut Strateji ve Program.....	36
2.3. Hayvan Sağlığı Alanında AB’ye Uyum Çalışmaları	39
2.3.1. Hayvan Sağlığı Alanında Ulusal Mevzuatın AB Mevzuatına Uyumlaştırılması	40
2.3.2. Hayvan Sağlığı Alanındaki Acil Eylem Planları ve Projeler	41
2.3.3. Hayvan Sağlığı Alanında Türkiye’nin AB’ye Uyum Durumu.....	43
3. AB’NİN HAYVAN SAĞLIĞI ALANINDA YENİ YASA TASARISI.....	46
3.1. Hayvan ve Bitki Sağlığı Paketi – Daha Güvenilir Gıda İçin Daha Akılcı Kurallar	46
3.1.1. Resmi Kontrollere İlişkin Tüzük Taslağı	47
3.1.2. Hayvan Sağlığı Önlemlerinin Finansmanı	49
3.2. Bulaşıcı Hayvan Hastalıklarına İlişkin Tüzük Tasarısı	52

3.2.2. Tüzük Tasarısı İçin Etki Değerlendirmesi	52
3.2.3. Tüzük Tasarısına Genel Bakış.....	56
3.2.3.1. Amaç, Kapsam ve Sorumluluklar.....	58
3.2.3.2. Bildirim, Sürveyans, Eradikasyon ve Arilik.....	61
3.2.3.3. Hastalıklara Hazırlıklı Olma ve Kontrol	63
3.2.3.4. Onay, İzlenebilirlik ve Hayvan Hareketleri.....	64
3.2.3.5. AB'ye Hayvan ve Hayvansal Ürün Girişi ile İhracat	68
3.2.3.6. Acil Durumlar	68
3.2.3.7. Son Hükümler.....	69
3.3. Yasa Tasarısının Kanunlaştırılmasına İlişkin Yasal Süreç	72
SONUÇ.....	77
KAYNAKÇA	81
EKLER.....	94

GİRİŞ

Avrupa Birliği'nde (AB); 2013 yılı itibariyle yaklaşık 104 milyon baş sığır, 150 milyon baş domuz, 83,5 milyon baş koyun, 10,5 milyon baş keçi ve 1,6 milyar kanatlı hayvan bulunmaktadır (Eurostat, 2014). Hayvancılık hasılası 149 milyar Avro tutarında olup 57,6 milyar Avro tutarındaki % 58'lik payı, domuzlar ve kanatlılara ilişkin hayvancılık faaliyetleri oluşturmaktadır (European Commission, 2013a). 2009 yılında AB'de, su ürünleri toplam üretimi 1,3 milyon ton düzeyinde gerçekleşmiş olup üretimin toplam değeri ise 3,3 milyar Avro olarak hesaplanmaktadır (Eurostat, 2015). Hayvancılık hasılası, 2008 yılı itibariyle 363 milyar Avro olan toplam tarım hasılasının % 41'ini oluşturmaktadır (European Commission, 2013a).

Ev ve süs hayvanları ise ikinci büyük hayvan kategorisini oluşturmaktadır. Yaklaşık 120 milyon kedi ve köpek ile 35 milyon ev ve süs kuşu bulunmaktadır. AB'de kedi ve köpek satışının yıllık tutarı 1,3 milyar Avro olup sektör, 300.000 kişiye istihdam sağlamaktadır. Çoğunluğu rodent olan 12 milyon hayvan ise deney amaçlı olarak kullanılmaktadır. AB'de 2.000-3.000 arasında hayvanat bahçesi mevcut olup ortalama 800.000 kafeste tutulan yabani hayvan bulunmaktadır. Kürk hayvancılığı sektöründe ise 7.200 üretici 32 milyon hayvan üretmektedir (European Commission, 2013a).

Tarım ve gıda endüstrisi, 48 milyonun üzerinde insana istihdam sağlayarak ve yıllık 750 milyar Avro dolayındaki değeriyle AB'nin ikinci en büyük ekonomik sektörüdür (European Commission, 2013b). AB için bu denli önemli role sahip olan sektör, geçtiğimiz yıllarda önemli krizler atlattır. Ortaya çıkan salgınların insan ve hayvan sağlığına etkileri ve hastalıkların kontrol altına alınmasına kadar meydana getirdiği ekonomik kayıpların yanında ticarete de önemli etkileri olmaktadır. 90lı yılların başlarında canlı sığır ve et ihracatında önemli gelişme gösteren Birleşik Krallık'ta 1995 yılında; günümüzde yaklaşık olarak 833 milyon Avro'ya tekabül eden tutarda (600 milyon Sterlin) 300.000 ton sığır eti ihracatı yapılmıştır. Aynı dönem süt sığırları ihracatı ise yıllık olarak günümüzde 97 milyon Avro'ya karşılık gelen tutarda (70 milyon Sterlin) olmuştur. Söz konusu ticaret hacmi, AB BSE krizi nedeniyle Birleşik Krallık'tan ithalatı yasaklayınca çökmüştür. 2003 yılında Hollanda, Belçika, Almanya, Fransa ve İspanya'da görülen Klasik Domuz Vebası

salgınları ise canlı hayvan ihracatlarında % 15 dolayında düşüğe neden olmuştur (European Commission, 2013a).

Bu krizlerden bazılarının hayvan hastalıklarına ilişkin salgınların önemli ekonomik ve beşeri etkilere yol açtığı görülebilmektedir. Örneğin, 1996-1997 yılları arasında ortaya çıkan BSE salgınının, Birleşik Krallık için yarattığı ekonomik kayıp günümüzde 4,8 milyar Avro'ya karşılık gelen tutar (3,5 milyar Sterlin) dolayında olmuştur ki bu miktar ülkenin GSYH'sının % 0,5'ine karşılık gelmektedir. Hastalık tüm AB'de tüketicilerin güven kaybına yol açmış ve son 15 yılda 200'den fazla insanın ölümüne yol açmıştır. Yine Birleşik Krallık'ta 2001-2002 yılları arasında meydana gelen Şap Hastalığı salgınının yarattığı ekonomik kayıp, günümüzde yaklaşık olarak 13-16 milyar Avro'ya tekabül eden tutarda (10-12 milyar Sterlin) olmuştur. 2003 yılında Hollanda'da ortaya çıkan Kuş Gribi salgını sonucu 30 milyon kuş ve 150 milyon Avro tutarında ekonomik kayıp meydana gelmiştir (European Commission, 2013a).

Dünya'da ise zoonoz hastalıklara ilişkin salgınların sonucunda meydana gelen önemli sonuçlar, örneğin Güney Asya'da meydana gelen SARS salgınında 800'den fazla insanın hayatını kaybetmesi, hastalıklarla mücadelede bütüncül bir yaklaşımın önemini ortaya koymuştur (European Commission, 2013a). Günümüzde insanlarda hastalık yapan patojenlerin % 60'ının hayvan kökenli olduğu bilinmektedir (Cutler, 2010). 2010 yılında Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Dünya Hayvan Sağlığı Teşkilatı (OIE) ortak bir bildiri yayımlayarak "Tek Sağlık" konseptini disiplinlerarası işbirliğiyle sağlanabilecek bir yaklaşım olarak kabul etmişlerdir (FAO-OIE-WHO, 2010).

Beşeri ve veteriner hekimliği arasında paradigma açısından herhangi bir fark olmadığı, her iki bilimin de anatomi, fizyoloji, patoloji ve tüm türlerde hastalıkların etkenlerine dair ortak bilgiyi paylaşmakta olduğunu ifade ederek "Tek Tıp" kavramını ilk ortaya atanlardan biri Calvin Schwabe olmuştur (Schwabe, 1984). Günümüzde ise, "Tek Tıp" terimi çoğunlukla "Tek Sağlık" olarak kullanılmaktadır. Tek Sağlık, insanlar ve hayvanların izolasyon içinde yaşamadığı, bütüncül bir ekosistemin parçaları oldukları ve her üyenin faaliyetlerinin diğerlerini etkilediğini kabul eder. Bu nedenle Tek Sağlık; sağlığı insanların, hayvanların ve çevrenin var olduğu bir bütün olarak kabul eder (Kaplan & Scott, 2011).

Tek Sağlık, insan, hayvan ve çevre sağlığını bir araya getiren, enfeksiyöz hastalıkların kontrolünün geleceği açısından kritik ve yeni oluşturulan bir disiplindir. Son 30 yılda, yeni enfeksiyöz hastalıklar sıklıkla ortaya çıkmıştır. E. Coli O157:H7 enfeksiyonu, Lyme hastalığı ve SARS gibi birçok hastalık 1982'den önce bilinmemekteydi. Dünyada görülme sıklığı azalan Kuduz gibi hastalıklar ise yeniden ortaya çıkmaktadır. Batı Nil Humması okyanusları aşarak kıtalar arası yayılmıştır. Antibiyotik direnç ise endişe verici düzeye ulaşmıştır. İnsanlarda görülen ve yeni ortaya çıkan hastalıkların çoğu zoonoz kaynaklıdır. İnsanlarda bu hastalıklara yol açan etkenlerin çoğu şu gibi ortak özelliklere sahiptir: İnsanların yol açtığı çevre kirliliği, mikroorganizmaları yeni virulans özelliklere karşı seçici olan farklı nişlere maruz bırakarak hayvanlara bulaşmalarını kolaylaştırır ve genetik değişiklikler insanlara bulaşmaya izin verir. Klasik yaklaşımda hastanın tedavisinde, etkene ilişkin tanı konarak semptomların sağaltılmasına yönelik bir yol izlenmekteyken, Tek Sağlık yaklaşımı çevre, hayvanlar ve insanlar arasında *sürveyansla* hastalık ortaya çıkmadan önlenmesine odaklanır (Atlas, 2014).

Yüksek patojeniteli Avian Influenza'yı (HPAI) kontrol etmek için ve salgına hazırlıklı olmakta gösterilen çabalar, *zoonotik* hastalık etkenleri ve hayvan kökenli hastalıklara ilişkin riskleri azaltmaya sektörler arası işbirliği yoluyla odaklanmanın önemini vurgulamıştır. Başarılı ve sürdürülebilir sonuçların ancak uluslararası düzeyde işbirliğiyle sağlanması mümkündür.

FAO, OIE ve WHO bu alanda üçlü bir ortaklık kurarak *zoonozlarla* ilişkili risklere müdahale ve geniş etkili hastalıkların karmaşık olmasından ötürü çok sektörlü ve çok kurumlu işbirliğine ihtiyaç duyulduğunu vurgulamışlardır. Söz konusu üç örgüt yayımladıkları bildiri; DTÖ SPS Antlaşması'nda bahsi geçen küresel standart belirleme faaliyetlerinin (Kodeks Alimentarius, OIE ve IPPC) uyumlaştırılması ve tutarlılığa ulaşmak için gerçekleştirileceği ve mevcut Kodeks Alimentarius (FAO/WHO) risk analiz çerçevesinin, bilimsel temelli risk değerlendirme yönetim ve iletişiminin temelini oluşturacağı ifade edilmiştir. Benzer şekilde OIE'nin karasal ve sucul hayvanlar için küresel standartları da mevcuttur. Yeni ortaya çıkan ve yeniden ortaya çıkan hayvan hastalıkları, çevresel değişikliklerin etkisi, gıda güvenliği ile güvenilirliği, halk sağlığı ve hayvan refahına ilişkin yeni sosyal talepler, söz konusu üç örgüt arasındaki yakın

işbirliğine duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır. Hayvan ve insanlarda enfeksiyöz hastalıkların ortaya çıkması ve sınır aşan hastalıkların yayılmasını önlemek, tüm ülkelere, insanlara ve nesillere fayda sağlayan bir kamu malıdır (FAO-OIE-WHO, 2010).

Dünya çapında veteriner hekimlik mesleği “Tek Sağlık” konseptini teşvik etmiş ve gıda güvenilirliği, gıda güvenliği, antimikrobiyel direnç, iklim değişikliği ve insan-hayvan ilişkisine vurgu yapmakta kullanılmaktadır. Bahsi geçen kurumlar ortak eylem alanlarında önceliği her yıl 70.000 civarında insanın ölümüne yol açan Kuduz, *zoonoz influenza virüsleri* (Örneğin; Kuş Gribi tiplerine yol açan virüsler) ve antimikrobiyel direnç olarak belirlemiştir (WHO-OIE Operational Framework, 2014).

Söz konusu gelişmelerle beraber, yukarıda bahsi geçen “Tek Sağlık” konsepti AB için de önem kazanmış ve hayvan sağlığı mevzuatının hazırlanmasında bu yaklaşım öne çıkmıştır. 2004 yılında Avrupa Komisyonu’nun Ortak Hayvan Sağlığı Politikası’na ilişkin yaptığı değerlendirme sonucunda, hastalıkların önlenmesine odaklanmaya ihtiyaç duyulduğu sonucuna varılmış ve 2007-2013 Hayvan Sağlığı Stratejisi’nde “Koruma tedaviden iyidir” yaklaşımı benimsenmiştir. Strateji kapsamında hayvan sağlığı mevzuat çerçevesi oluşturulması hedefi doğrultusunda Komisyon 2013 yılında bulaşıcı hastalıklara ilişkin yeni bir tüzük teklifi hazırlamıştır. Bu teklifin amaçlarından birisi de “Tek Sağlık” konseptinin mevzuat çerçevesine dahil edilmesi olmuştur. Teklifte, hayvan refahına ilişkin düzenlemeler yer almamasına rağmen iyi hayvancılık uygulamaları hususunun yer alması, antimikrobiyel direnç ve yabani hayvanlara ilişkin düzenlemelerle; hayvan sağlığı ve refahı, halk sağlığı ve çevreye ilişkin bütüncül bir yaklaşım göze çarpmaktadır.

Bu çalışmada; AB’de hayvan sağlığı politikasının gelişimi, mevcut hayvan sağlığı politikası, 2007-2013 Hayvan Sağlığı Stratejisi incelenerek bu alandaki gelişmeler değerlendirilmiştir. Komisyon’un “Daha Güvenilir Gıda için Daha Akılcı Kurallar” mevzuat paketi kapsamında yer alan bulaşıcı hastalıklar tüzük taslağı, bu alanda getirdiği yeniliklere ilişkin olarak analiz edilmiştir. Ayrıca Türkiye’nin hayvan hastalıklarıyla mücadeleye ilişkin tarihçesi, hayvan hastalıklarına ilişkin mevcut stratejisi ve AB ile üyelik müzakereleri kapsamında bu alandaki gelişmeler değerlendirilmiştir. Son bölümde, AB’nin yeni tüzük taslağının Birlik açısından doğuracağı olası sonuçlara ve ülkemizde bu alanda mevzuat uyumu ve diğer gerekli çalışmalara ilişkin önerilere yer verilmiştir.

1. AVRUPA BİRLİĞİ HAYVAN SAĞLIĞI POLİTİKASI

AB, Avrupa çapında hayvan sağlığının düzenlenmesinde oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Tamamen uyumlaştırılmış mevzuat ve koordineli yaklaşım, önemli hayvan hastalığı salgınlarıyla mücadelede oldukça önemli olup hayvanlar ve hayvansal ürünlerin ticareti açısından iç pazarın daha iyi işlenmesini sağlamaktadır.

Bazı hayvan hastalıklarının ciddiyeti ve bulaşıcılığı ile sınır ötesi tehlikeleri nedeniyle; AB düzeyinde koordineli bir yaklaşımla ele alınması önem arz etmektedir. Hayvan sağlığı politikası; ortak tarım, balıkçılık, halk sağlığı ve tüketicinin korunması, iç Pazar, ticaret ve çevreye ilişkin AB politikaları açısından bir zorunluluktur. Mevcut hayvan sağlığı politikasının temel kuramları 1986 ve 1995 yılları arasında ortaya konulmuştur. O tarihten itibaren, AB'nin genişlemesi sonucu hayvan sağlığına konu olan çevre değişmiş, hayvanlar ve insanlar için önemli risk teşkil eden hastalıklar geçtiğimiz on yılda değişmiştir. Aynı zamanda hayvan ve hayvansal ürünler ticaretinde büyük çapta artış meydana gelmiştir. Bu da güvenilir ithalatın en iyi şekilde nasıl sağlanacağına ilişkin yeni bir bakış açısı gerektirmektedir. Geçtiğimiz on yıl içerisinde bilim ve teknolojiye önemli gelişmeler meydana gelmiş, söz konusu gelişmeler de hayvan sağlığı ve hayvan hastalıklarıyla mücadelenin düzenlenmesine ilişkin yeni olasılık ve yaklaşımlar sunmuştur(European Commission, 2008a).

1.1. AB Hayvan Sağlığı Politikasının Gelişimi

Mevcut Ortak Hayvan Sağlığı Politikasını (OHSP) oluşturan müdahalelerin çoğu kökenini 1960lardan almaktadır. Ortak Veteriner Politikası, ilk olarak 1968 yılında Ortak Tarım Politikası (OTP) gereklilikleri kapsamında yer almış olup Tarım Bakanlarınca idare edilmiştir. Avrupa Komisyonu bünyesinde kurulan Veteriner Dairesi'nin ilk görevlerinden biri, hayvan ve hayvansal ürün ticaretine ilişkin kuralları düzenlemek ve Ortak Veteriner Politikası için ilk adımları atmak olmuştur (FCEC, 2006).

AET için OTP 12 Mart 1968'de yürürlüğe girmiş, Konsey'de veteriner sektöründe ortak bir politika belirlenmesi için gerekli yasa tasarısı kabul edilmiştir. Topluluk önlemleri aşağıdaki amaçlara hizmet etmelidir:

- Topluluk içerisinde hayvan ve insan sağlığının korunması için nlemler,
- Veteriner sektörü için iyi tanımlanmış topluluk kuralları ve düzenlemelerin uygulanması, hayvanlar ve hayvansal ürünler için ticari engellerin asgari düzeye indirilmesi,
- Tarım sektöründeki kayıpları azaltmak amacıyla hayvan hastalıklarıyla mücadele etmek için gerekli önlemleri uygulamak ve Topluluğun yetkilerinden doğan masrafların ortaya konulması (OJ No C 22, 18.03.1968, p.18).

Avrupa Tek Senedi ile 1986 yılında serbest iç pazar ilkesi siyasi olarak kabul edilerek, malların serbest dolaşımına ilişkin olarak hayvan sağlığı kuralları dahil olmak üzere çeşitli yasal hükümlerin düzenlenmesini gerektirmiştir. İç pazar için hayvanların ve hayvansal ürünlerin dolaşımı, Topluluk kısıtlamaları haricinde serbest bırakılmıştır. Bu nedenle tüm ye Devletlerde, hayvan sağlığı ve kontrollere ilişkin ortak ilkelerin kararlaştırılması gerekmiştir (FCEC 2006).

Hayvancılık ve gıda üretimi için temel amaç; tüm ye Devletlerde 1993'ten önce ortak bir yüksek sağlık ve hijyen standardına ulaşarak, hayvanların ve ürünlerinin serbest dolaşımı kaynaklı riskleri azaltmak olmuştur. Bu nedenle; hayvan ve hayvansal ürünlerin hareketlerinden önce uygun kontrol ve/veya denetimlere tabi olması, Topluluk seviyesinde belirlenen bir sistem altında hayvanların kimliklendirilmesi ve yerinde kontrollere tabi olması, yetiştiricilik ve üretim amaçlı olarak menşelerine dair bir hareket belgesine sahip olmaları, semen ve embriyoların sürüye ve toplandıkları yerin menşesine dair tanımlanması ile hareket belgesine sahip olmaları, hayvansal ürünlerin uygun Topluluk işaretlerine sahip olmaları veya belli ürünler için belirli yerlerde kısıtlı veya belli üretim metodlarıyla retildiklerine dair tanımlama yapılması gibi genel şartlar belirlenmiştir (Batho et.al., 2008).

şap Hastalığı ve Klasik Domuz Vebası gibi hayvan hastalıkları, BSE gibi halk sağlığına ilişkin hastalıkların mihrakları, dioksin gibi hayvan yemi kontaminasyonları, antibiyotiklere ilişkin endişelerin hepsi hayvan sağlığı sorunlarının sosyal, ekonomik ve siyasi boyutlarını vurgulamıştır. BSE ve Dioksin krizleri nedeniyle tüketicilerin AB'nin gıda güvenilirliği politikasına olan güveni sarsılmıştır. Buna ek olarak, Komisyon'un ye Devletleri düzenli olarak ziyaret eden kendi denetim hizmetleri, Topluluk mevzuatının

uygulanmasında oldukça büyük farklılıklar olduğunu göstermiştir. Ayrıca, geçen on yılda gıda üretim ve işleminde gerçekleşen ileri düzey gelişmeler, kontrol metodlarının güncellenmesini gerektirmiştir. Bu bağlamda, hayvan sağlığı ile gıda güvenilirliği politika amaçları arasında bir ayırım yapılmasına gerek duyulmuştur. Ayrıca hayvan sağlığına ilişkin olarak belirlenmesi gereken, hayvan refahı ve çevreye ilişkin diğer amaçlar ortaya çıkmıştır. Buna örnek olarak, dinlenme istasyonları, hayvanların öldürülmesine ilişkin itlaf politikası, açık sistemlerde üretim ve Salmonella ile Campylobacter gibi hastalıkların artışına ilişkin hayvan refahı önlemlerinin belirlenmesine ihtiyaç duyulmuştur (FCEC 2006).

Halk sağlığına ilişkin bu tür önemli endişeler, politika yapıcılarının Topluluk'un hayvan ve halk sağlığı ile gıda güvenilirliği konularına yaklaşımını yeniden değerlendirmesine yol açmıştır. Kontroller için ortaya konan yeni kavramın, özellikle yeni gıdalar, teknolojiler ve tehditler için sürekli risk değerlendirmesi temelinde olmasına ihtiyaç duyulmuştur. Farklı krizleri göz önünde bulundurarak, bu yeni kavramın tüm gıda zincirini kapsaması, hayvan yemi üretimini de kapsayarak çiftlikten başlaması, yüksek düzeyde tüketici sağlığının korunmasını sağlaması gerekmektedir. Güvenilir üretim için temel sorumluluk endüstriye, üreticiler ve tedarikçilere verilmiştir. (Batho et.al., 2008).

Komisyon tarafından 1992 yılında yayımlanan Beyaz Kitap'ta bu hususlar yansıtılmış olup acil sağlık durumlarına ilişkin olarak, gıda zinciri boyunca hızlı ve etkin korunma önlemleri alınması önemli bir rol oynamaktadır. Buna ek olarak Üye Devletlerle yakın işbirliği kurulması, Komisyon'un denetim birimlerinin deneyimi ve iyi uygulamalar doğrultusunda ulusal kontrol sistemleri geliştirilmesi için Topluluk mevzuat çerçevesi teşvik edilmiştir. Tehlikelere ilişkin olarak Üye Devletlerle işbirliği içinde, Topluluk çapında elektronik hızlı alarm sistemi desteklenmiştir. Komisyon'a danışmanlık, risk analizi, tüketicilerle diyalogun teşviki ve yeni ortaya çıkan gıda güvenilirliği endişelerine ilişkin daha iyi bilgilendirilme sağlanması için 2002 yılında Avrupa Gıda Güvenilirliği Kurumu (EFSA) kurulmuştur. Dünyanın en büyük gıda ihracatçısı/ithalatçısı olan AB, yeni konsept ve kurallarıyla dünyadaki ticari ortakları üzerine de etki etmiştir (Batho et.al., 2008).

Beyaz Kitap'ın temel prensiplerinden biri bilimsel temelli politika olduğu için bu hususun OHSP'ye de önemli etkileri de olmuştur. Aynı süre boyunca OHSP'yi çeşitli dış faktörler etkilemiş olup başlıcaları şunlardır:

- AB'nin 2000 yılındaki Lizbon Stratejisi'nin kabulü ve 2004 yılında revizyonu ile gündeminin ekonomik büyüme, istihdam ve rekabetin teşviki olması
- Başarılı OTP reformları: MacSharry reformu 1993 yılından itibaren uygulanmaya başlanarak, 2000 yılı reform gündemi ve 2003 yılındaki orta dönem değerlendirmesi gerçekleştirilmiştir. Bu reformlar Pazar fiyat desteklerini düşürmüş ve kırsal kalkınma önlemlerinin önemini arttırmıştır.
- Uruguay Round Tarım Anlaşması'nın 1995'ten itibaren uygulanmasıyla, AB et ve hayvancılık sektörünün dışarıya yönelik olarak korunma düzeyi azaltılmış ve AB pazarına üçüncü ülke erişimini arttırmıştır. Aynı zamanda sağlık önlemlerinin önemi artmış ve DTÖ/SPS Antlaşması altında bu alanda dünya çapında ortak prensipler kabul edilmesi ve şeffaflığın artırılması için çalışmalara yol açmıştır. Bu önemli faktör hayvan sağlığı politikasına yönelik Topluluk yaklaşımını şekillendirmiştir. SPS Antlaşması dâhilinde, OIE tavsiyeleri/standartlarını veya herhangi uygun risk değerlendirme tavsiyesini (Örn. EFSA) göz önünde bulunduran bilimsel temelli bir yaklaşımın izlenmesine olan ihtiyaca atıfta bulunulmuştur.
- Birlik'in 1995 öncesinde ve 2004 sonunda genişlemesiyle birlikte OHSP için dış sınırları ve üretim sistemleri ile idari yapıların çeşitliliği gibi yeni zorluklar ortaya çıkmıştır.
- Hayvan sağlığı politikasıyla ilişkili olarak çevrenin korunması ve hayvan refahının sağlanması gibi konularda halkın farkındalığını arttırmak önem kazanmıştır (FCEC 2006).

1.2. AB Hayvan Sağlığı Mevzuatının Gelişimi

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) Komisyonu'nda Veteriner faaliyetlerine, ilk olarak 1963 yılında, Tarım Genel Müdürlüğü altında Tarım ve Mevzuat Başkanlığı, Üye Devletlerde mevzuat, Düzenlemeler ve İdari İşler Bölümü'nün kurulmasıyla resmîyet

kazandırılmıştır. İlk veteriner yönetmelikleri söz konusu birimde hazırlanmıştır. Bu girişimlerin geçmişi Roma Antlaşması ile Ortak Tarım Politikası'nın kabulüne dayanmaktadır. İlerleyen yıllarda mevzuat araçları Topluluk içi tarımsal ürünler için açık bir Pazar kurulması amacıyla oluşturulmuştur. Ancak daha sonra, canlı hayvanlar ve etlerin Üye Devletler arasında serbest dolaşımı, enfekte hayvanların ve kontamine etlerin taşıdığı ciddi hastalıkların yayılmasını önlemek için ulusal veteriner makamları tarafınca düzenlenen kısıtlamalarla bazen engellenmiş hatta tamamen bloke edilmiştir (Batho et.al., 2008).

Komisyon 1960 yılında bu zorlukları önceden görerek, “Veteriner Mevzuatı” çalışma grubunu kurmuş, toplantılarda Komisyon çalışanları ve 6 Üye Devletin Baş Veteriner Sorumluları (Chief Veterinary Officer – CVO) serbest ticarete ilişkin hayvan sağlığı engellerini görüşmüştür. CVO görüşlerine göre; AET içerisinde koordineli bir veteriner politikasına ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Buna göre; ulusal veteriner mevzuatının uyumlaştırılmasının Topluluk-içi ticaretle ilgili sorunların çözümünde gerekli olduğuna karar verilmiştir. Veteriner kontrol prosedür ve metotları için Topluluk kriterlerinin yeterli teknik ve bilimsel standartlara dayanması gerektiği kararlaştırılmıştır. Veteriner Bilimsel Komisyonu 1961 yılında kurularak hayvan hastalıkları tanı metotları ve bu hastalıklara neden olan patojenlerin kontrol kriterlerini belirleyen raporlar hazırlamıştır (Batho et.al., 2008).

Avrupa’da 1950-60 arası artan taze et talebiyle birlikte artan hayvan ve et ticareti nedeniyle, canlı sığır, domuz ve et ticareti için hayvan sağlığı şartlarının uyumlaştırılmasına karar verilmiştir. Hazırlanan ilk yönetmelikler, Üye Devletlerde veteriner mevzuatını uyumlaştırma açısından sade ancak önemli bir adım teşkil ederek, kapsamı kısmi uyumlaştırmaya yönelik olmuştur (Örn. Sadece söz konusu ürünlerin ticaretine yönelik düzenlemeler yapılmıştır). Ulusal kurallar ülke içi üretim ve ticaret açısından korunmuştur. Yapılan çalışmalarda temel amaç, sığır ve domuz ticaretiyle; Şap, CSF, Afrika Domuz Vebası, Tüberküloz ve Sığır ve Domuz Vebası gibi enfeksiyöz hastalıkların yayılmasını engellemek olmuştur. Üye Devletlerde önemli sayıda salgın bildirimleri yapılmış ve ticarete engel teşkil eden kısıtlamalar getirilmesine sebep olmuştur. Komisyon, 1965 yılında yeni yönetmelikler çıkararak canlı sığır, domuz ve etin Topluluk-içi ticareti hakkında düzenlemeler getirmiştir (Batho et.al., 2008).

Başlangıçtan bu yana Komisyon, taslakları Tüzük olarak hazırlamıştır. Bu da ulusal mevzuatla tam uyumlaştırmanın sağlanması için etkin bir yol olmuştur. Ancak Bakanlar Konseyi bu hususu kabul etmekte çekincemede kalmıştır. Üye Devletler de, Topluluk metinlerini ulusal mevzuatlarına uyarlarken kendilerine esneklik tanıyan yönetmelikleri tercih etmişlerdir. Konsey, bu nedenle her zaman için Komisyon'un tüzük taslaklarını direktiflere çevirmiştir. Ancak Komisyon, direktiflere ekler ekleyerek, ana metinde belirtilen tüm önemli kriterler hakkında kesin teknik belirlemeler ve kontrol metotlarının tam uyum sağlanmasını sağlamıştır. Ekler çoğunlukla ulusal mevzuatta değişiklik yapılmadan aktarılmıştır (Batho et.al., 2008).

Konsey'de teklifler, Üye Devlet yetkili makamlarını temsil eden tarım ve veteriner uzmanlarının bulunduğu bir panelde, ulusal ve ortak menfaatler dâhilinde ele alınmaktaydı. Resmi zorlukların ardında gizlenen temel faktörler ise; tarımsal üreticiler ve aracılardan yönetmeliklerde belirlenen teknik şartlara uymaya hazır olmamasıydı. Ayrıca daha önce de belirtildiği üzere Üye Devletlerin ihracat ve ithalata ilişkin ticari menfaatleri de çatışmaktaydı. Bu tür nedenlerle, Konsey'de müzakereler yıllarca sürmüştür. Metinler yeniden düzenlenerek, teknik şartlarda değişiklikler yapılmıştır (Batho et.al., 2008).

1967 Nisan'ında Konsey, Topluluk'taki hayvan sağlığı durumunu görüşmüştür. Üye Devletlerin bu konudaki endişeleri, Hollanda'da Şap Hastalığı ve İtalya'da Afrika Domuz Vebası nedeniyle canlı sığır ve etin topluluk içi ticaretinin kesintiye uğraması nedeniyle artmaktaydı. Üye Devletlerin Tarım Bakanlarının katılımıyla, Bakanlar Konseyi'nde gerçekleşen uzun bir tartışmanın ardından Topluluk, Üye Devletlerde önemli *epizootik* hastalıklara ilişkin önlemlerin alınması hususunda koordinasyon sağlamasına karar verilmiştir. Komisyon, Üye Devletlerde veteriner önlemlerinin uyumlaştırılmasının Ortak Tarım Politikası'nın (OTP) önemli bir parçası olduğuna kanaat getirerek tüm veteriner mevzuatını uyumlaştırmanın gerekli olduğuna hükmetmiştir. Ancak bu şekilde yeterli hastalık kontrolü tamamen etkin olabilecek, ticaret için haksız engeller önlenilecek ve ortak pazarda hayvanların ve hayvansal ürünlerin serbest dolaşımı sağlanabilecektir (Batho, 2008). Ortak Veteriner Politikası'nın kabulünün ilk sonuçlarından biri, 1968'de 68/361/AET sayılı Konsey Kararı ile Üye Devletlerden uzmanlardan oluşan ve Komisyon'dan bir temsilcinin başkanlık ettiği, Veteriner Daimi Komisyonu'nun (VDK) kurulması olmuştur (OJ L 255, 18.10.1968, p. 23–23).

1972 yılında, üçüncü ülkelerden canlı sığır, koyun-keçi ve domuz ile et ve et ürünleri ithalatına ilişkin olarak veteriner kontrolleri hakkında 72/462/AET sayılı mevzuat yayımlanmıştır. Böylelikle söz konusu kontroller uyumlaştırılmış ve daha etkin hale getirilmiştir (OJ L 302, 31.12.1972, p. 28–54).

1976 yılında, üçüncü ülkelerden domuz eti ithalatında Trichinae kontrolü yapılmasını öngören Konsey, 77/96/AET sayılı direktifi yürürlüğe sokmuştur. Aynı yıl, 76/559/EEC sayılı Komisyon Kararı ile Veteriner Danışmanlık Komitesi kurulmuştur. Topluluk-İçi et ürünlerinin ticaretine ilişkin olarak, 77/99/AET sayılı direktif ile bu hususu etkileyen sağlık sorunlarına ilişkin düzenlemelerin getirilmesi için 13 yıl süren çalışmalar yapılmıştır. Yapılan düzenlemelerle teknik standartlar modernize edilerek hijyen kriterleri getirilmiş ve veteriner halk sağlığı şartlarından sorumlu “Resmi Veteriner Hekim” kavramı ortaya çıkmıştır (Batho et.al., 2008).

1981 yılında Konsey, 18 tane Konsey direktifini düzenleyen 81/476/AET ve 81/477/ AET sayılı iki direktif ile yetkilerin Komisyon’a devrini sağlayarak, kararların daha etkin ve hızlı bir şekilde alınmasını sağlayan tarihi bir adım atmıştır. Aynı yıl Bilimsel Veteriner Komitesi resmi olarak kurularak hayvan sağlığı, veteriner halk sağlığı ve hayvan refahı alt gruplarına ayrılmıştır (Batho et.al., 2008).

Konsey aynı sene Sığırlarda Bruselloz, Sığırlarda Tüberküloz ve Viral Lökozun Eradikasyonu için Topluluk Önlemlerine ilişkin 77/391/ AET sayılı Konsey Direktifini kabul etmiştir. Kontrol prosedürleri için ortak kriterler kabul edilmiş ve onaylı tanı metotları belirlenmiştir. Üye Devletler artık ulusal eradikasyon programlarını Topluluk standartlarına uyarlayabilecek ve böylelikle AET’den finansal destek almaya hak kazanabileceklerdir. 1978 yılında, Topluluk finansmanı ve ulusal eradikasyon programları için ortak kriterler, ilkeler ve gereklilikleri belirleyen 78/52/AET sayılı direktif kabul edilmiştir. 1980 yılında, 80/217/AET sayılı Konsey Direktifi ile Klasik Domuz Vebası kontrolü için Topluluk önlemleri belirlenmiştir. 1981 yılında Komisyon ülkelerin resmi sağlık statülerini yayımlayan bir Karar yayımlamıştır. Buna göre Danimarka, İrlanda, Lüksemburg ve Birleşik Krallık resmi olarak hastalıktan arı ilan edilmiş olup diğer ülkelerden ulusal eradikasyon planlarını sunmaları istenmiştir. İlerleyen yıllarda enfekte alanlar, yüksek riskli alanlar gibi sınırlı bölgeler kurulmasına yönelik daha sıkı kontrol

önlemleri getirilmiş ve 1985'ten itibaren hastalığın görülme sıklığı azalmıştır (Batho et.al., 2008).

Topluluk'ta hayvan hastalıklarının bildirimine ilişkin olarak, 1982 yılında yürürlüğe giren 82/894/AET sayılı Konsey Direktifiyle, Üye Devletlerin birbirlerine ve Komisyon'a belli hastalıklara ilişkin *mihrak* çıkışlarına ve söndürülmelerine dair bilgi vermesine ilişkin prosedürler belirlenmiştir. Belirlenen ilk hastalık listesinde: Şap, Sığır Vebası, Mavi Dil, Domuz Vebası, Domuz Veziküler Hastalığı, Newcastle Hastalığı gibi hastalıklar bulunmaktadır.

Çiğ sütün Topluluk-içi ticaretini etkileyen hayvan sağlığı sorunlarına ilişkin Mevzuat 1985 yılında kabul edilerek işlenmemiş ve ısıtılmış süt üretimi hakkında, Topluluk-içi ticareti uyumlaştırmaya yönelik düzenlemeler getirilmiştir (OJ L 226, 24.8.1985, p. 13–29).

1990'da Komisyon tarafından yürütülen bir çalışmaya göre; hayvan sağlığıyla ilişkili 23 yönetmelikten sadece 8 tanesi (% 35) tüm 12 Üye Devlette uygulanmaktayken, birçok Üye Devlette ihlal prosedürleriyle karşılaşılmıştır. Komisyon tarafından Üye Devletlere AB mevzuatına daha iyi uyum sağlamalarına yönelik yapılan baskıya cevaben; bazı Üye Devletler, hükümet seviyesinde yeni ve etkin idari prosedürlerle bu gecikmeleri ortadan kaldırmışlardır (Batho et.al., 2008).

Günümüzde AB'de hayvan sağlığı mevzuatı, Ek-1'de listelenmiş 50'nin üzerinde tüzük ve yönetmelik ile hastalıklara ilişkin önlemlere ek olarak 200'ün üzerinde uygulama tasarrufundan (veteriner sertifikaları, onaylı ülkeler vs.) oluşmaktadır (European Parliament, 2013).

1.3. Mevcut AB Hayvan Sağlığı Politikasının Hedefleri

Topluluk Hayvan Sağlığı Politikası (THSP); gıda, tarım, spor, refakat, eğlence amaçlı ve hayvanat bahçelerinde tutulan tüm hayvanların sağlığını kapsamaktadır. Aynı zamanda vahşi hayvanları ve araştırmalarda kullanılan hayvanları, diğer hayvanlara veya insanlara hastalık bulaşması ihtimali olması durumunda kapsamaktadır. THSP, 1994 yılında Dünya Ticaret Örgütü kapsamında bulunan ve uluslararası ticarete haksız sağlık

engellerinin negatif etkilerini minimize etmeyi amaçlayan Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşması (Sanitary and Phytosanitary – SPS) altındaki AB'nin zorunluluklarıyla oldukça ilişkilidir (European Commission, 2008a).

THSP 4 amaç gütmektedir:

- İnsanlara yönelik biyolojik ve kimyasal risklerin görülme sıklığını asgari düzeye indirerek, üst düzeyde halk sağlığı ve gıda güvenilirliğini sağlamak,
- Hayvan hastalıklarını önleyerek veya *insidansını* azaltarak hayvan sağlığını teşvik etmek, bu yolla üreticilik ve kırsal kalkınmayı desteklemek,
- Ekonomik büyüme, uyum ve rekabeti arttırarak malların serbest dolaşımı ile hayvan hareketlerinin orantılı olmasını sağlamak,
- Hayvan sağlığıyla ilgili tehlikeleri önleyen tarım uygulamaları ve hayvan refahını teşvik etmek ve AB Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi'nin desteğiyle çevresel etkileri minimize etmek (European Commission, 2008a).

1.4. Mevcut AB Hayvan Sağlığı Politikasının Alanları

Topluluk İçi Ticaret: Canlı hayvanlar, semen, ova ve embriyoların topluluk içi ticareti ve hayvansal ürünler piyasasına arzı hakkında koruyucu hayvan sağlığı tedbirleri: Üye Devletler arasında canlı hayvanlar ve germinal ürünlerin¹ ticaret şartları uyumlaştırılmıştır. Resmi veteriner hekimin muayene sonucu imzaladığı canlı hayvan sertifikasıyla birlikte seyahat etmek zorundadırlar. Bu sertifika hayvanların, ilgili AB mevzuatında ortaya konan temel hayvan sağlığı şartlarını karşıladığını belirtir. Hayvanlara ilişkin daha ileri düzey ayrımcı olmayan kontroller, yolculuk sırasında veya son varış yerinde de yürütülebilir. Piyasaya arz edilen hayvansal ürünlerin büyük bir çoğunluğu için gerekli hayvan sağlığı güvenceleri, resmi veteriner hekim denetimindeki operatör tarafından sağlanmalıdır ve herhangi bir hayvan sağlığı sertifikası düzenlenmesi gerekmemektedir (European Commission, 2008b).

İthalatta Koruyucu Önlemler (canlı hayvanlar, hayvansal ürünler, semen, ova ve embriolar): Veteriner alanında kapsamlı AB mevzuatı, Üye Devletlerin üçüncü ülkelerden

¹ Germinal Ürünler: Suni tohumlama amaçlı sperm, semen, oositler ve embriyolar ile kuluçkalık yumurtalar (COM 260 final, 2013)

canlı hayvan ve hayvansal ürünler ithal ederken uygulaması zorunlu olan şartları ortaya koymaktadır. Bu mevzuat sağlık ve denetim şartlarını uygulamaya koyarken, petler de dâhil olmak üzere ithal edilen hayvanların ve hayvansal ürünlerin (insan tüketimi için olan ve olmayanlar) Üye Devletlerde üretilenler ve Üye Devletler arasında ticareti yapılanlar için gerekli standartlarla en azından eşit standartları karşılamaını sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Hayvanlar sadece evcil türlerle sınırlı olmamakta, aynı zamanda hayvanat bahçelerinde bulunan ve araştırma faaliyetlerini de kapsayan benzer yerlerdeki hayvanları da kapsamaktadır. Hayvansal ürünler açısından ise, söz konusu alan sadece et, süt, yumurtalar, balık ve kompozit ürünlerle sınırlı olmamakla birlikte, kan ve kan ürünleri, pet maması, tüyler, unlar, kemikler (örneğin ince çin porseleni üretiminde kullanılan kemikler), post ve deri ile yağlar ve hatta av ürünlerini de diğer benzeri hayvansal ürünlerle birlikte kapsamaktadır (European Commission, 2008c).

Komasyon hizmetleri hayvan sağlığı durumuna ilişkin olarak:

- OIE üyeliği,
- Hayvan hastalıklarını raporlamadaki hızlılık,
- Yetkili Veteriner Makamı organizasyonu ve yetkileri,
- Yasal hükümler,
- Denetim sistemleri,
- Üretim standartları ve güvencelerin AB şartlarını sağlaması

hususlarında değerlendirmeler gerçekleştirir (European Commission, 2008c).

Çoğu durumlarda onay verilmeden önce, Komasyon – Sağlık ve Gıda Güvenilirliği Genel Müdürlüğü (DG SANTE) Gıda ve Veteriner Ofisi (FVO) – tarafından yerinde denetimler gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Hayvanların ve hayvansal ürünlerin AB'ye ithalatı sırasında, genel bir kural olarak, AB mevzuatında belirlenen hayvan sağlığı sertifikası bulunması gerekmektedir. Sertifika, ilgili ürüne bağlı olarak sertifikada belirtildiği üzere resmi bir veteriner hekim veya bazen de resmi bir denetçi tarafından imzalanmalıdır. AB'ye varışta tüm canlı hayvan ve hayvansal ürün ithalatları Topluluğa Sınır Kontrol Noktalarından (BIP/SKN) girmek zorundadır. Söz konusu yerlerde resmi veteriner hizmetleri personeli görev yaparak resmi sertifikalara ilişkin belge kontrolü, kimlik kontrolleri, fiziksel muayene ve analitik kontrolleri (Örn. Laboratuvar analizleri) gerçekleştirirler. Söz konusu kontrolleri geçen sevkler için Ortak Veteriner Giriş Belgesi

düzenlenerek Topluluk'a girişine izin verilir. Uyumsuzluk durumunda imha, gıda dışı alanlarda kullanım için işleme, menşe ülkesine iade ile Gıda ve Yem için Hızlı Alarm Sistemi (RASFF) vasıtasıyla tüm BIP/SKN hakkında bilgilerin iletilmesi gibi tedbirler alınabilir (European Commission, 2008c).

RASFF sistemi 1979 yılında kurulmuş olup sistemin tüm üyeleri arasında (AB Üye Devletlerinin ulusal gıda güvenilirliği otoriteleri, Komisyon, EFSA, Norveç, Lihtenştayn, İzlanda ve İsviçre) etkin şekilde bilgi paylaşılmasını, acil bildirimlerin gönderilmesi, alınması ve müdahale edilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Bilgi paylaşımı ürünlerin piyasadan çekilmesine dahi yol açabilmektedir. RASFF portalı, interaktif araştırılabilir çevrimiçi veri tabanı sunmaktadır. Halka erişim verilerek, en son RASFF bildirimlerine ilişkin özet bilgilerle geçmişte yapılan herhangi bildirimle ilişkin araştırma imkânı sağlanmaktadır (European Commission, 2015a).

RASFF üyelerinin ulusal temas noktaları RASFF bildirimlerini Komisyon'a göndermekten sorumludur. Ancak bu aşamaya gelmeden önce; gıda ve yem denetmenleri piyasa veya sınırda ürün denetimi gerçekleştirerek aldıkları numuneleri test için laboratuvara gönderirler. Daha sonra ürünün uygunsuz olduğu ve ulusal sistemde bildirim gerektirdiği ortaya çıkarsa yetkili makam söz konusu durumun RASFF kapsamında olup olmadığına karar vererek, durumu RASFF ulusal temas noktasına bildirir. Ulusal temas noktası RASFF bildirimini tamamlayarak, alınan önlemleri, ürünü alan şirketlerin listesini ve analitik raporları da içeren bilgileri Avrupa Komisyonu'na iletir. RASFF bildirimleri; yüksek risk teşkil eden durumlarda uyarı bildirim, acil müdahale gerektirmeyecek düzeyde risk teşkil eden durumlarda bilgilendirme bildirim, sınırlarda reddedilen ürünlerin bildirim ve diğer durumlara ilişkin haberler şeklinde sınıflandırılmaktadır (European Commission, 2015a).

Hayvan Hastalıklarının Kontrolü, Eradikasyonu ve İzlenmesi: Belirli hayvan hastalıkları ve zoonozları elimine etme veya izleme amaçlı olarak kontrol, *eradikasyon* ve izleme programları yürürlüğe konmaktadır. Öncelik *zoonoz* hastalıklara (Örn. Brusellozis) verilmektedir. Aşılama (Örn. Kuduz), hayvanların tazminatlı kesim veya itlafı için test edilmesi (Örn. Tüberküloz), *genotiplendirme* (Örn. Scrapie) gibi çok çeşitli önlemler alınabilmektedir. Komisyon, yıllık veya çok yıllık programlarla Üye Devletlerin AB'den

finansal katkı almasını ve her program için teklif edilen oran ile azami tutarı onaylar. Üye Devletlerdeki 82/894/AT sayılı Konsey Direktifinde belirtilen hayvan hastalıkları mihraklarına ilişkin detaylı bilgi, Hayvan Sağlığı Bildirim Sistemi (Animal Disease Notification System – ADNS) aracılığıyla Komisyon'a bildirilir. Enfeksiyonların yayılmasını önlemeye ilişkin olarak hayvan hareketleri katı düzenlemelere tabidir (European Commission, 2008d).

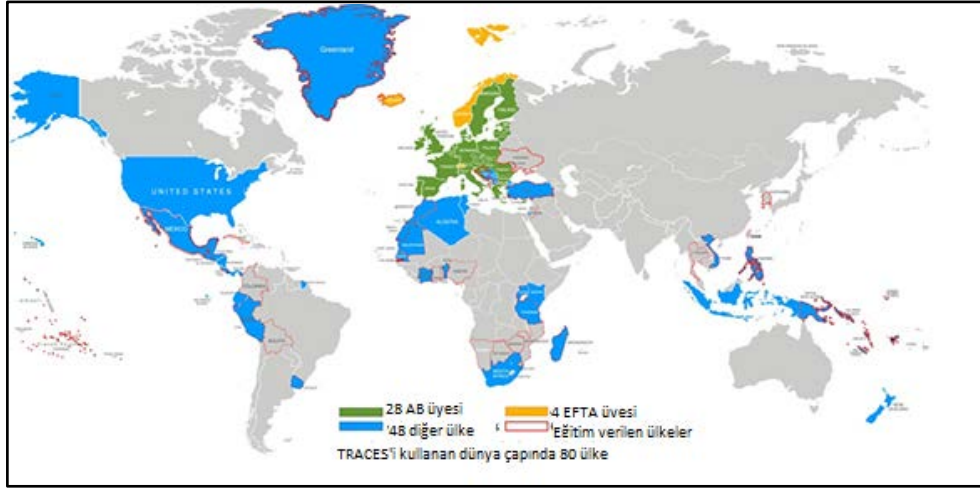
İzlenebilirlik: Kimliklendirmeye ilişkin olarak Topluluk kurallarının amacı; enfeksiyöz hastalıkların kontrolü ve hayvansal ürünlerin izlenebilirliği açısından büyük önem taşıyan hayvanlarının yerinin tespiti ve izlenmesidir. Hayvan türüne bağlı olarak kimliklendirme ve kayıt sistemleri tanımlayıcılar, kayıtlar ve pasaportlar gibi çeşitli unsurlardan oluşur. Komisyon bu bilgilerin değişimini kolaylaştırmak amaçlı olarak ANIMO isimli bilgisayar tabanlı bir sistem oluşturmuş ve bunu Üye Devletlerin veteriner otoriteleriyle ilişkili hale getirmiştir. 2004 yılında söz konusu sistem Topluluk-içi ticaret ile hayvan ve hayvansal ürünlerin AB'ye ithalatı için prosedür ve kuralları içeren konsolide bir sistem olan TRACES'e entegre hale getirilmiştir. Ticari Kontrol ve Uzmanlık Sistemi anlamına gelen TRACES, hayvan ve hayvansal ürünlerin ihracat, ithalatı ve ticaretinde bildirim, sertifikalandırma ve izlemeyi sağlayan veteriner sağlığı için bir trans-Avrupa ağıdır. Tüm dünyadan operatörler (özel sektör) ve yetkili makamlar, bu web tabanlı ücretsiz sistemi hayvan ve hayvansal ürünlerin hareketlerini izlemekte kullanabilirler. TRACES şunları mümkün hale getirmektedir:

- Hayvan, hayvansal ürün, hayvansal yan ürün, semen ve emriyolara ilişkin 22 resmi dilde sertifika üretim ve değişimi.
- Hayvan sağlığı, hayvan refahı, halk sağlığı alanlarını kapsar.
- Yetkili makamlara sevklerin onayı veya reddi için veteriner/sağlık kararları almalarında yardımcı olur.
- Yetkili makamlara varış ve menşeye ilişkin, yolculuk kütüğünün tüm aşamalarında bildirimde bulunur.
- Sevkiyatta, nakilde ve varışta, hayvan sağlığı, refahı ve halk sağlığına ilişkin tüm veteriner sağlık kontrollerinin kaydını tutar.
- Olası sağlık tehlikeleri veya *epizootik* riskleri sevkiyatın hareketini yeniden izleyerek hızlı müdahaleyi sağlar.
- TRACES'e girilen veriden raporlar ve istatistiki bilgi elde eder.

- İdari prosedürleri hızlandırır.
- Yetkili makamlara AB'ye ithalatta ön bildirim gerçekleştirir ve sınırda formaliteleri hızlandırır (European Commission, 2015b).

Günümüzde TRACES, Şekil 1'de görüldüğü üzere, 28 AB Üye Devleti'ne ek olarak 4 EFTA üyesi ve 48 üye olmayan ülke dâhil, toplamda 80 ülke tarafından kullanılan bir sistemdir (Anonymous, 2015c).

Şekil 1. TRACES'in kullanıldığı ve hakkında eğitim verilen ülkeler



Kaynak: Anonymous, 2015c

Hayvan Besleme, Yem Katkı Maddeleri ve Kalıntılar: Yem maddeleri ve karma yemler için, söz konusu yemlerin hayvan ve insan sağlığı veya çevre için herhangi tehlike teşkil etmemesine yönelik kurallar düzenlenmiştir. Yasaklanan yem maddeleri ve istenmeyen maddeler için azami seviyelere ilişkin liste oluşturulmuştur. Diyetetik yemler ve tıbbi yemler için özel kurallar konulmuş olup AB işlenmiş hayvansal proteinin çiftlik hayvanlarının yemlerinin üretiminde kullanımına, ruminant olmayan hayvanlar için balık unu kullanımı gibi istisnalar hariç izin vermemektedir (European Commission, 2008e). Hayvan beslemede kullanılan yem katkıları için de bilimsel değerlendirilme sonucu piyasaya sunulması için izin verilmesi gerekmektedir. Yem katkı maddelerine ilişkin olarak AB Yem Katkı Maddeleri Kaydı (European Union Register of Feed Additives) listesi kurulmuştur.

Veteriner Tıbbi İlaçları: Avrupa farmasötik mevzuat çerçevesi, veteriner tıbbi ürünlerinin pazarlanmasına onay verilmesi için çeşitli yollar sağlamaktadır. Mevzuat

çerçevesi üretim, ithalat, kullanım, toptan dağıtım ve veteriner tıbbi ürünlerin *farmakovijilansı*² gibi konularda düzenlemeler getirmiştir. Ayrıca gıda üreten hayvanlar için veteriner tıbbi ürünün pazarlanmasına, 2377/90/AET sayılı mevzuatın ekinde farmakolojik aktif maddeleri belirtildiği takdirde izin verilebilir. Gıda üreten hayvanlarda, farmakolojik olarak aktif maddeler sadece bu hususta uygun değerlendirilme yapıldığı takdirde kullanılabilir. İnsan sağlığı için gerekli görüldüğü durumlarda maksimum kalıntı limitleri (MRL) belirlenebilir (European Commission, 2008f).

Araştırma ve Bilim: AB, 1984'ten bu yana hayvan sağlığına ilişkin araştırmaları çok yıllık çerçeve programları aracılığıyla desteklemektedir. 7. Çerçeve Programı (2007-2013) kapsamında, ikinci tema "Gıda, Tarım ve Balıkçılık, Biyoteknoloji" başlığı altında tüm gıda zinciri ve biyolojik kaynakların sürdürülebilir yönetimine ilişkin çalışmalar yer almaktadır (CORDIS, 2015). Avrupa Gıda Güvenilirliği Kurumu (EFSA), bağımsız risk değerlendirme otoritesi olarak Komisyon'a bilimsel destek sağlamaktadır. Hayvan Sağlığı ve Refahı, Biyolojik Zararlılar, Hayvan Yemlerinde Kullanılan Katkı Maddeleri ve Ürünler başlıklarında bilimsel panellerine ek olarak Topluluk ve Ulusal Referans Laboratuvarlarından oluşan bir ağ bulunmaktadır (European Commission, 2008g).

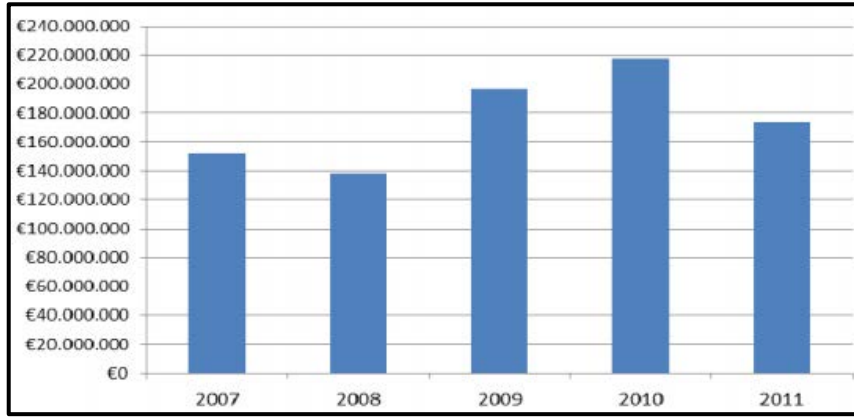
Finansal Yönler: Şap Hastalığı ve Afrika Domuz Vebası gibi hastalıklar, hükümetler ve üreticiler için büyük kayıplara yol açabilmektedir. Topluluk finansal katkısı, Üye Devletlerin büyük çaplı hayvan hastalıklarını kontrol amaçlı olarak itlaf ve imha gibi eylemlerinde sağlanabilmektedir. Hayvan hastalıkları ve *zoonozların* kontrol ve izlenmesi amaçlı Topluluğun tüm finansal önlemleri, veteriner fonu olarak bilinmekte ve bu alandaki harcamalar EAGGF (Avrupa Tarımsal Rehberlik ve Garanti Fonu) tarafından finanse edilmektedir (European Commission, 2008h).

AB'nin veteriner programlarına finansal katkısı, 2007-2011 yılları arasında 140 – 217 milyon Avro arasında değişen tutarlarda gerçekleşmiş olup yıllara göre finansman tutarları Şekil 2'de gösterilmektedir. 2007 yılında 152 milyon Avro tutarında gerçekleştirilen finansman, 2013 yılında 173 milyon Avro'ya çıkmış, en yüksek oranlar bu süreçte 2009 (196,6 milyon Avro) ve 2010 (217 milyon Avro) yıllarında gerçekleşmiştir.

² Farmakovijilans: Günlük klinik uygulamada ilaçların güvenliği ile ilgili klinik verilerin toplanması, ilaç uygulamasında karşılaşılan sorunların takibi, sorumlu nedenlerin saptanması, tanınması, araştırılması, kaydedilmesi, duyurulması ve gerekli önlemlerin alınması.

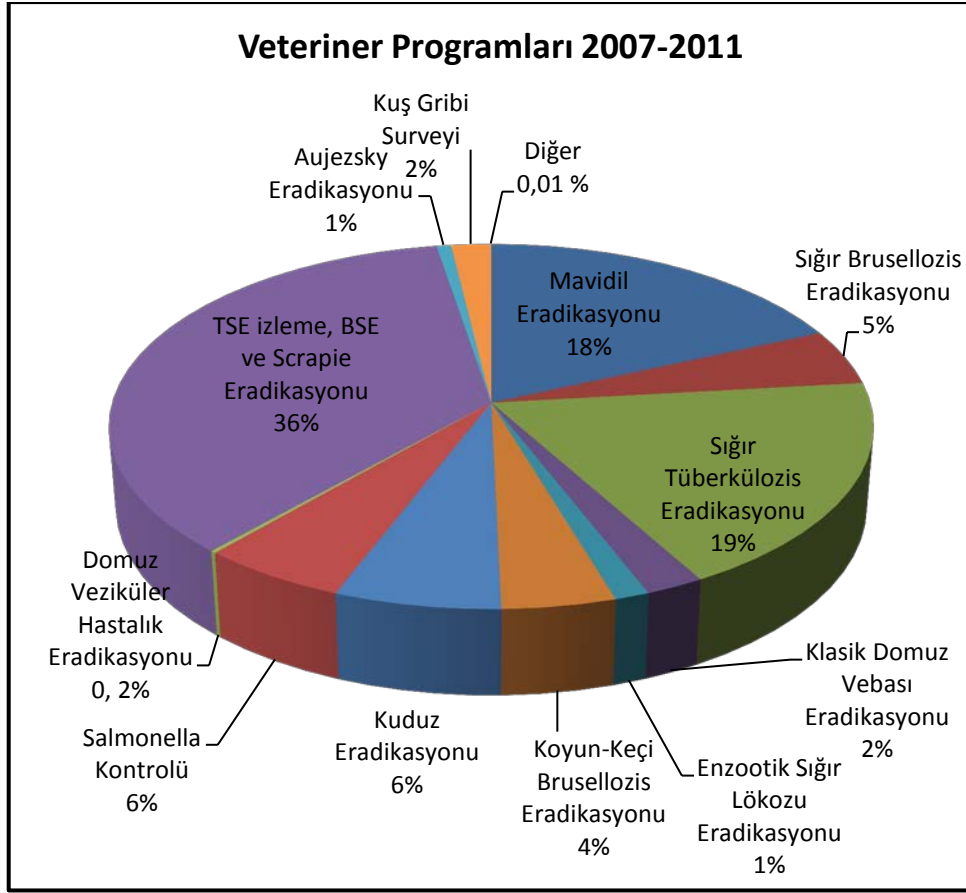
Bu dönemlerdeki artışın sebebi, 2009'da İrlanda'da ve 2010'da Birleşik Krallık'ta Tüberküloz *eradikasyon* programlarına yapılan finansal katkıdır. Aynı dönem için söz konusu ödemelerin hastalıklara göre dağılımında Şekil 3'te görüldüğü üzere; bütçeden en yüksek payların % 36 ile 314 milyon Avro tutarında TSE izleme ve *eradikasyon* programlarına, % 19 ile 163,8 milyon Avro tutarında Sığır Tüberkülozis programlarına ve % 18 ile 160 milyon Avro tutarında Mavidil *eradikasyon* programlarına tahsis edildiği görülmektedir. Kuduz programlarının 55 milyon Avro ve Salmonella programlarının 18,5 milyon Avro tutarında katkı almasından görüldüğü üzere, *zoonoz* hastalıklar da önemli oranda paya sahiptirler (DG SANCO, 2013).

Şekil 2. 2007-2011 döneminde AB'nin veteriner programlarına katkısı



Kaynak: DG SANCO, 2013

Şekil 3. 2007-2011 Veteriner programlarında ödemelerin dağılımı (DG SANCO, 2013)



1.5. AB Hayvan Sağlığı Stratejisi (2007-2013)

2004 yılında Komisyon tarafından gerçekleştirilen geniş çaplı bir paydaş konsültasyonu ve kapsamlı bir değerlendirmeye; AB'nin ortak hayvan sağlığı politikasının riskleri ve hastalıkların görülme sıklığını azaltmada başarılı olduğu ortaya konmuştur. Ancak sistemin karmaşıklığı ve genel bir strateji olmaması önemli bir zayıflık olarak görüldüğü için "2007-13 Hayvan Sağlığı Stratejisi" ortaya konmuştur (DG SANCO, 2007). Söz konusu strateji, "Koruma tedaviden iyidir" prensibini savunmakta olup hastalıkların önlenmesi, hayvan bakıcıları ve veteriner hekimlerin temel sorumluluğu olarak belirlenmektedir. Ayrıca hayvan sağlığı, halk sağlığı ve hayvan refahı arasında kuvvetli bir ilişki olduğunu benimsemektedir (McEldowney, Grant , & Medley, 2013).

Hayvan sağlığı stratejisinin dört sütunu Şunlardır:

1. *Önceliklerin belirlenmesi (hayvan sağlığı risklerinin ve kimyasal risklerin kategorizasyonu):* Topluluk için “kabul edilebilir risk seviyesi” ve riski azaltmak için alınacak önlemin önceliğini ifade eder. Bu erevede, Topluluk eylemi, sıfır riske ulaşılamayacağı için riski önemsiz seviyeye indirmeyi amaçlar. Buna ek olarak, önleyici prensip uygulanarak, sağlık için ciddi bir potansiyel tehdit varlığı olması ancak bilimsel kesinliği olmaması halinde geçici önlemler alınır.
2. *Modern yasal ereve:* AB ve OIE ve Dünya Bankası gibi uluslararası örgütler, hayvan sağlığını korumanın öneminin farkındadır. Hayvan sağlığını korumak için en önemli Topluluk aracı, Topluluk politikasının prensiplerini ve uluslararası yükümlülükleri uygulayan, uyarlanmış ve devamlı olarak güncellenmiş mevzuattır. Söz konusu mevzuatı geliştirmek ve daha etkin hale getirmek için AB, OIE kılavuzlarıyla ve Kodeks Alimentarius ile uyumlu bir tek mevzuat çerçevesini yürürlüğe koymayı amaçlamaktadır.
3. *Önleme ve kontrol:* Biyogüvenlik; popülasyonlardan, sürülerden veya hayvan gruplarından hlihazırda mevcut olmayan hastalıkları uzak tutmak veya sürüde yayılmalarını önlemek için alınan önlemleri kapsar. Başarılı biyogüvenlik önlemleri çiftliğe gelen yeni hayvanların izolasyonu, insanların, hayvanların ve ekipmanın hareketinin düzenlenmesi, yemin doğru kullanımı ve temizleme ile dezenfeksiyon faaliyetlerine ilişkin prosedürleri kapsar. Blgeselleştirme ve bölümlendirme için çiftlikte etkin biyogüvenlik önlemleri önemli bir kriter oluşturmaktadır. Hastalıktan ari statüsü, biyogüvenlik önlemleri, hayvan refahı önlemleri ve veteriner hekim kontrolleri de aynı zamanda işletmelerin derecelendirilmesi ve sorumlulukların ve maliyet paylaşım programının gelişimi için önemlidir.

Önleme ve kriz yönetimi AB izlenebilirlik çerçevesinde, sürveyans mekanizmalarınca desteklenmektedir. Söz konusu ereve, kimliklendirme sistemleri, etiketleme ve TRACES’ı kapsamaktadır. ye Devletler arasında ve

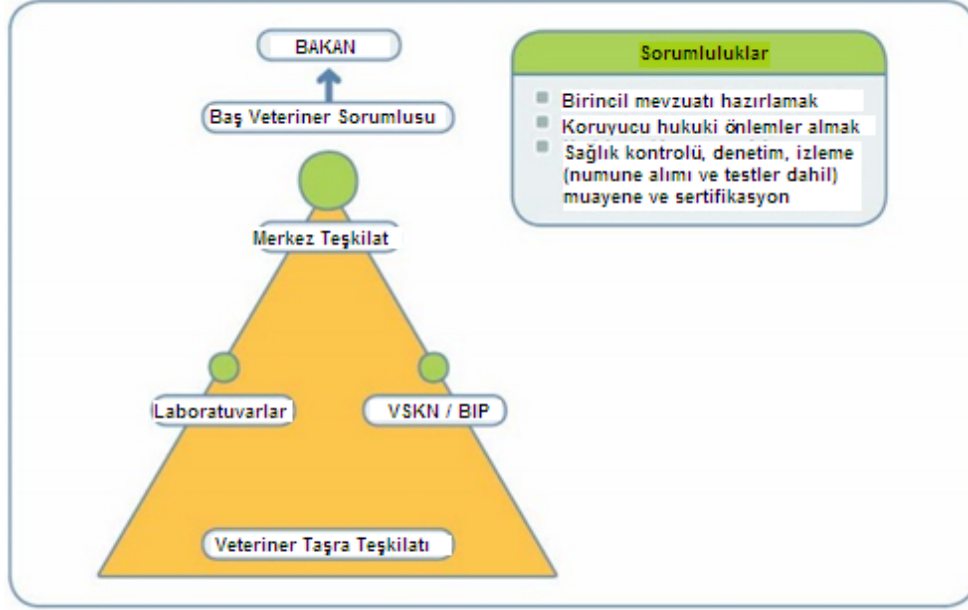
ülkelerin sınırları içinde canlı hayvanlara, hayvansal ürünlere ve yeme ilişkin verilerin zamanlılığını, doğruluğunu, ulaşılabilirliğini ve niteliğini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

4. *Bilim, inovasyon ve araştırma*: Yeni strateji yoluyla, ulusal referans laboratuvarlarının geliştirilmesi, Avrupa'da mevcut uzmanlık ve bilgi seviyesinin azami düzeye ulaştırılması öngörülmüştür. Avrupa Gıda Güvenilirliği Otoritesi'nin (EFSA) hayvan sağlığı alanındaki faaliyetleri artırılması amaçlanmıştır. 7. Araştırma Çerçeve Programı (2007-2013) yeni hayvan sağlığı stratejisine uyumlu şekilde hayvan sağlığı ve refahı alanında araştırmayı desteklemede önemli bir araç olarak görülmüştür (DG SANCO, 2007).

1.6. AB Ülkelerinde Hayvan Sağlığı Alanında İdari Yapılanma

AB'de mevzuatın uygulama sorumluluğu Üye Devlet yetkili makamlarına aittir. Yetkili makam bir Üye Devlette veteriner kontrollerini yürütebilecek merkezi veya atanan makam olarak tanımlanmaktadır. Veteriner konularının uzman otoritesi – yetkili makamı devlet veteriner hizmetleridir ve yasama yetkisine sahiptir. Yapılanma, Tarım Bakanından sahada çalışan veteriner hekime kadar açık bir emir komuta zinciri yapısında olmalıdır. Hastalık salgını durumunda, merkezi veteriner hizmetlerinin hastalığın kontrol ve *eradikasyonunda* gerekli kaynakları ivedi bir şekilde harekete geçirebilmesi gerekmektedir. Tarım Bakanın - baş veteriner sorumlusu – devlet veteriner hizmetleri – saha hizmetleri şeklinde bir emir komuta zinciri; merkez veteriner yetkilileri grubundan veteriner laboratuvar ajansı ve et hijyeni hizmetleri arasında hizmet anlaşmaları vardır (Erol, 2002). Üye Devletlerde etkin veteriner hizmetlerini sağlayabilecek idari yapılanma Şekil 10'da gösterilmektedir.

Şekil 10. Üye Devletlerde etkin veteriner hizmetleri idari yapılanması



Kaynak: Batho et.al., 2008

CVO: Bir Üye Devletteki yetkili otoriteden sorumlu kişi Bakan olup kendisinin profesyonel veteriner danışmanı ve veteriner hizmetlerinin başı CVO'dur. Komisyon ile Üye Devletler arasında yakın işbirliği sağlanması için veteriner hizmetlerinin etkin şekilde idari yapılanmaya sahip olmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu husus aynı zamanda veteriner sektöründe acil bir durum halinde önem kazanmaktadır. CVO'nun veteriner hekim olmayan bürokratları geçmek zorunda kalmadan Bakana doğrudan ulaşabilmesi önemlidir. Acil durumlarda Bakan yetkilerini hızlı bir şekilde karar alınması için kendisine devredebilir. Bu tür kararlar 24 saat içerisinde Bakan kararıyla desteklenmelidir. CVolar da karar alma yetkilerini veteriner hizmetlerinde çeşitli seviyelerdeki veteriner sorumlularına devredebilir (Batho et.al., 2008).

Resmi Veteriner Hekim (Official Veterinarian – OV): Hayvanlar ve hayvansal ürünlere ilişkin olarak iç pazarın işleyişinin aksamaması için Üye Devletlerin birbirlerine güven duyması ve gerekli sertifikasyonun uyumlaştırılması önemlidir. AB sertifikaları Resmi Veteriner Hekimler tarafınca menşeyinde düzenlenir ve Topluluk kriterlerine uygun olduğu garanti edilir (Batho et.al., 2008). OV terimi 96/93/AT sayılı Konsey Yönetmeliği'nde "sertifika sorumlusu" olarak tanımlanmış olup Veteriner Mevzuatında

gerekli sertifikaları imzalamak için yetkili makam tarafından onaylanmış olmalıdır (OJ L 13, 16.1.1997, p. 28–30). Ayrıca 89/662/ AET ve 90/425/ AET sayılı Topluluk içi hayvansal ürün ticareti ve veteriner kontrollerini düzenleyen direktiflerle ek hükümler getirilmiştir.

Söz konusu görevlerin yanı sıra 854/2004/AT sayılı İnsan Tüketimi için Hayvansal Gıdaların Resmi Kontrolüne İlişkin Tüzük'e göre resmi veteriner hekimler; mezbaha, av eti işleyen işletmeler ve et parçalama tesislerinde gıda zinciri bilgisi, *ante-mortem* muayene, hayvan refahı, *post-mortem* muayene, spesifik risk materyali ve diğer hayvansal yan ürünler ile laboratuvar testlerine ilişkin muayeneler gerçekleştirmekle yükümlüdür (OJ L 139, p. 206–320, 2004). İngiltere'de 2001 yılındaki Şap Hastalığı salgını ilk olarak *ante-mortem* muayene gerçekleştiren bir Resmi Veteriner Hekim tarafından tespit edilmiştir (EFSA, 2011:141).

Devlet Veteriner Eğitim Merkezleri: Az sayıda veteriner hekim Devlet Veteriner Eğitim Merkezlerinde eğitilmektedir. Söz konusu merkezler, Üye Devletlerin veteriner teşkilatındaki veteriner hekimlerin ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli görülmemektedir. Daha çok merkez kurulması, AB'nin yararına olup personel özel görevler için teşkilat içerisinde çeşitli düzeylerde çalışmak üzere gerekli profesyonel yetkinlik kazanabilecek şekilde eğitilebilecektir. Fransa'nın Lyon kentinde tüm Üye Devletler ve aynı zamanda Üçüncü Ülkelerdeki Ovlerin eğitimi için özel bir eğitim merkezi –Veteriner Teşkilatı Ulusal Okulu ve Resmi Veteriner Hekim Eğitimi için OIE ile Ortak Merkezi – kurulmuştur (Batho et.al., 2008). Buna ek olarak, İtalya'nın Terramo kentinde Istituto Zooprofilattico Sperimentale dell'Abruzzo e del Molisa, WHO ve OIE ortak merkezi olarak atanmış olup *epidemioloji* ve gelişmekte olan ülkelerde veteriner teşkilatının organizasyonuna yönelik eğitimler vermektedir. Ayrıca merkez, 2007 yılından bu yana DG SANCO ile birlikte "Daha Güvenilir Gıda için Daha İyi Eğitim" (Better Training for Safer Food) programı kapsamında veteriner hekimler için eğitimler düzenlemektedir (IZSAM, 2015).

Resmi Veteriner Hekimlerin Eğitimi: Resmi Veteriner Hekim eğitimi ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Almanya'nın Bavyera Eyaleti'nde idari yapı, mevzuat, resmi kontroller, kriz yönetimi, hayvan sağlığı ve refahı, hayvansal yan ürünler ve yem konularında 18 ay (Bavyera Eyaleti Salık ve Gıda Güvenilirliği Kurumu, 2015), Aşağı

Saksonya Eyaleti'nde ise hayvan sağlığı ve refahı, gıda güvenilirliği kontrolü gibi konularda 2 yıl süren bir eğitim programı zorunludur (Aşağı Saksonya Eyaleti Tüketici Koruma ve Gıda Güvenilirliği Kurumu, 2015).

854/2004/AT sayılı İnsan Tüketimi için Hayvansal Ürünlerin Resmi Kontrollerine İlişkin Tüzük'e göre mezbaha, av eti işleyen işletmeler ve et parçalama tesislerinde çalışan Resmi Veteriner Hekimlerin ulusal ve AB mevzuatı, OTP, SPS, Kodeks Alimentarius, OIE, iyi tarım uygulamaları, HACCP, tanısal *epidemioloji*, *sürveys* sistemleri, iletişim teknolojileri, biyoistatistik, hayvan refahı, atık yönetimi vs. konularda bilgi birikimini ispatlayabileceği bir sınavdan geçtikten sonra mevcut Resmi Veteriner Hekimlerin denetimi altında 200 saatlik uygulama eğitimi alması gerekmektedir (OJ L 139, 30.4.2004, p. 206–320).

OIE'nin DTÖ ile ortaklaşa geliştirdiği Veteriner Hizmetlerinin Performansını Değerlendirme Aracı (Tool for the Evaluation of Performance of Veterinary Services – PVS), Resmi Veteriner Hekimlerin eğitimlerinin etkinliğini belirleme açısından faydalı olabilecek bir araçtır. PVS, OIE'ye üye devletlerde veteriner teşkilatlarının performansını değerlendirmekte kullanılabilir. Üye Devlet talep ettiği takdirde değerlendirmeler OIE uzmanlarınca da gerçekleştirilebilmektedir (OIE, 2015).

1.7. AB Hayvan Sağlığı Politikasının Uygulanmasında Başarılar ve Sorunlar

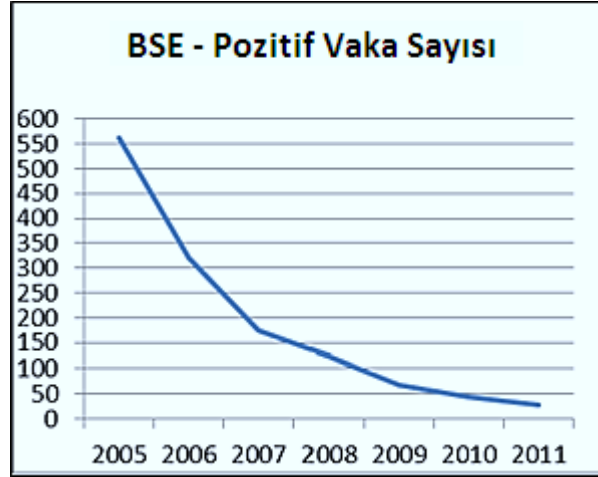
Komisyon tarafından düzenli olarak yapılan, AB tarafından finansmanı sağlanan veteriner programlarının değerlendirmesinin sonucusu; 2005-2011 yılı için 2014 yılında gerçekleştirilmiş olup söz konusu programların AB'de hayvan sağlığı durumunun iyileştirilmesine etkin olarak katkı sağlandığını göstermektedir. Çoğu durumda olumlu sonuçlara ulaşılmamasına rağmen bazı Üye Devletlerde belli hastalıklara ilişkin kaygılar sürmektedir (European Commission, 2014).

Bu alanda kaydedilen önemli başarılar şu şekilde sıralanabilir:

- BSE zorunlu izleme ve *eradikasyon* programlarıyla, söz konusu dönem içerisinde vakalarda AB düzeyinde yıllık % 38 oranında azalma gözlenmiştir.

Şekil 4’te de görüldüğü üzere, pozitif vaka sayısı yıllar içinde azalma göstermiş olup 2011 itibariyle gerçekleştirilen 6,3 milyon testin sonucunda sadece 28 pozitif vaka bulunmuştur (European Commission, 2014).

Şekil 4. 2005-2011 yılları arasında AB’de pozitif BSE vakaları



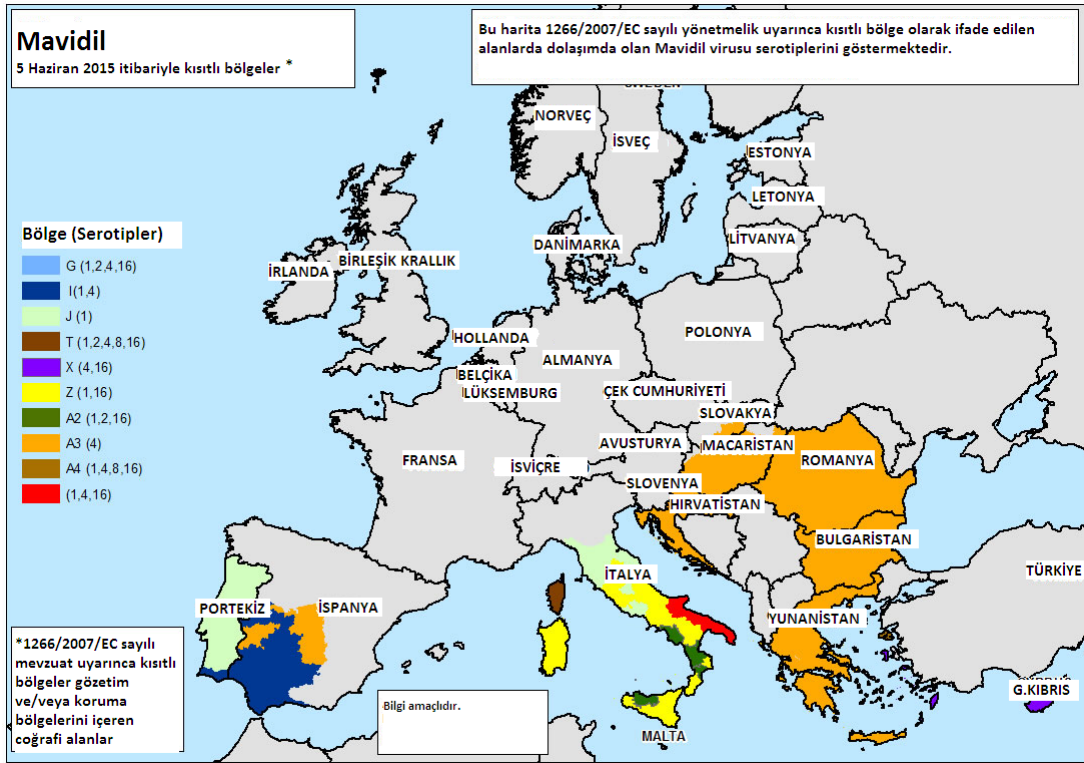
Kaynak: European Commission, 2014

- Mavidil programları hastalığın, özellikle 2006-2007 yıllarında beklenmedik şekilde ortaya çıkan BTV-8 ve BTV-1 serotipleri kaynaklı salgının kontrol ve *eradikasyonunda* önemli rol oynamıştır. 2006 yılında Kuzey Batı Avrupa’da ilk kez görülen hastalıktan o yıl 2000 çiftlik etkilenmiş, bunu takip eden yılda Birleşik Krallık ve Çek Cumhuriyeti’nde 60.000 çiftlik etkilenmiştir. Enfeksiyonlar koyun-keçi popülasyonunda yüksek *mortaliteye* sebep olmuştur. Belçika’da 2007 yılında *mortalite oranı*, toplam koyun-keçi varlığının altıda biri dolayındadır. Hollanda’da ekonomik kayıp 2006-2007 yıllarında 130 milyon Avro, Fransa’da ise 2007 yılında BTV-8 serotipine bağlı olarak 1,1 milyar Avro tutarında olmuştur. Kayıplar çoğunlukla uluslararası piyasada sığır ticareti gerçekleştirilememesinden kaynaklanmıştır. AB, Üye Devletlerin enfekte alanlarda koordineli aşı kampanyası yürütmesi için gerekli finansal kaynağı sağlamış ve söz konusu dönemde salgınlar kontrol altına alınmıştır (European Commission, 2013c).

2008 yılında AB’de toplam 45.000 mihrak bildirilirken, bu sayı 2010 yılında 120’ye düşmüştür. AB’nin ortak finansmanı başlangıçta acil fondan

karşılanmış, daha sonra tüm etkilenen bölgelerde yıllık programlarla finanse edilmiştir. Hastalığın 2010 yılında neredeyse ortadan kalkmasına yol açan temel sebep bu müdahale olmuştur. Ancak acil önlemler alınan hastalığın maliyeti ve mortalite oranının daha koruyucu bir yaklaşımla önlenebileceği savunulmaktadır (European Commission, 2013c). 2014 yılı itibariyle AB’de 9414 mihrak görülmüştür (ADNS, 2014).

Şekil 5. AB’de Mavidil virüsü serotipleri tespit edilen kısıtlı bölgeler³



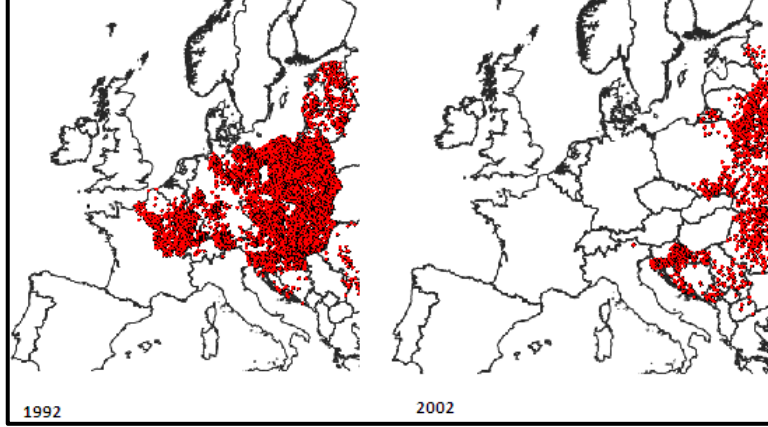
Kaynak: DG SANCO web sitesi, 2015

- Kuduzla ilişkin aşılama programları 1980lerin sonlarında başlamış olup bazı Üye Devletlerde hastalığın eradikasyonunu sağlamıştır (European Commission, 2014). 2005-2011 yılları arasında toplam pozitif vaka sayısı 2.575’ten 518’e düşmüştür. 2014’te 298 vaka kaydedilmiştir (ADNS, 2014). Hastalığın Avrupa’dan *eradikasyonu* hedeflenmekte olup komşu ülkelerle ikili anlaşmalar aracılığıyla aşılama koridorları oluşturulmaktadır. AB eş finansmanlı programların yardımıyla, 2004 yılında AB’ye girişlerini takiben, Orta Avrupa ülkelerinde bildirilen vakalarda hızlı bir düşüş görülmüştür. Kuduz vakaları

³ Kısıtlı bölge; 1266/2007/EC sayılı AB mevzuatına göre gözetim ve/veya koruma bölgelerini içeren coğrafi alanı ifade eden tanımdır.

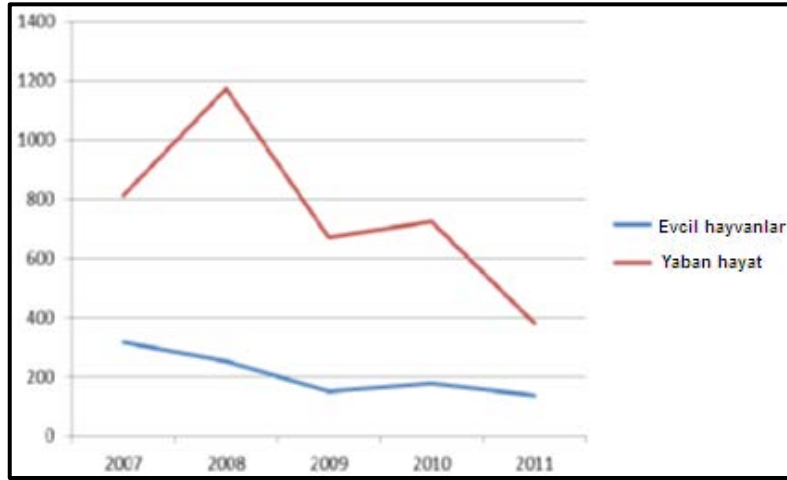
Batı ve Orta Avrupa’da ortadan kalkmaya yaklaşmıştır (European Commission, 2014).

Şekil 6. 1992 ve 2002 yıllarında AB’de yabancı hayatta görülen *Kuduz mihrakları*



Kaynak: DG SANCO, 2013

Şekil 7. 2007-2011 yılları arasında AB’de görülen *Kuduz mihrakları* (WHO, 2011)



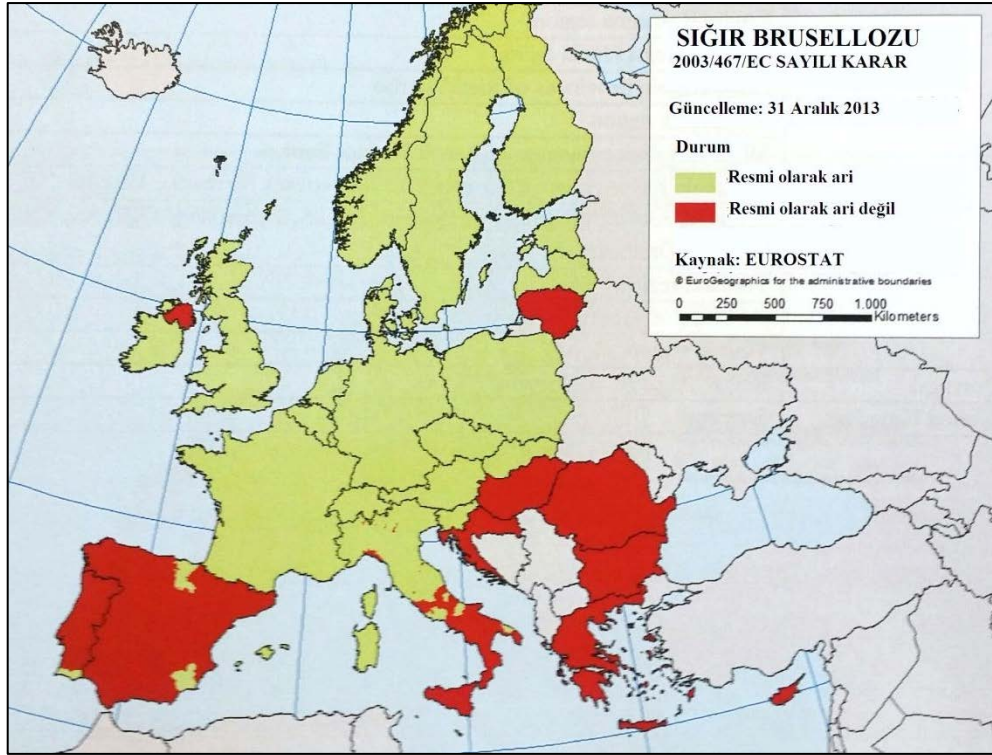
- 2007’den bu yana aşama aşama uygulanan Salmonella kontrol programları ile AB’de insan vakaları % 50 oranında azalmıştır. İnsan enfeksiyonlarından sorumlu *serovarlari* hedefleyen kanatlı popülasyonlarında hem üreticiler hem de yetkili makamlarca yapılan izleme programları etkin şekilde uygulanmıştır (European Commission, 2014).

- Kuş Gribi AB'ne son yıllarda yabancı kuşlar aracılığıyla yayılmış olup zorunlu sürveyans programları kapsamında bulunmaktadır. Söz konusu programların uygulanmasının, *yüksek ve düşük patojeniteli suşlara* ilişkin mihrakların zamanında tesbiti ve ekonomik kayıplar ile insanlar için tehlikeli *zoonoz suşların* ortaya çıkmasına ilişkin riskleri azaltmakta olması nedeniyle efektif olduğu değerlendirilmektedir. 2007 yılında evcil kanatlılarda 25 HPAI *mihrakı* görülürken, 2011'den 2014 yılına kadar hiç *mihrak* görülmemesini, Komisyon 2014 yılında yaptığı değerlendirmede başarı olarak kaydetmiştir (European Commission, 2014). Ancak 2014 yılında dünyada birçok ülkede *endemik* olarak görülen hastalık, AB'de de yeniden ortaya çıkarak 10 *mihrak* görülmüştür (ADNS, 2014). 2015 yılının Temmuz ayına kadar ise 3 *mihrak* görülmüştür (ADNS, 2015).
- Klasik Domuz Vebası, 2004 yılında o dönemde 15 üyeli olan AB'de, Almanya, Lüksemburg ve Fransa'daki bazı alanlar haricinde eradike edilmiştir. AB'nin genişlemesi, Orta Avrupa ile Balkanlardaki *rezervuarlar* ve Bulgaristan ile Romanya'daki *endemik* duruma bağlı olarak riski arttırmıştır. Kontrol önlemlerinin uygulanmasına yönelik finansmanın artırılmasıyla bu bölgelerde olumlu gelişmeler sağlanmıştır. 2009'da evcil domuzlarda, 2010 ve 2011 yıllarındaysa hem evcil hem de yabancı domuzlarda *mihrak* görülmemiştir (European Commission, 2014).
- 2009 yılında Portekiz Sığır Tüberkülozundan, İrlanda ise Sığır Brusellozundan resmi olarak arılık statüsü kazanmıştır. Koyun-keçi Brusellozu *sürü prevalansı* İspanya'da 1999 yılında % 30 iken 2011'de 0,54'e düşmüştür (European Commission, 2014). Sığır Brusellozu Almanya, Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İsveç, Letonya, Lüksemburg, Polonya, Slovakya ve Slovenya'da eradike edilmiştir (European Commission, 2013d). AB'de Sığır Brusellozu'ndan arılık ilan eden ve *hastalık mihrakı* görülen bölgeler Şekil 8'de gösterilmiştir.

Ayrıca 2007 yılından bu yana AB'de *Şap Hastalığı mihrakı* görülmemiştir (European Commission, 2013d).

Kaydedilen başarılarla rağmen hayvan hastalıklarıyla mücadele alanında Komisyon'un endişe verici olarak değerlendirdiği durumlar da mevcuttur. Koyun-keçi Brusellozuna ilişkin olarak, Yunanistan ve Güney İtalya hastalık *eradikasyonuna* ilişkin endişelere konu olan alanlardır. Üye Devlet seviyesinde veya yerel düzeyde eksik veya yanlış uygulamaların gerçekleştirilmesi sonucu programlar başarısızlığa uğramıştır. Komisyon düzeltici eylemler gerçekleştirmekte veya programları onaylamamak, devam eden yıllarda finansmanı azaltmak, ilgili yıllar için katkı miktarını azaltmak gibi cezalar uygulamaktadır (European Commission, 2014).

Şekil 8. AB'de Sığır Brusellozu'ndan ari ve hastalık mihrakı görülen bölgeler

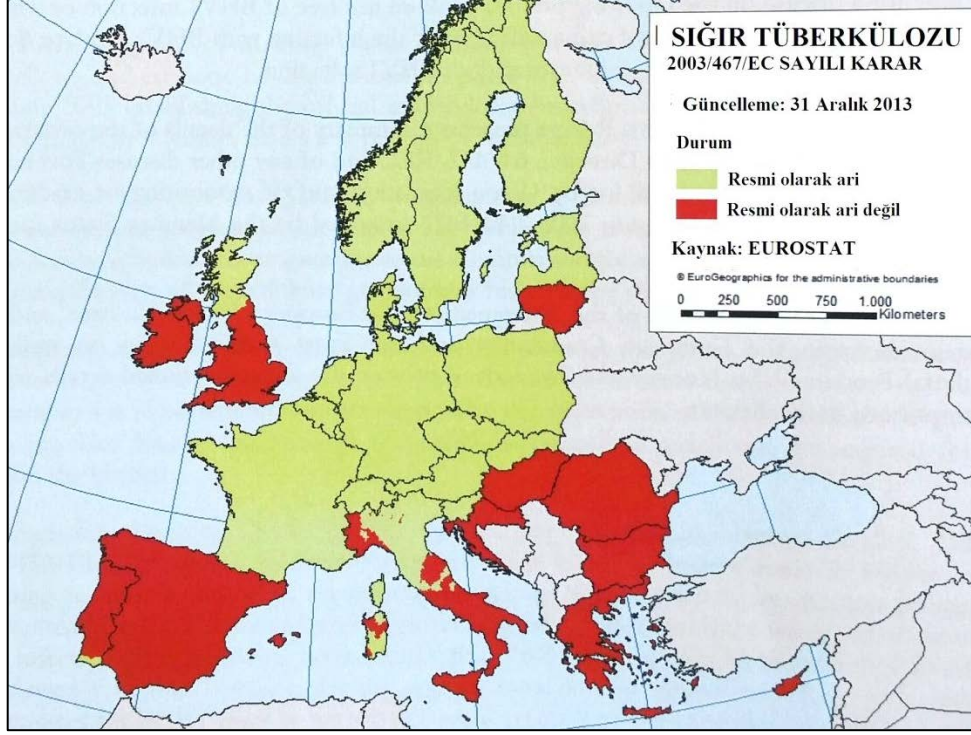


Kaynak: European Commission, 2013d

Şekil 9'da gösterildiği üzere; AB'de Almanya, Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İsveç, Letonya, Lüksemburg, Polonya, Slovakya ve Slovenya Sığır Tüberkülozu'ndan arilik ilan etmiştir (European Commission, 2013d). Ancak Birleşik Krallık'ta Sığır Tüberkülozu hayvan hastalıkları yönünden diğer bir sorunlu alandır. Birleşik Krallık'ta Sığır Tüberkülozu'na ilişkin olarak 2010 yılından beri *eradikasyon programları*, 2009 yılından bu yana hastalıktan resmi olarak ari olan İskoçya hariç, ülke çapında ve AB ile ortak finansmanlı

olarak gerçekleştirilmektedir. *Epidemiyolojik durum*, özellikle İngiltere’de endişelerin temel sebebini oluşturmakta ve dikkat istemekte olup onaylanan programların önlemlerinin düzgün şekilde uygulanması gerekmektedir (European Commission, 2014).

Şekil 9. AB’de Sığır Tüberkülozu’ndan ari ve hastalık mihrakı görülen bölgeler



Kaynak: European Commission, 2013d

İtalya’da Afrika Domuz Vebası, hastalığın İtalya’nın Sardinya bölgesi haricinde tüm AB’de *eradike edilmiş* olmasından dolayı dikkat çekicidir. Son yıllardaki olumlu düşüşe rağmen hastalık 2011 yılında yeniden önemli bir yükseliş göstermiştir. Bu durum, onaylanan programların zayıf uygulanmasına bağlanmaktadır (European Commission, 2014).

2. TÜRKİYE’NİN HAYVAN SAĞLIĞI POLİTİKASI VE AB’YE UYUMLAŞTIRILMASI

2.1. Türkiye’nin Hayvan Sağlığı Politikası ve İdari Yapılanmasının Gelişimi

Cumhuriyet tarihinde ilk olarak İzmir İktisat Kongresi’nde hayvan hastalıklarıyla mücadele ve hayvan ıslahı ile hayvan sayısının çoğaltılmasını içeren Ziraatta Hayvanat Meselesi başlığı altında sunulan esasların oybirliğiyle kabulünün altından; 5 senelik Umur-u Baytariye Programı hazırlanmış ve 1924 yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır (Menteş, Beş Senelik Umur-u Baytariye Programı, 2009).

03.04.1924 tarihinde sığır vebasının ülkeden tamamen yok edilmesini amaçlayan Sığır Vebası ile Mücadele Talimatnamesi yayımlanmıştır. 26 Temmuz 1925 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile Mardin ve Irak civarında ortaya çıkan sığır vebası ile mücadele için Türkiye, Suriye ve Irak hükümetleri ortaklığında bir sınır sağlık zabıtası kurulması için tezkere teklifi uygun görülmüştür (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 30.18/14.46.14).

Ülkemizde hayvan sağlığına ilişkin yapılan ilk düzenlemeler; 14/05/1928 tarihli ve 1234 sayılı Hayvanların Sağlık Zabıtası Hakkında Kanun’dur. Söz konusu kanunun 27 nci maddesine dayanarak, 09/08/1931 tarihinde Hayvan Sağlık Zabıta Nizamnamesi Bakanlar Kurulunca kabul edilmiştir. Söz konusu nizamname ile bulaşıcı hayvan hastalıklarına ilişkin koruma önlemleri, ülke içi hayvan nakil ve ticareti, ihbar ve istihbar, hastalık ortaya çıktığında alınacak önlemler, temizlik ve dezenfeksiyona ilişkin hükümler, çeşitli hayvan hastalıklarıyla ilgili hükümler, tazminat ödenmesine ilişkin hükümler, mezbahalarda hayvanların ve etlerinin teftiş ve muayenesine ilişkin hükümler, İl Sağlık Zabıta Komisyonlarının oluşumu, iki yılda bir veteriner kongresi gerçekleştirilmesine ilişkin hükümler düzenlenmiştir. (Düstur, Tertip 3, Cilt 12, Sf. 1143-1244)

Bulaşıcı hayvan hastalıklarıyla mücadele, hayvan ve hayvansal ürünlerin nakilleri ile ihracat ve ithalatına ilişkin konuları içeren üç sözleşmeden oluşan “Beynelmilel Cenevre Veteriner Muâhedenâmesi” (Uluslararası Cenevre Veteriner Hekimliği Anlaşma

Şartları), Cenevre’de, 23 Şubat 1935 tarihinde imzalanmıştır. Anlaşma hükümlerinin onaylanması amacıyla Büyük Millet Meclisine gönderilen Yasa Tasarısı gerekçesinde, Türkiye’nin hayvan ve hayvansal ürünler açısından sahip olduğu ihracatçı konumuna dikkat çekilerek, her üç sözleşmenin de gerek hayvan ve maddelerinin ihracat ve ithalatı; gerekse bulaşıcı ve salgın hayvan hastalıkları ile uluslararası mücadele gibi konularda taşıdıkları öneme değinilmiştir. Anlaşma Şartlarına uygun olarak 1937 yılında çıkarılan 3203 Sayılı “Ziraat Vekâleti Vazife ve Teşkilât Kanunu” ile Tarım Bakanlığı yeniden yapılandırılmıştır. Veteriner hekimliği ve hayvancılık hizmetleri, bir bütün olarak Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü’ne verilmiştir. 13 şubeyi kapsayan merkez teşkilatlanmasında, yetki ve görevleri yasa ve tüzüklerle belirlenmiş uzmanlardan oluşan “Hayvan Sağlığı Danışma Kurulu” ve “Hayvan Islah Komisyonu” kurulmuştur. Taşra teşkilatlanmasında ise doğrudan valiye bağlı olan veteriner başmüdürlükleri, veteriner müdürlükleri oluşturulmuş; buralarda uzmanlar, veteriner hekimler, fen ve hayvan sağlık memurları görevlendirilmiştir (Başagaç Gül, 2007:59-60).

1986 yılına gelindiğinde ise, 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanunu 16/5/1986 tarihli ve 19109 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kanunun yürürlüğe girmesiyle 1234 sayılı HSZK hakkında Kanun mülga olmuştur. Kanun; hayvanlardan ve hayvan maddelerinden insan ve hayvanlara geçebilen hastalıklardan korunulmasını ve bulaşıcı hayvan hastalıkları ile mücadele edilmesini sağlamak amacıyla çıkarılan kanun, hayvanların sağlığını korumaya, bulaşıcı hastalıklarla mücadele için gerekli tedbirleri almaya, ülke içindeki hayvan hareketlerine, hayvansal ürünlerin sevkini, ithalat ve ihracatını sağlık açısından düzenlemeye ve muayeneye, yurt içinde sağlık zabıtası ve karantina tedbirleri, tazminat, ceza ve uluslararası anlaşma hükümlerine dair hükümleri kapsar. 15.3.1989 tarihli ve 20109 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 2645 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Yönetmeliği ile HSZK uygulama esas ve usulleri belirlenmiştir.

5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu, 13 Haziran 2010 tarihinde 27610 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve 13 Aralık 2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kanunun yürürlüğe girmesini takiben, hayvan hastalıklarıyla mücadele alanında 34 adet yönetmelik yayımlanmış bulunmaktadır. Söz konusu yönetmelikler ile insan sağlığını, gıda güvenilirliğini ve sürdürülebilir gıda

güvenliğini temin etmek amacıyla hayvan sağlığının korunmasının geliştirilmesi yanında, zoonoz hastalıkların önlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmaların temel amacı çiftlikten sofraya kadar güvenilir gıdanın elde edilmesidir. Hayvan hastalıklarıyla mücadele alanında yayımlanan Yönetmelikler şunlardır:

1. Şap Hastalığının Kontrolüne İlişkin Yönetmelik
2. İhbarı Mecburi Hayvan Hastalıkları ve Bildirimine İlişkin Yönetmelik
3. Tavuk Vebası Hastalığına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği
4. Yalancı Tavuk Vebası Hastalığına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği
5. Tazminatlı Hayvan Hastalıkları ve Tazminat Oranlarına Dair Yönetmelik
6. Hayvan Hastalıklarında Tazminat Yönetmeliği
7. Kuduz Hastalığından Korunma ve Kuduz Hastalığı ile Mücadele Yönetmeliği
8. Su Hayvanlarının Sağlık Koşulları ile Hastalıklarına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği
9. Enzootik Sığır Löykozunun Kontrolü için Alınması Gerekli Önlemleri Belirleyen Yönetmelik
10. Sığır Vebası, Koyun ve Keçi Vebası, Domuzların Veziküler Hastalığı, Mavi Dil Hastalığı, Geyiklerin Epizootik Hemorajik Hastalığı, Koyun Keçi Çiçeği, Veziküler Stomatitis, Sığırların Nodüler Ekzantemi, Afrika Domuz Vebası, Klasik Domuz Vebası ve Rift Vadisi Hummasına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği
11. Bal Arılarının Amerikan Yavru Çürüklüğü Hastalığına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği
12. Bal Arılarının Küçük Kovan Kurdu ile Tropileaps Akarı Hastalığına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği
13. Kanatlılarda Pullorum (Salmonella Pullorum) ile Kanatlı Tifosu (Salmonella Gallinarum) Hastalıklarına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği
14. Hayvanların Tanımlanması ile Veteriner Biyolojik Ürünlerin Uygulama Ücretleri Yönetmeliği
15. Sığır Cinsi Hayvanların Tanımlanması, Tescili ve İzlenmesi Yönetmeliği
16. Koyun ve Keçi Türü Hayvanların Tanımlanması, Tescili ve İzlenmesi Yönetmeliği
17. Canlı Hayvan Ticareti Yapan Satıcıların Çalışma ve Denetlenmesi ile İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

18. Hayvan Satış Yerlerinin Ruhsatlandırılma ve Denetleme Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
19. Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği
20. Ev ve Süs Hayvanlarının Üretim, Satış, Barınma ve Eğitim Yerleri Hakkında Yönetmelik
21. Veteriner Teşhis ve Analiz Laboratuvarı Yönetmeliği
22. Deneysel ve Diğer Bilimsel Amaçlar İçin Kullanılacak Hayvanların Refah ve Korunmasına Dair Yönetmelik
23. Hayvan Hastaneleri Yönetmeliği
24. Bruselloz ile Mücadele Yönetmeliği
25. Sığır Tüberkülozu Yönetmeliği
26. Durin Hastalığına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği
27. Şarbon Hastalığına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği
28. Ruam Hastalığına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği
29. Atların Enfeksiyöz Anemisi Hastalığına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği
30. Bulaşıcı Hayvan Hastalıkları ile Mücadelede Uygulanacak Genel Hükümlere İlişkin Yönetmelik
31. Nakledilebilir Süngerimsi Beyin Hastalıklarına Karşı Mücadele ve Korunma Yönetmeliği
32. Afrika At Vebasına Karşı Mücadele ve Korunma Yönetmeliği
33. Hayvan Sağlığı Kabini Açılış, Çalışma ve Denetlenme Usul Ve Esaslarına Dair Yönetmelik
34. Kuluçkahane ve Damızlık Kanatlı İşletmeleri Yönetmeliği

8.6.2011 tarihli ve 27958 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 639 sayılı “Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” uyarınca; hayvan hastalıkları ile mücadele ve hayvan sağlığı hizmetlerini yürütmek ve buna ilişkin esasları belirlemek, Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü görevleri kapsamında bulunmaktadır. İl Müdürlüğü düzeyinde ise “Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Taşra Teşkilatının, Görevleri, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönerge” uyarınca; Hayvan Sağlığı, Yetiştiriciliği ve Su Ürünleri Şube Müdürlükleri, hayvan sağlığının korunması amacıyla il çapında hazırlanan plan, program ve projeleri uygulamak, hayvan hastalık ve zararlılarına karşı koruyucu hizmetleri

yürütmek, tedavilerini yapmak, kontrol etmek ve denetlemekle görevlidir. Ayrıca Bakanlıkça belirlenen esaslar doğrultusunda hayvanları tanımlamak, tescil etmek, kayıt altına almak, ildeki hayvan hareketlerini kontrol etmek ile yurtiçi ve yurtdışı hayvan ve hayvansal ürünlerin hareketlerinin kontrolü ile canlı hayvan ve hayvansal ürünlerin ithalat ve ihracatlarında Bakanlık ile ilgili işlemleri yürütmek gibi görevlere sahiptir.

2.2. Hayvan Sağlığı Alanında Mevcut Strateji ve Program

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından 2013 yılında, paydaş odaklı, ortak akla dayalı bakışı sağlamak amacıyla Bakanlıklar, diğer kamu kurum ve kuruluşları, Valilikler, Belediyeler, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları ve diğer sektör temsilcileriyle dış paydaşların görüş, düşünce ve önerilerini almak üzere ve ayrıca Bakanlık çalışanlarının beklenti ve algılarını ölçmek amacıyla anketler yapılarak yapılan çalışmaların değerlendirilmesiyle 2007-2013 Stratejik Planı hazırlanmıştır (GTHB, 2013).

Söz konusu planın stratejik alanlarından biri de “Bitki Sağlığı, Hayvan Sağlığı ve Refahı”dır. Söz konusu alana ilişkin olarak raporda; hayvan sağlığının korunması ve hayvancılığın sürdürülebilmesi için hayvan hastalıklarıyla küresel ölçekte mücadele edilmesi gerektiği, hayvan ve hayvansal ürünlerden insanlara geçen (*zoonoz*) hastalıklar nedeniyle toplum sağlığının ciddi olarak tehdit altında kalabildiği vurgulanmıştır (GTHB, 2013).

Hayvan sağlığının güvence altına alınmadığı bir ortamda insan sağlığını korumak ve gıda güvenilirliğini temin etmenin mümkün olmaması, ayrıca, hayvan refahının sağlanması, Veteriner Halk Sağlığı tedbir ve uygulamaları ile hayvanlardan insanlara geçen hastalıkların önlenerek halk sağlığının korunmasının vazgeçilemez gereklilikler olduğu görüşü ifade edilmiştir. Bu amaçla Şap, Sığır Tüberkülozu, Sığır, Koyun ve Keçi Brusella hastalıkları ülkemizden yok edilerek, hayvan sağlığının güvence altına alınacağı, gıda güvenilirliği ve bunun sürdürülebilirliğinin sağlanacağı ifade edilmiştir. Hayvanların yetiştirildiği işletmelerde, naklinde ve kesiminde uluslararası kabul gören hayvan refahı koşullarının tam anlamıyla uygulanacağı, hayvan ve hayvansal ürün ticaretine engel olan hastalıkların yok edilerek ülkemizin ihracat üssü haline getirileceği belirtilmiştir (GTHB, 2013). Konuya ilişkin stratejik hedeflere dair detaylı bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Söz konusu tabloya göre; ari işletme sayısında 5 yıl içerisinde 5 kattan fazla bir artış sağlanarak toplam 1500 ari işletmeye sahip olunması, Brusella ve Kuduz aşılamalarına söz konusu dönemde devam edilmesi, 2017 yılı itibariyle küçükbaş hayvanların % 95'inin küpelenmesi hedeflenmektedir.

Raporun hayvan sağlığına ilişkin amaçları şu şekildedir:

“Stratejik Amaç 4: Hayvan hastalık ve zararlılarını kontrol ve eradike etmek, hayvan refahını sağlamak. Ülkemiz hayvancılığının geliştirilmesi, hayvan ve hayvan ürünlerinin uluslararası hijyen kurallarına uygun üretilmesi için etkin hayvan sağlığı tedbirlerinin uygulanması amaçlanmaktadır. Aynı şekilde zoonoz hastalık risklerinin azaltılarak halk sağlığının korunması ve hayvanların üretim, nakil ve kesimi esnasında gerekli refah koşullarının sağlanması amaçlanmaktadır... Bu amaçla Şap, Sığır Tüberkülozu, Sığır, Koyun ve Keçi Brusella hastalıkları ülkemizden yok edilerek, hayvan sağlığı güvence altına alınacak, gıda güvenirliliği ve bunun sürdürülebilirliği sağlanacaktır. Hayvanların yetiştirildiği işletmelerde, naklinde ve kesiminde uluslararası kabul gören hayvan refahı koşulları tam anlamıyla uygulanacaktır. Hayvan ve hayvansal ürün ticaretine engel olan hastalıklar yok edilerek Ülkemiz ihracat üssü haline getirilecektir.”(GTHB, 2013)

Hayvan hastalık ve zararlılarını kontrol ve eradike etmek, hayvan refahını sağlamaya ilişkin stratejik amaç doğrultusunda izlenecek yol şu şekilde belirlenmiştir:

- Hayvan varlığının kayıt altına alınması ve kimliklendirilmesi,
- Teşhis ve tedavide kullanılan aşı, biyolojik madde ve ekipmanların yerli üretiminin teşvik edilmesi,
- Hayvan hastalıkları ile ilgili ulusal veya bölgesel düzeyde kontrol ve eradikasyon programlarının yürütülmesi ve sonuçlarının uygulamaya aktarılması,
- Kamuoyu bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarının yapılması,
- Akredite veteriner hekimlik uygulamalarının yaygınlaştırılması,
- Veteriner Bilgi Sistemi veritabanının geliştirilerek tüm paydaşların kullanımına sunulması,
- Hayvansal atık ve artıkların imhası veya değerlendirilmesi için mekanizmaların geliştirilmesi,
- Veteriner Sınır Kontrol Noktalarının fiziki ve teknik alt yapılarının güçlendirilmesi,

- Hayvan borsa ve pazarlarının rehabilitasyonu için gerekli tedbirlerin alınması,
- Yurtiçi ve yurt dışı illegal hayvan ve hayvansal ürün nakillerinin, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde engellenmesi,
- Koruyucu hekimlik konusunda farkındalığın artırılması,
- Mezbaha ve kombinaların alt yapılarının iyileştirilmesi,
- Yaban hayatındaki hastalık ve zararlıların yayılmasının kontrolünün sağlanması,
- Hayvanların yetiştirildiği işletmelerde, nakillerinde, kesim ve öldürülmelerinde uluslararası kabul gören hayvan refahı koşullarının tam olarak uygulanması,
- AB'ye uyum yönündeki çalışmaların sürdürülmesi (GTHB, 2013).

Tablo 1. 2007-2013 Stratejik Eylem Planı, Hayvan Sağlığı stratejik hedefleri

		Birim	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1.	Hastalıktan ari işletme sayısı (Adet)	GKGM	400	500	600	700	1.000	1.500
2.	Programlı hayvan sağlık taraması gerçekleştirme oranı (%)	GKGM	100	100	100	100	100	100
3.	Küpelene küçükbaş hayvan sayısının toplam küçükbaş hayvan sayısına oranı (%)	GKGM	75	80	85	90	95	95
4.	Küpelene büyükbaş hayvan sayısının toplam büyükbaş hayvan sayısına oranı (%)	GKGM	100	100	100	100	100	100
5.	Programlı büyükbaş sap aşılması gerçekleştirme oranı (%)	GKGM	85	85	85	85	85	85
6.	Denetlenen veteriner ilaçları sayısının piyasada bulunan veteriner ilaçları sayısına oranı (%)	GKGM	10	5	5	5	5	5
7.	Epidemiyolojisi tespit edilen hastalık sayısı (Adet)	TAGEM	5	6	6	5	5	5
8.	Geliştirilen teşhis metodu sayısı (Adet)	TAGEM	4	3	2	2	2	2
9.	Geliştirilen hayvan aşısı ve biyolojik madde sayısı (Adet)	TAGEM	1	2	2	1	1	1
10.	Programlı kedi-köpek kuduz aşılması gerçekleştirme oranı (%)	GKGM	85	85	85	85	85	85
11.	Programlı küçükbaş brusella aşılması gerçekleştirme oranı (%)	GKGM	85	85	85	85	85	85
12.	Programlı büyükbaş brusella aşılması gerçekleştirme oranı (%)	GKGM	85	85	85	85	85	85
13.	Programlı büyükbaş kene ilaçlaması oranı (%)	GKGM	85	85	90	90	90	90
14.	Veteriner Sınır Kontrol Noktası sayısı (Adet)	GKGM	8	12	12	14	16	16

Kaynak: GTHB, 2013

2.3. Hayvan Sağlığı Alanında AB'ye Uyum alışmaları

Temelleri 12 Eylül 1963 tarihli Ankara Anlaşması'na dayanan Türkiye – AB ilişkileri kapsamında, Aralık 1999'da düzenlenen Helsinki Zirvesi'nde, Türkiye'nin AB üyeliğine aday ilân edilmesi, Türkiye-AB ilişkilerinde yeni bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Adaylığın ilanıyla; hem Türkiye'nin hem de AB'nin, ortaklık hedefinin tam üyelik olduğunu teyit ettiği kabul edilmektedir (Bozkır, 2002).

Helsinki Zirvesi ile birlikte, diğer aday ülkeler için olduğu gibi Türkiye için de bir "Katılım öncesi stratejisi" açıklanmıştır. Söz konusu stratejinin üç ayağı mevcut olup birinci ayağı AB Komisyonu ve Konseyi tarafından yayınlanan "katılım ortaklığı belgesi" dir. Bu belge ile Avrupa Birliği'nin tam üyelik için Türkiye'den beklentileri açıklanmıştır. İkinci ayağı, bu ilişkinin mali unsurlarını saptayan bir "çerçeve yönetmeliğin" yayınlanmasıdır. Üçüncü ayağı ise, Türk hükümetinin bir taahhüdü olarak "AB müktesebatının üstlenilmesine ilişkin Türkiye Ulusal Programı'nın 24 Mart 2001 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmasıdır. Böylelikle katılım öncesi stratejinin üç ayağı da tamamlanmış ve Türkiye artık resmen bir AB adayı ülke haline gelmiştir (Bozkır, 2002).

Türkiye'nin AB üyeliğine aday ilân edilmesinden sonra; 17 Aralık 2004 tarihinde Brüksel'de yapılan Zirve'de, Avrupa Komisyonu'nun tavsiyesi çerçevesinde, Türkiye'nin siyasi kriterlere yeterince uyum sağladığı belirtilerek, müzakerelerin başlamasına resmen karar verilmiştir. Söz konusu karar doğrultusunda, 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye için hazırlanan "Müzakere Çerçeve Belgesi" Konsey'de (o dönemdeki adıyla Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi – GİDİK) oybirliği ile kabul edilmiştir. Aynı gün, Türkiye için ilk kez gerçekleştirilen "Hükümetlerarası Katılım Konferansı (HAK)" ile Türkiye-AB Katılım Müzakereleri resmen başlamıştır (Anonim, 2015a).

Faslın tanıtıcı tarama toplantısı 9-15 Mart 2006 tarihinde, ayrıntılı tarama toplantısı ise 24-28 Nisan 2006 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Komisyon tarafından hazırlanan ve Konsey'de onaylanan Tarama Sonu Raporu kapsamında, faslın müzakerelere açılabilmesi için 12 Haziran 2007 tarihli Portekiz Dönem Başkanlığı mektubu ile Türkiye'ye 6 adet teknik açılış kriteri bildirilmiştir. Türkiye, yürüttüğü kapsamlı çalışmalarla tüm açılış kriterlerini karşılamıştır. 30 Haziran 2010 tarihinde, İspanya Dönem Başkanlığı'nda

müzakerelere açılan fasla ilişkin 6 adet teknik kapanış kriteri bulunmaktadır (Anonim, 2015a).

2.3.1. Hayvan Sağlığı Alanında Ulusal Mevzuatın AB Mevzuatına Uyumlaştırılması

Türkiye'nin gıda güvenliği, veteriner ve bitki sağlığı politikasına uyum süreci açısından oldukça önemli olan ve aynı zamanda faslın açılış kriterlerinden biri olan “Türkiye'nin AB müktesebatı ile uyumlu gıda, yem ve veteriner çerçeve mevzuatını benimsemesi ve başta kontrol kuruluşları olmak üzere sorumlulukları açık biçimde belirleyen hükümleri ortaya koyması” kapsamında; “5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu”, 13 Haziran 2010 tarihinde 27610 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve 13 Aralık 2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Anonim, 2015a).

AB ile müzakerelere ilişkin 12. Faslın Strateji Belgesi'nin ekinde, Hayvan Hastalıklarının Kontrol Önlemleri başlığı altında uyumlaştırılan ve uyumlaştırılması gereken ikincil mevzuat sıralanarak bu liste düzenli olarak güncellenmektedir. Söz konusu belgede hayvan hastalıklarıyla mücadeleye ilişkin olarak bahsi geçen başlıca gelişmeler şunlardır:

- Sığır Tüberkülozu ve Sığır Brusellozu kontrolüne ilişkin yönetmelikler, ilgili AB mevzuatıyla uyumlaştırılarak 2009 yılında yürürlüğe girmiştir. 2011 yılında ise Enzootik Sığır Lökozuna ilişkin Yönetmelik yürürlüğe girmiştir. 2011 yılının sonundan itibaren hayvan hastalıklarının kontrolüne ilişkin önlemler hakkında AB mevzuatı uygulanmaya başlanmıştır. Ancak Topluluk standartlarına ilişkin belirli mevzuatın uygulanmasına sadece AB'ye girişle birlikte başlanacak olup önemli ölçüde fiziksel ve finansal yatırım gerektiren uygulamalar daha ileri tarihe ertelenmiştir.
- 2011 yılından itibaren Şap Hastalığı'nın eradikasyonuna ilişkin faaliyetler IPA-I kaynaklarından finanse edilmektedir. Bu nedenle AB projesinin tamamlanmasının ardından, Şap Hastalığı'nın *eradikasyonuna* ilişkin çalışmaların Türkiye’de üretilen aşılarda devam etmesi gerekmektedir. Ayrıca Şap Enstitüsü, EuFMD (Şap

Hastalığı'nın Kontrolü için Avrupa Komisyonu) ile işbirliği içinde çalışmaktadır. 12. Fasıl 5. Açılış kriteri doğrultusunda; Türkiye Trakya'da *hastalıktan aşılama ile arilik statüsü* kazanmıştır. Söz konusu statü OIE tarafından Mayıs 2010'da tanınmış, ancak 2011 yılında hastalık bu bölgede yeniden ortaya çıkmıştır. Daha sonra 2012 yılında *aşılı arilik statüsü* tekrar elde edilmiştir.

- Hastalıklardan arilik; sürü, işletme, bölgesel veya ulusal seviyede olabilmektedir. Bruselloz ve Sığır Tüberkülozu'nun kontrolüne ilişkin yönetmeliklerde bu hastalıklar için kriterler belirlenmiştir. Hastalıktan ari işletmelere ilişkin genelge yürürlüğe girmiş olup ari ve onaylı işletmeler listesi yıllık olarak güncellenmektedir. Ari işletmelere ilişkin prensipler Hastalıktan Arilikte Bölümlendirme Yönetmeliği'nde belirlenmiştir.
- Zoonozlar ve Zoonotik Etkenler, İlgili Antimikrobiyal Direnç ve Gıda Kaynaklı Salgınların İzlenmesi Yönetmeliği AB mevzuatıyla uyumlu olarak 28151 sayılı ve 23.12.2011 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu uyarınca, çok sayıda hayvan hastalığının bildirim zorunludur. TURKVET bilgi sistemi hastalık bildirim, kimliklendirme ve hareketlere ilişkin bilgi içermektedir. Türkiye, gönüllü olarak 2005 yılından bu yana ADNS'ye katılım sağlamış olup bildirimlerine devam etmektedir (Anonim, 2012a).

2.3.2. Hayvan Sağlığı Alanındaki Acil Eylem Planları ve Projeler

Hayvan hastalıklarına ilişkin olarak AB'ye uyum kapsamında, kontrol ve eradikasyon planları ile acil eylem planları hazırlanması gerekmektedir. Hali hazırda Şap, PPR, Kuş Gribi ve Newcastle Hastalığı'na ilişkin olarak acil eylem planları hazırlanmış ve uygulanmaktadır (Anonim, 2012a).

Türkiye'nin hayvan hastalıklarının kontrolüne ilişkin çabaları, AB'ye katılım öncesi mali yardım kaynaklarından da desteklenmektedir. Kuş Gribi, Kuduz ve Şap Hastalığı'nın kontrolüne ilişkin kapsamlı projeler yürütülmüştür. 2010 yılında Küçük

Ruminant Vebası (PPR) kontrol ve *eradikasyonu* için bir IPA-I projesi başlatılmıştır. Proje kapsamında, iki yıl boyunca sonbaharda aşı kampanyaları gerçekleştirilmiştir. Proje faaliyetleri 2012 yılında yapılan aşılama ile tamamlanmıştır. AB mali yardımı yapılan başlıca projeler şunlardır:

- TR 02.03.05 Türkiye'nin AB Veteriner Mevzuatına Uyumu için Destek Projesi,
- TR 05.03.06 Türkiye'de Kuduz Hastalığı'na Karşı Oral Aşılama Projesi,
- TR 05.03.07 Yeni Sınır Kontrol Noktalarının (BIP/SKN) Kurulması Projesi
- TR 06.03.02 Türkiye'de Şap Hastalığı'nın Kontrolü Projesi
- TR 2006.17.966 2006 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nde Kuş Gribi Salgınına Yönelik Katılım Öncesi Mali Yardım Programı (Kuş Gribi Hazırlık ve Müdahale Projesi)
- TR 08.02.08 Koyun ve Keçilerin Elektronik Kimliklendirilmesi ve Kaydı Projesi
- “Türkiye’de Önemli Vektör Kaynaklı Hayvan Hastalıklarının Teşhisi, Vektörlerin Tespiti ve Erken Uyarı Sistemlerinin Oluşturulması”

Ayrıca kurumların proje hazırlama ve müktesebat uyum çalışmalarına yönelik kısa dönemli teknik destek ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla, “AB Entegrasyon Sürecinin Desteklenmesi Faaliyetleri” (Support Activities to Strengthen the European Integration Process – SEI) kapsamında ve ulusal bütçeyle finanse edilen; Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın asıl faydalanıcısı olduğu Veteriner Hizmetleri Strateji Belgesi Hazırlanması Projesi yürütülmektedir. Veteriner hizmetleri alanında, özellikle hayvan sağlığı, hayvanların tanımlanması ve kaydı, hayvan hareketlerinin kontrolü ve hayvan sağlığına ilişkin olarak, mevcut durumu analiz etmek ve temel sıkıntıları belirlemek, böylelikle ihtiyaç analizi gerçekleştirmek ve gereklilikleri önceliklendirmek, kısa, orta ve uzun dönemli hedefleri süregelen AB müzakereleri bağlamında yükümlülükler ve ulusal çıkarlar açısından belirlemek, politika kararlarını hayvancılık sektörü ve diğer paydaşlarla yakın işbirliği içerisinde olarak kar-maliyet analizlerine dayandırmak, tüm bu çıktıları bir Veteriner Hizmetleri Strateji Belgesi bünyesinde toplamak olarak belirlenmiştir (Anonim, 2012b).

Proje sonucunda hayvan sağlığı, hayvan refahı, hayvanların tanımlanması ve kayıt altına alınması ile hareket kontrol stratejilerini içeren ve bu bileşenleri birbiriyle ilişkilendiren; 5, 10 ve 15 yıllık dönemler için konulan hedeflerle, önümüzdeki 15 yıl için

kapsamlı bir yol haritası oluşturan Veteriner Hizmetleri Strateji Belgesi planlanacak ve hazırlanacaktır. Veteriner Strateji Belgesi'nin hazırlanmasıyla önümüzdeki 15 yıl için veteriner politikasının belirlenmesiyle söz konusu alanda devamlılık ve sürdürülebilirlik sağlanması öngörülmektedir (Anonim, 2012b).

Hayvan sağlığı stratejisinin hazırlanmasına ilişkin bileşeni kapsamında; Şap Hastalığı, PPR, Bruselloz, Tüberküloz, LSD, Newcastle Hastalığı, Koyun-Keçi Çiçeği, TSE, Kuş Gribi, Şarbon, Mavidil, Ruam, Salmonelloz, Kırım Kongo Kanamalı Hastalığı, at hastalıkları, balık ve yumuşakça hastalıkları, arı hastalıkları, Rift Vadisi Humması üzerine odaklanılarak bir dizi analitik çalışma gerçekleştirilmektedir (Anonim, 2015b).

Hayvan sağlığına ilişkin ülkenin mevcut durumu, mevzuat ve kurumsal çerçeve, teknik kapasite, mevcut hayvan hastalıkları, potansiyel riskler, yeni ortaya çıkan ve yeniden ortaya çıkan hastalıklar gibi hususlar değerlendirilmektedir. Mevzuat çerçevesine ilişkin olarak AB mevzuatına uyum ve "Fasıl 12 AB mevzuatının uyumlaştırılması, yürürlüğe konması ve uygulanmasına ilişkin Strateji Belgesi" izlenmektedir. Hastalıklara ilişkin ekonomik kayıplara dair değerlendirmeler gerçekleştirilmekte ve fayda-maliyet analizleri yürütülmektedir. Söz konusu bileşen kapsamında; hayvan sağlığına ilişkin acil durumların kontrolünde alınacak önlemlerin finansmanına ilişkin bir finansal model oluşturulması ve ayrıca yukarıda bahsi geçen hastalıklara ilişkin iletişim stratejisi geliştirilerek, paydaşlar arasında farkındalık oluşturulması öngörülmektedir (Anonim, 2015b).

2.3.3. Hayvan Sağlığı Alanında Türkiye'nin AB'ye Uyum Durumu

30 Haziran 2010 tarihinde, İspanya Dönem Başkanlığı'nda müzakerelere açılan fasla ilişkin verilen 6 adet teknik kapanış kriteri içerisinde, Türkiye'nin hayvan sağlığına ilişkin olarak yerine getirmesi gereken şartlar şunlardır:

- Türkiye, Bulaşıcı Süngerimsi Ensefalopatilerin (TSEler) kontrolü için, tam yem yasağı, *spesifik risk materyallerinin* kontrolü ve TSE testleri de dahil olmak üzere, etkili bir sistemi uyumlaştırmış ve uygulamaktadır.

- Türkiye, AB Üye Devletleri ile tatminkâr düzeyde işbirliğini güvence altına alacak şekilde, hayvan hastalıkları bildirimine ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmektedir ve AB'ye bildirim zorunlu hayvan hastalıkları için *sürveyans* ve kontrol önlemleri uygulamaktadır. Ayrıca, AB müktesebatında yer aldığı şekilde, başlıca *epizootik hastalıklar* için acil eylem planları uygulamaktadır. Türkiye, önceden hazırlanmış ayrıntılı bir *eradikasyon planı* aracılığıyla Şap hastalığına ilişkin AB müktesebatını tümüyle uygulamaktadır.
- Türkiye, ilgili açılış kriterinin karşılanması için verdiği taahhütlerin yerine getirilmesi de dahil, hayvanların tanımlanması ve kayıt altına alınmasına ilişkin AB müktesebatı ile uyumlu ve tümüyle faal sistemleri uygulamaktadır.

Söz konusu kriterler de dahil olmak üzere Türkiye'nin AB müktesebatına uyum durumu, AB'nin yayınladığı ilerleme raporlarında düzenli olarak değerlendirilmektedir. "İlerleme Raporu", adaylık statüsü kazanılmasıyla beraber hazırlanmaya başlanan bir belgedir. Komisyon, aday ülke nezdindeki AB Delegasyonu'ndan, sivil toplum kuruluşlarından ve aday ülkenin kamu kurumlarından resmi olarak elde ettiği geri bildirimlerden istifade ederek; aday ülkenin müktesebata uyum alanında kaydettiği ilerlemeleri veya bu alanda gözlemlendiği eksiklikleri yıllık bazda ilerleme raporlarıyla değerlendirir (Anonim, 2014).

Son olarak, 10 Kasım 2015 tarihinde, Avrupa Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü, Türkiye'nin AB'ye uyum sürecinde son bir yıllık ilerlemesi ile ilgili raporu açıklamıştır. Rapora göre; 12 no.lu müzakere faslına ilişkin olarak gıda güvenliği, veteriner ve bitki sağlığı politikası alanındaki hazırlıkların belirli bir düzeyde kaldığı ve geçtiğimiz yıl ilerleme kaydedilmediği ifade edilmiştir. Bu alandaki AB müktesebatının tam olarak uygulanması için, özellikle de hayvansal yan ürünler, hayvan refahı ve hayvanların kimliklendirilmesi ve kayıt altına alınması ile hareketlerinin kontrolü konularında kayda değer ilave çabalara ihtiyaç duyulmakta olduğu dile getirilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2015).

Raporda ayrıca veteriner politikasının AB müktesebatıyla tam olarak uyumlaştırılmasına yönelik çabaların artırılması gerektiği belirtilmiştir. Büyükbaş ve

küçükbaş hayvanların kimliklendirilmesi ve kayıt altına alınması ile ilgili çalışmaların devam ettiği vurgulanmıştır (Avrupa Komisyonu, 2015).

Söz konusu raporda; Türkiye'nin, hayvan hastalıklarına karşı mücadelesinin devam ettiği ifadesi yer almaktadır. Trakya bölgesinin Şap hastalığından aşılı arı bölge olarak kalması amacıyla yapılan yoğun aşılanmanın ve hayvan hareketine yönelik sıkı kontrollerin uygulanması neticesinde, Şap Hastalığı *mihrak* sayısının belirgin bir şekilde azalması olumlu değerlendirilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2015).

Bahse konu olumlu gelişmeler haricinde, çeşitli eksikliklere de dikkat çekilmiştir. Kara ve deniz sınırlarında ve İstanbul Sabiha Gökçen Havalimanı'nda yer alan sınır kontrol noktalarının hâlen tam olarak işlevsel olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca Nakledilebilir Süngerimsi Beyin Hastalığı (TSE) ve gözetim sistemleri konusundaki AB müktesebatına tam uyumun sağlanması ve müktesebatın uygulanması için hâlen kayda değer çabalara ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. (Avrupa Komisyonu, 2015).

Ancak raporun yayım tarihinden bu yana ülkemizde bu alandaki çalışmalar devam etmiş olup hayvan sağlığı ve refahı ile hayvanların kimliklendirilmesi ve kayıt altına alınmasına ilişkin ikincil mevzuatın uyumlaştırılması ve sınır kontrol noktalarının artırılması ile işlerliklerinin sağlanması yönünde gelişmeler kaydedilmektedir. Nakledilebilir Süngerimsi Ensefalopatilere (TSE) ilişkin olarak ise, *spesifik risk materyallerinin* belirlenmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir.

3. AB’NİN HAYVAN SAĞLIĞI ALANINDA YENİ YASA TASARISI

Hayvan sağlığına ilişkin mevcut AB Mevzuatı, 50 temel ve 400’ün üzerinde özel ve uygulamaya yönelik tasarruftan oluşmaktadır. 2007-13 hayvan sağlığı stratejisinin bir parçası olarak, Avrupa Komisyonu Mayıs 2013’te yeni bir hayvan sağlığı tüzüğü teklif etmiştir. Tek bir mevzuat çerçevesi; hayvan sağlığına ilişkin mevcut tüzük ve direktiflerin birçoğunu içerisine dâhil ederek yürürlükten kaldıracak, sadeleştirmeyi sağlayacak ve genel kurallar ile ortak prensipler kapsamında tutarlılık sağlayacaktır. Teklifte yer alan kontrol önlemleri, hastalıkların risk temelli sınıflandırılmasına dayanmaktadır. Özellikle AB’de hayvan hareketlerine ilişkin olarak ve yeni görülen hastalıklara dair yeni tehlikelere yönelik araçlarda daha çok esneklik sağlanması ve idari yükün azaltılması amaçlanmaktadır (DG SANTE, 2015a).

Söz konusu teklif, Avrupa Parlamentosu’nda incelenmekte olup 2016 yılında yürürlüğe girmesi öngörülmektedir. Komisyon, 6 Mayıs 2013 tarihinde hayvan hastalıklarına ilişkin tüm AB mevzuatını revize ederek, “Hayvan Sağlığına İlişkin Tüzük” teklifini tamamlamıştır. Bu teklif, tarım ve gıda sektöründeki sağlık kuralları hakkında daha geniş bir paketin – Daha Güvenilir Gıda için Daha Akılcı Kurallar – parçası olarak sunulmuştur (DG SANTE, 2015a).

3.1. Hayvan ve Bitki Sağlığı Paketi – Daha Güvenilir Gıda için Daha Akılcı Kurallar

Avrupa Komisyonu, 6 Mayıs 2013 tarihinde tüm tarım-gıda zinciri için sağlık ve güvenilirlik standartlarının uygulanmasını güçlendirmeye yönelik bir önlemler paketini kabul etmiştir. Söz konusu önlemler paketi, sağlığın korunması ve gıda zincirinin işlemlerine kılavuzluk eden kuralların etkin uygulanmasını sağlayan daha etkin kontrol araçlarına yönelik modernize ve basitleştirilmiş daha risk temelli bir yaklaşımı öngörmektedir. Gıda zincirini kapsayan mevcut AB mevzuatı yaklaşık 70 mevzuat içermektedir. Reform paketi bu durumu 5 mevzuata indirgeyecek ve aynı zamanda üreticiler, ıslahçılar ve gıda işletme operatörleri (üreticiler, işleyiciler ve distribütörler) üzerindeki bürokratik formaliteleri azaltarak onlar için mesleklerini yürütmelerini daha

kolaylaştıracaktır. Paketin ana unsurlarını; resmi kontroller, hayvan sağlığı, bitki sağlığı, bitki üretim materyalleri ve ortak finansal çerçeveye ilişkin düzenlemeler oluşturmaktadır. (DG SANTE, 2015a).

3.1.1. Resmi Kontrollere İlişkin Tüzük Taslağı

Komisyon tarafından Aralık 2010’da yayımlanan gıda, yem, hayvan ve bitkilerin ithalatına ilişkin sağlık ve bitki sağlığı kontrollerinin etkinliğine ilişkin bir rapora göre; mevzuat yapısının ticaret açısından karışıklık yaratmadan AB’nin yeni ortaya çıkan riskler veya acil durumlarla başa çıkmasını mümkün kıldığı ve Birlik’in ithalat kontrol sisteminin daha tutarlı hale getirilebileceği vurgulanmaktadır. Raporda bu tavsiyenin Üye Devletler ve operatörlere kontrollerde önceliklerin belirlenmesi ve ithalat kontrollerinde kamu kaynaklarının tahsisinin daha uygun şekilde sağlanması gibi faydalar sağlayacağı, mevzuatın gözden geçirilmesinin bu anlamda iyi bir fırsat olduğu değerlendirilmektedir (European Commission, 2010).

Komisyon, Üye Devletlerin resmi otoriteleri için AB mevzuatının saha uygulamasında uyumluluğun denetlenebilmesine yönelik araçların güçlendirilmesi gerektiğini belirlemiştir. Son gıda skandalları bir kez daha tüketicilerin ve dürüst operatörlerin risklerden korunmaları (aynı zamanda ekonomik yönden) amacıyla uygulayıcı makamların daha etkin eylemlerine ihtiyaç olduğunu göstermiştir (DG SANTE, 2015a).

2013 yılında sığır eti ürünü olarak satılan bazı dondurulmuş gıdalarda at etine rastlanması, Avrupa’da çok sayıda ülkenin adının karıştığı bir skandala yol açmıştır. Avrupa Komisyonu’nun, skandalın ardından yürüttüğü DNA testlerinin sonuçlarına göre sığır eti ürünlerinin % 5’inde at etine rastlanmış ve AB ülkelerinde teste giren 4.144 üründen 193’ünde at eti bulunmuştur. Numunelerin % 0,5’inde, insan tüketimi için yasak olan *fenilbütazon* maddesine de rastlanmıştı. AB, skandalın bir ‘sahtecilik’ olayı olduğunu ve sağlık açısından bir tehlike bulunmadığını belirtirken, bazı STK önderleri, *fenilbütazon* varlığının gıda güvenilirliği standartlarının karşılanmamasına işaret ettiğini bildirmişti (Globalmeatnews, 2013).

Resmi kontrollere ilişkin yeni kurallar, daha risk temelli bir yaklaşımı takip ederek yetkili makamların kaynaklarını daha uygun konulara tahsis etmesine olanak tanımaktadır. Tüm gıda zincirinde kontrollerin etkin uygulanmasını finanse eden ücretlere ilişkin mevcut sistem, zincire dâhil olan ve hali hazırda ücretlendirilmemiş olan diğer sektörlerle de genişletilecektir. Mikro işletmeler bu ücretlerden hariç tutulacak ancak rekabeti etkilememesi amacıyla kontrollere dâhil edileceklerdir. Üye Devletlerin aynı zamanda taklit ve tağşiş gibi aldatıcı uygulamalara karşı kontrollere, kendi ulusal kontrol planları ve mali cezalarıyla tamamen uyum sağlamaları beklenmektedir (DG SANTE, 2015a).

Hazırlanan Tüzük taslağı, hayvan ve bitki sağlığı ile bitki üretim materyalleri mevzuatını modernize eden kapsamlı bir paketin parçası olarak, bu sektörlerde AB politikalarını iyileştirmeye yönelik bir resmi kontrol sisteminin entegrasyon ve modernizasyonunu amaçlamaktadır. Mevcut mevzuat çerçevesini basitleştirmek ve bu sırada da daha iyi mevzuat amacını gütmek için teklif, ayrı kurullarla düzenlenen belirli alanlarda resmi kontrollere ilişkin kuralları da (Örneğin; canlı hayvan ve hayvansal ürünlerde tıbbi veteriner ürünlerinin kalıntılarına ilişkin kontroller ve bitki sağlığı kontrolleri) içine dâhil etmektedir. Tüzüğün hükümleri uyarınca resmi kontrollerin organizasyonu ve gerçekleştirilmesine ilişkin yükün ve lüzumsuz gerekliliklerin (Örneğin; veteriner tıbbi ürünlerinin kalıntılarına ilişkin resmi kontrollerin ayrı raporlanması) azaltılması mümkün olacak, benzer durumlarda daha esnek bir yaklaşım sergilenebilecektir (Örneğin; acil durumlarda resmi laboratuvarların tam akreditasyonu talep edilmeyecektir). Üçüncü ülkelerden ithal edilen mallara ilişkin olarak Tüzük hükümleri, hayvan ve hayvansal ürünlerin, bitki ve bitki ürünlerinin ithalatına, gıda ve yem kontrollerine ilişkin sektörel hükümlerle birlikte uygulanacaktır (Anonymous, 2013).

Söz konusu yasa teklifine göre; Komisyon resmi kontrollere ilişkin veri, bilgi ve belgelerin idare edilişi yoluyla araç ve mekanizmaların entegre işlemleri için bilgisayarlı bilgi yönetim sistemi (IMSOC) kurar ve idare eder. IMSOC, TRACES sistemine tam olarak entegre olacak ve gerekli güncellemeleri sağlayacaktır. Söz konusu sistemle, yetkili makamlar arasında ve yetkili makamlar ile Komisyon arasında veri, bilgi ve belge değişimine imkân sağlanacaktır. Ayrıca Üye Devletlerin Komisyon'a resmi kontrollere ilişkin rapor sunmasına dair bir araç temin edilecektir. Elektronik formlar halinde, 1/2005/AT sayılı Tüzük'te bahsi geçen yolculuk kütüğünün ve navigasyon siteminden elde

edilen kayıtların, resmi sertifikaların ve söz konusu Tüzük'te bahsi geçen ortak sağlık giriş belgesinin üretimi, yönetimi ve iletilmesine de izin verecektir (Anonymous, 2013).

Organik ürünler, menşe adı (PDO), mahreç işareti (PGI) ve geleneksel özellik (TSG) coğrafi işaretlerine sahip ürünler ve ulusal hastalık kontrol önlemlerine ilişkin resmi kontroller ücretlendirmeye tabi olmayacaktır. Ancak ücretlendirme aşağıda bahsi geçen kontrollerin hepsi için zorunlu olacaktır:

- Kayıtlı ve onaylı gıda ve yem işletme operatörlerine ilişkin kontroller
- Bitki sağlığı ve bitki üretim materyali kontrollerine konu olan operatörlerin kontrolleri
- Resmi sertifikasyon kontrolleri
- Operatörlerin onay veya kaydı için resmi kontroller
- Sınır kontrol noktalarında resmi kontroller
- Acil önlemler çerçevesinde resmi kontroller (Anonymous, 2013).

3.1.2. Hayvan Sağlığı Önlemlerinin Finansmanı

AB her yıl hayvan hastalıklarının eradikasyonu, kontrol ve önlenmesi için finansal destek sağlamaktadır. Komisyonun, 2005-2011 döneminde zoonozların ve hayvan hastalıklarının eradikasyonu, kontrol ve önlenmesi için eşfinansmanlı programlar hakkında Parlamento ve Konseye sunduğu raporda hastalıkların eradikasyonunda hedeflenen gelişmenin sağlandığı, AB'deki hastalıktan arı bölgelerin sürekli artışıyla kanıtlanmaktadır (DG SANTE, 2015b).

Bu yaklaşımı devam ettirerek, Birlik hayvan hastalıkları ve *zoonoz mihraklarının* sayısını azaltmak ve *mihrak* varlığını önlemek için gerekli önlemlerin eş finansmanını sağlar. Bu amaçlara ulaşmak için belli önlemlerin eş finansmanı; kontrol, *eradikasyon* ve *sürveyans* için ulusal programlar ve acil durum önlemleri yoluyla gerçekleştirilir. 2014 yılında yayımlanan 652/2014/AT sayılı Tüzük amaçları uyarınca; insanlarda gıda kaynaklı veya *zoonozlarla* ilişkili olarak ortaya çıkan hastalık *mihraklarının* azaltılması, finansal katkı verilmesi doğrultusunda hayvan hastalıklarından arı Üye Devlet veya bölge sayısının artırılması, *insidans*, *prevalans* ve *mihrak sayısı* gibi hastalık parametrelerinde azalma sağlanması hedeflenmektedir (DG SANTE, 2015b).

Tüm gıda zincirini kapsayan 652/2014/ AT sayılı Tüzük, 2014-2020 dönemi için 1,9 milyar Avro bütçeye sahip olarak, gıda ve yem alanındaki öncelikleri finanse etmektedir. Toplam bütçenin % 65'i hayvan sağlığı önlemlerini uygulamaya tahsis edilmiştir (DG SANTE, 2015b). 2015 yılında söz konusu alanda AB ortak finansmanlı programlar için öngörülen bütçe azami 168 milyon Avro, 2016 yılı için 166 milyon Avro, 2017 yılı için ise 163 milyon Avro'dur. Hali hazırda bu alanda 2015 yılı için 152 program sunulmuş olup 136'sı onaylanmıştır (Bertrand, 2014).

Hastalık finansmanında tahsis edilen miktar için şu şekilde gruplandırılmalar gerçekleştirilmiştir:

- Grup 1: Hem insan hem de hayvanlar üzerinde etkili hastalıklar (Sığır Brusellozu, Sığır Tüberkülozu, Koyun ve keçi Brusellozu): % 50
- Grup 2: Asıl etkisi insan sağlığına olan hastalıklar (*Zoonoz* Salmonella, Kuduz, BSE, TSE): % 45
- Grup 3: Hayvan sağlığı veya ticaret (üçüncü ülkelerle ve Birlik-içi) üzerinde ekonomik açıdan önemli etkileri olan ve AB sınırlarına üçüncü ülkelere giren hastalıklar (*Endemik* veya yüksek riskli alanlarda Mavidil, Afrika Domuz Vebası, Klasik Domuz Vebası, Kuş Gribi): % 5 (Bertrand, 2014).

Tablo 2. 2014 ve 2015 yılları AB finansal katkı miktarları

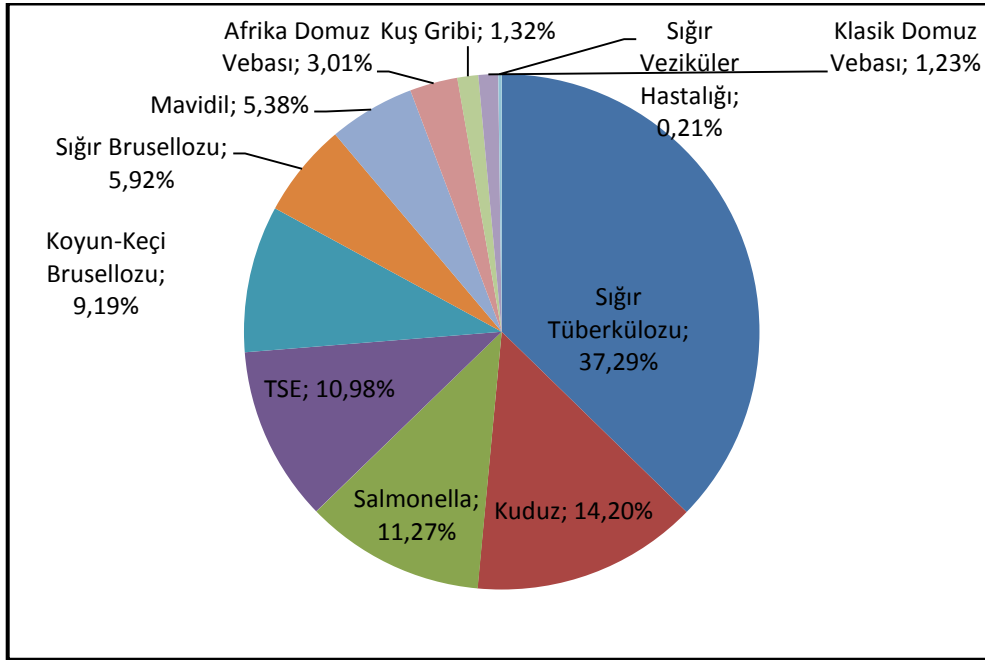
	2015 Taslak Ödenek	2014 Yeniden Tahsis
Toplam	166.248.000 €	166.071.000 €
Afrika Domuz Vebası	5.000.000 €	50.000 €
Kanathılar ve Yabani Kuşlarda Kuş Gribi	2.192.000 €	2.555.000 €
Endemik ve Yüksek Riskli Alanlarda Mavidil	8.941.000 €	3.796.000 €
Sığır Brusellozu	9.848.000 €	10.330.000 €
Sığır Tüberkülozu	61.990.000 €	64.165.000 €
Klasik Domuz Vebası	2.048.000 €	2.590.000 €
Kuduz	23.607.000 €	20.430.000 €
Salmonella	18.743.000 €	21.185.000 €
Koyun-Keçi Brusellozu	15.276.000 €	16.195.000 €
Domuz Veziküler Hastalığı	351.000 €	815.000 €
BSE	18.252.000 €	23.960.000 €

Kaynak: Bertrand, 2014

Şekil 10’da görüldüğü üzere; 2015 yılı için öngörülen bütçede hastalık *eradikasyon*, kontrol, *sürveyans* programlarına ayrılan bütçe dağılımında en büyük oranın Sığır Tüberkülozuna ilişkin programlara tahsis edildiği görülmektedir. Bu programları sırasıyla Kuduz, Salmonella, TSE, Koyun-keçi Brusellozu, Sığır Brusellozu, Mavidil, Afrika Domuz Vebası, Kuş Gribi, Klasik Domuz Vebası ve Sığır Veziküler Hastalığına ilişkin programlar izlemektedir.

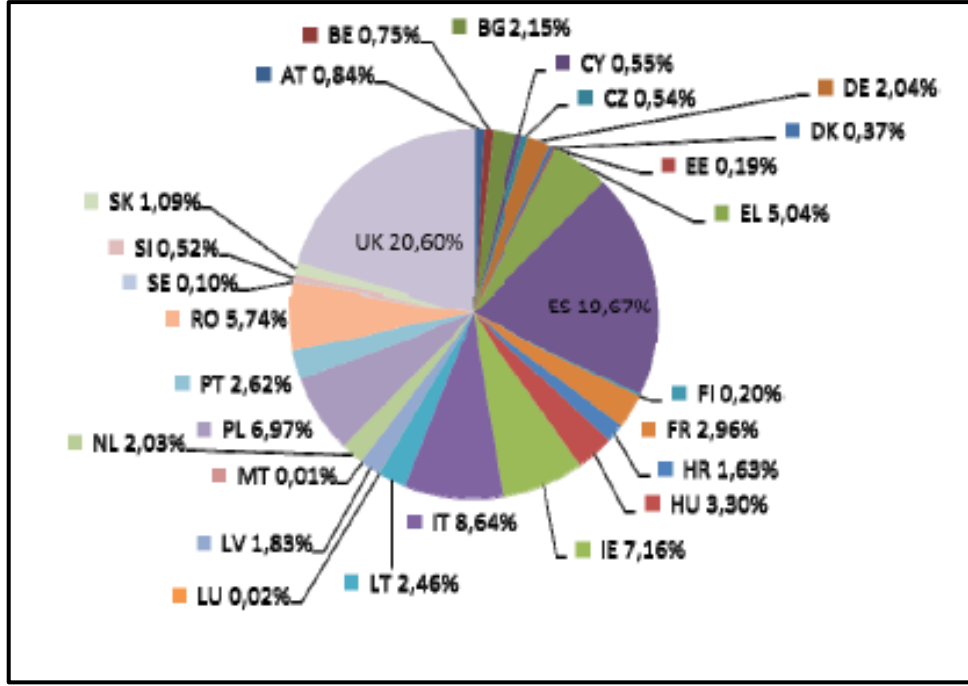
Şekil 11’e bakıldığında ise; söz konusu bütçenin ülkelerin paylarına göre dağılımında % 20 ile en önemli payı Birleşik Krallık’ın aldığı, bunu yaklaşık olarak % 10’luk payla İspanya’nın izlediği ve % 8,6 oranında payı İtalya’nın aldığı görülmektedir.

Şekil 10. Veteriner programları bütçesinin hastalıklara göre dağılımı



Kaynak: Bertrand, 2014

Şekil 11. Veteriner programları bütçesinin Üye Devletlere göre dağılımı



Kaynak: Bertrand, 2014

3.2. Bulaşıcı Hayvan Hastalıklarına İlişkin Tüzük Tasarısı

3.2.2. Tüzük Tasarısı İçin Etki Değerlendirmesi

2013 yılında Komisyon tarafından yayınlanan SWD (2013) 161 final sayılı Etki Analizi için hazırlıklar ilk olarak Üye Devletlerin CVO'larının çalışma grup toplantılarında başlamıştır. Gıda Zinciri, Hayvan ve Bitki Sağlığı Danışma Grubu'nun bir çalışma grubu olarak Hayvan Sağlığı Danışma Komitesi kurulmuştur. Hayvan Sağlığı Yasası Paydaş Yürütme Grubu, Komisyon'a etki analizinde yardımcı olmak üzere oluşturulmuştur. Bu grup ulusal veteriner otoritelerinin uzmanları – CVolar, OIE, UECEV, FVE gibi uluslararası kuruluşlar ve COPA-COGECA gibi çeşitli sivil toplum kuruluşları olmak üzere diğer paydaşların uzmanlarından oluşmuştur (European Commission, 2013c).

Yapılan değerlendirmeye göre başlıca sorunlu alanlar şunlardır:

Mevcut mevzuatın sayıca çokluğu ve karmaşıklığı: Mevcut AB hayvan sağlığı kuralları oldukça karmaşıktır. Bu husustaki problemler:

- Politika yaklaşımı, çeşitli aktörlerin rolleri ve görevlerine ilişkin yasal hükümlerde tutarsızlık,
- Yetkili makamların (veteriner hizmetleri), “resmi” ve “onaylı” veteriner hekim ve teknisyenlerin (nitelikleri ve eğitim ihtiyaçları da dâhil olmak üzere) tanımlarındaki farklılıklar ve görevlerindeki belirsizlikler,
- Belirsiz yükümlülükler (örneğin hayvan bakıcıları tarafından alınması gereken önlemler) ve Üye Devletler arasındaki çeviri farklılıkları,
- Aşırı idari yük, bazen riskle orantısız şekilde olması
- Belirli hayvan sağlığı kurallarının (özellikle ithalatta) uzmanlaşma için zor ve uygulamada külfetli olmasıdır (European Parliament, 2013).

AB-içi Canlı Hayvan Ticaretinde Zorluklar: Enfeksiyöz etkenler, doğrudan temasla veya kontamine ekipman veya taşıyıcılarla bulaşabilmektedir. Canlı hayvanların AB’de hareketleri bu nedenle serbest değildir ancak ağır ve tekrarlanan prosedürler ve sağlık şartlarına tabidir. Örneğin veteriner kontrolleri, sağlık sertifikaları, hareket bildirimleri (hem ulusal hayvan kayıt veritabanları hem de TRACES sistemine) gerçek risk düzeyine bakılmaksızın istenmektedir. Bu bağlamda, riskler hayvanların aynı sağlık statüsüne sahip olduğu durumlarda ve aynı hastalık kontrol önlemleri alınan bölgeler veya bölümler içinde karşılaştırılabilir. Ancak “Bölüm” konsepti henüz Kuş gribi ve sucul hayvan hastalıkları hariç hayvan hareketlerine uygulanmamaktadır. Kurallar, aynı zamanda Üye Devletlerin sağlık durumlarına göre ulusal düzeyde geliştirilmektedir. Her ne kadar bazı bölgelerde hastalık *eradikasyonunda* başarılı olduğu ortaya konsa da bu sistem Tek Pazar ile uyumlu değildir (European Parliament, 2013).

Yol Gösterici Genel Stratejinin Yetersizliği: AB’nin hayvan sağlığı politikası zamanla gelişmiş, hastalık krizleriyle şekillenmiştir (örneğin 2006’da kuzey ülkelerindeki ilk Mavi Dil vakaları veya 2011’de Schmollenberg virüs tespiti). Kaynaklar, risk ve farklı hastalıkların tehlike sınıflandırılması göz önünde bulundurularak kriz nedeniyle kısa süreli ihtiyaçlara tahsis edilebilmektedir. Bu kademeli yaklaşım her zaman için hastalığın yeniden ortaya çıkmasına veya yeni bir hastalığın görülmesine ilişkin uygun mekanizmaları barındırmayabilir (European Parliament, 2013).

Hastalıkların Önlenmesinde Odaklanma Eksikliği: 2007-13 AB Hayvan Sağlığı Stratejisi, “Koruma tedaviden iyidir” yaklaşımını yüceltmektedir. Ancak hastalık sürvelans mekanizmaları yetersizdir. AB mevzuatında sadece birkaç mekanizma hayvan bakıcıları tarafından hastalık önleyici önlem alınmasını desteklemektedir. Hayvanlarla uğraşan insanlar, çoğunlukla hayvan sağlığı alanında yeterli bilgi ve eğitime sahip değildir. AB mevzuatı aşılamanın daha sık kullanımına izin vermeye henüz uyarlanmamıştır (European Parliament, 2013).

Yapılan çalışmada 5 politika olasılığı incelenmiştir:

Seçenek 1- Hiçbir değişiklik yapmamak: Bu seçenek, mevcut hayvan sağlığı politikası ile devam etmekte politika temeli olarak kullanılabilir. Hayvan sağlığı stratejisi ve THSP değerlendirmesinde bu seçenek reddedilmiş ve bu nedenle doğrulanması mümkün görülmemektedir. Söz konusu seçenek reddedilmiştir.

Seçenek 2- Önemli politika değişiklikleri yapılmadan mevcut mevzuatın sadeleştirilmesi: Mevcut Hayvan Sağlığı mevzuatının tek bir mevzuatta bir araya getirilerek yasal çerçevenin sadeleştirilmesine olanak sağlamakta, ancak mevzuatın içeriğinde değişiklik yapmamaktadır. Mevcut mevzuatı tek bir parçaya toplamak uzun bir listeye öncülük eder ancak gerçek bir sadeleştirme yolunda az düzeyde başarılı olur.

Seçenek 3- Daha fazla öz düzenlemeyle mevcut yasal çerçeve: Mevcut kaynaklarla gerçekleştirilebilecek olan ve düzenleyici olmayan eylemlerden oluşmakta olup ek idari yük getirmeyecektir. Bu adımlar hayvan sağlığı önlemlerini iyileştirmek ya da paydaşları buna teşvik etmek amacıyla kılavuzlar ve iyi uygulamalar geliştirilmesini içerir.

Hayvan sağlığına ilişkin önlemler için kılavuzluk yapmak ve en iyi uygulamaları teşvik etmek hayvan bakıcıları ve gıda zincirinde görev alan diğer kişilerin bu önlemler ile hayvan hastalıklarına ilişkin riskler ve sahip oldukları sorumluluklarla ilgili daha iyi bilgi sahibi olmasını sağlayacaktır. Ancak söz konusu adımlar zorunlu değildir. Öncelikle paydaşların kılavuz geliştirmeye ne kadar istekli olduğu ve hayvan bakıcılarının çıkarlarına uygun olmadığı halde bu kılavuzları gönüllü olarak takip etmesine bağlıdır. Bu nedenle uygulamaya konulan bu seçeneğin etkileri belirsizdir.

Seçenek 4 – Hayvan sağlığı sorunlarına yönelik esnek bir mevzuat çerçevesi: Ekonomik ve halk sağlığına yönelik etkilerinin büyük ölçüde olumlu olması

beklenmektedir. İlk olarak, hastalıkların görülmesinin azalmasından doğacak faydalar söz konusudur. Kaynaklar riske göre daha iyi kullanılacak, zamandan ve paradan tasarrufu sağlayacaktır. Aşıların en iyi şekilde kullanımına ilişkin bir strateji geliştirilecek ve hayvan hastalıklarının azalması yönünde olumlu ekonomik ve diğer etkileri olacaktır. Biyogüvenlik gibi yeni önlemlerin getirilmesinin gerekli olduğu durumlarda, zorunlu önlemler yerine yeniliklere imkân verilmesi söz konusu olacaktır. Genel olarak, sadeleştirilmiş, esnek ve sonuç temelli bir çerçevenin yetiştiricilik ve ilgili sektörler ile hayvan yetiştiricilerine Seçenek 5'teki kuralcı çerçeveden daha az idari yük getireceğini varsaymak doğru olur. Bu seçenek yükümlülük ve gereksinimlerin ulusal ya da bölgesel şartlara göre uyarlanabilmesini sağlayan, düşük riskli durumlarda gerektiğinde istisnalar getirilmesine olanak sağlayan ve Üye Devletlerin makul bir risk değerlendirmesine göre gerekli idari yükümlülükleri uyarlayabilmesini mümkün kılan esnekliğe sahiptir.

Seçenek 5 – Hayvan Sağlığı Sorunlarına İlişkin Kuralcı mevzuat Çerçevesi:

Tüm ekonomik, sosyal ve çevresel faydalarıyla AB'de hayvan hastalıklarında önemli ölçüde azalmaya yol açacaktır. Bununla birlikte, önemli bir idari yük getirmesi olasıdır. Buna ek olarak, çevresel ve teknolojik değişikliklerle birlikte kuralların etkisiz hale gelmesi de olasıdır. Kuralcı mevzuat çerçevesi, AB düzeyinde resmi ve onaylı veteriner hekimlerin mesleki nitelikleri ve eğitiminde kazanılacak bilgi ve becerileri belirleyecektir. AB'deki tüm veteriner hekimlerin aynı bilgi ve becerilere sahip olmasını sağlamak resmi ve onaylı veteriner hekimlerin sağlık standartlarından taviz vermeden diğer Üye Ülkelerde çalışmasını kolaylaştıracaktır (European Commission, 2013c).

Sonuç: Seçenek 4, AB hedefleriyle uyum, etki ve verimlilik bakımından en iyi seçenek olarak görünmüştür. Bu seçenek, genel bir strateji ile çerçevenin açıklığını ve uyumunu sağlama hedeflerine ulaşmalı, ancak belirli Üye Devletler veya alanlarda belirli koşullara olanak sağlamak için esneklik bırakmalı ve değişen koşullara hızla ayak uydurabilmelidir. Bu nedenle bu seçenek aynı zamanda yetki devri ve orantılılık ilkelerine en uygun seçenektir (European Commission, 2013c).

Tablo 3. Etki analizinde Seçenekler 3, 4 ve 5'in karşılaştırılması

Hedefler	Seçenek 3	Seçenek 4	Seçenek 5
Etkinlik	Hedefleri gerçekleştirmeye ilişkin etkinliği olumludur. +	Hedefleri gerçekleştirmek açısından etkin bir seçenektir. +	Hedefleri gerçekleştirmek için etkin bir seçenektir ancak etkinliği uzun vadeli değildir. +
Verimlilik	Verimliliği öz düzenleyici bir sistem kurulması ve çalışması; ayrılan kaynakların miktarına bağlıdır. +/-	Esnek çerçeve uyum için sınırlı maliyet gerektirecektir, uzun vadede daha anlaşılır ve verimli olması mümkündür. ++	Fazla idari yük getirecektir. Esnekliğin olmayışı koşullar değiştikçe mevzuat değişikliği için daha fazla kaynak gerekeceği anlamına gelir. +
AB hedefleriyle uyum	AB Hayvan Sağlığı Stratejisindeki tüm Hayvan Sağlığı mevzuatını tek bir çerçevede birleştirmeye ilişkin hedefleri gerçekleştiremez. -	AB Hayvan Sağlığı Stratejisindeki tüm Hayvan Sağlığı mevzuatını uyumlu ve esnek bir çerçevede birleştirebilir. ++	Hedef gerçekleştirilebilir ancak esnekliğin olmayışı nedeniyle işlemsel hedefleri gerçekleştirmesi mümkün değildir ve gelecekte değişecek koşullara uyum sağlayamaz. +

Kaynak: European Commission, 2013c

3.2.3. Tüzük Tasarısına Genel Bakış

Teklif, AB'nin belirli önlemler uygulayacağı hastalıklar ve türleri sıralamasını öngörmektedir. Risk temelli değerlendirme ve hastalıkların sınıflandırılması için genel kriterler belirlenmiştir. Hastalıkların listelenmesi Komisyon'un uygulama tasarrufları aracılığıyla sağlanacaktır. AB tarafından belirlenen çoğu önemli hastalığın kontrolü ve önlem alınması (acil durum planı, aşılama uygulanması olasılığı ve aşı bankaları) zorunludur. *Eradikasyon programları*, hastalığın ciddiyeti ve sınıflandırmasına göre zorunlu veya gönüllü olabilir. Ek önlemler, Üye Devlet tarafından belirli şartlar altında (özellikle iç pazarla ilgili olarak) Komisyon ile koordineli bir şekilde alınabilir.

Mevzuat teklifi, listelenen hastalık *mihrakında* ulusal ve AB seviyesinde alınacak acil önlemleri de kapsamaktadır (yeni bir hastalık etkeni veya hastalığın yeni bir bölgede görülmesi gibi). Listelenen hastalıklar 652/2014/AT ekinde AB finansmanı sağlanmasına izin verilen hastalıkların listesine uygun şekilde (Bkz. Ek-4 ve Ek-5) Komisyon tarafından hazırlanacak olup söz konusu Tüzük yayımlanmadan önce Parlamento tarafından tekrar gözden geçirilecektir (European Council, 2015).

Bulaşıcı hayvan hastalıklarına ilişkin yeni Tüzük, hayvan ve insanlara bulaşıcı hayvan hastalıklarının koruma ve kontrolü için kuralları belirler. Bu kurallar şunları sağlar:

- a) AB'deki hastalıkların kategorizasyon ve önceliklendirilmesi ile I. Bölümdeki hayvan hastalıkları için sorumlulukların belirlenmesi,
- b) Hastalıkların erken tespit, bildirim ve raporlanması, sürveyans ve eradikasyon programları, Bölüm II'deki hastalıktan arılık durumu,
- c) Bölüm III'deki hastalıklar hakkında farkındalık, hazırlıklı olma ve kontrol
- d) Bölüm IV'de yer alan AB içerisindeki işletmeler ile taşıyıcıların kaydı ve onaylanması, hareketler ve hayvan sevklerinin izlenebilirliği, germinal ürünler ve hayvansal gıdalar
- e) Bölüm V'te yer alan AB'ye hayvan, germinal ürün ve hayvansal ürünlerin girişi ve bu tür sevkiyatların Birlik'ten ihracatı
- f) Bölüm VI'de yer alan acil hastalık durumunda alınacak acil önlemler

Söz konusu kurallar; sürdürülebilir tarımsal ve su ürünleri üretimini, efektif iç Pazar işleyişini, belirli hastalıklarla, hastalıkların kontrol ve önlenmesi için alınan önlemlerin çevre üzerinde olumsuz etkilerinin azaltılmasını sağlar. Aynı zamanda bu kurallar, hayvan sağlığı ile insan sağlığı, iklim değişiklikleri dahil çevre, gıda ve yem güvenilirliği, hayvan refahı ve gıda güvenilirliği, ayrıca ekonomik, sosyal, kültürel ve hastalıkların kontrol ve önlenmesi için alınan önlemlerin çevresel sonuçlarını göz önünde bulundurur.

Bu bölüm, Komisyon'un COM(2013) 260 final sayılı Tüzük teklifi ve Avrupa Parlamentosu'nun ilk okuması sonucu yapmış olduğu değişiklikler göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

3.2.3.1. Amaç, Kapsam ve Sorumluluklar

Kapsam: Teklifin kapsamına tüm hayvan çeşitleri alınmakta, sadece insanlar tarafından bakılan petler, hayvanat bahçelerinde, tarımsal ve sportif faaliyetler amacıyla barındırılanlar değil hastalıkların kontrol altına alınması amacıyla yabani hayvanlar da dâhil edilmektedir. Karasal hayvanlarla (omurgalı ve başta arı olmak üzere omurgasızlar) birlikte sucul hayvanları da kapsamaktadır. Sucul hayvan sağlığı kuralları zaten yeni yasa teklifinde yer alan politikaya uygun olduğu için bu hususta önemli bir değişiklik yapılması öngörülmemektedir (European Commission Press Release, 2015).

Tüzük kapsamına giren hayvan, ürün ve tesisler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır:

- a) Sahipli ve yabani hayvanlar
- b) Germinal ürünler
- c) Hayvansal ürünler
- d) Hayvansal yan ürünler (1069/2009/AT sayılı mevzuata hâlel getirmeksizin)
- e) Nakil için tesisler, ekipman ve diğer enfeksiyon yolları ile bulaşıcı hayvan hastalıklarının yayılmasına karışabilen materyaller (European Commission Press Release, 2015).

Söz konusu teklif, harcamalar ve resmi kontrolleri (ayrı bir teklife konudur) kapsamamaktadır. Hayvansal yan ürünler, TSE ve *zoonozlar* (özellikle *Salmonella*) hakkında kurallar ise değiştirilmeyecektir (European Commission Press Release, 2015).

Komisyon, yaklaşık 40 tüzük ve yönetmeliği basitleştirerek tek bir tüzük çatısı altında birleştirmeyi teklif etmektedir. Teklifte, 2007-13 hayvan sağlığı stratejisini etkin şekilde uygulamak amaçlanmaktadır. Risk temelli ve daha koruyucu bir hayvan hastalığı politikası (biyogüvenlik ve *sürveylansa* verilen önemin artması, raporlama, aşılama için açık bir politika) için genel prensip ve kurallar belirlenecektir. Bu prensip ve kurallar aynı zamanda Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü (OIE) ile uyumlu olarak ticareti kolaylaştıracak ve güvenilir hale getirilmesine olanak sağlayacak; tehlikelere müdahalede (yeni ortaya çıkan riskler, iklim değişikliği) ve yerel koşullara göre ayarlanmada daha fazla esneklik tanıyacak, hayvan bakıcılarının sorumluluklarını belirleyecektir.

Amaç: Taslağın amacı; “Tek Sağlık Prensibi” de dâhil olmak üzere Hayvan Sağlığı Stratejisi hükümlerini uygulamak, ortak bir Birlik hayvan sağlığı politikasını tek, basitleştirilmiş ve esnek mevzuat çerçevesi altında düzenlemek, uzun dönemli koruyucu önlemlere odaklanmak, paydaşlarla birlikte çalışmak, yeni ortaya çıkan hastalıklara hızlı şekilde müdahale edebilmek, yatay mevzuatla tutarlılık sağlamak ve hayvan hastalıklarının etkilerini azaltmaktır. Ayrıca iç pazarın sorunsuz işleyişinin sağlanması, Avrupa 2020 hedeflerinin desteklenmesi, hayvan ve halk sağlığı alanında üst düzey koruma sağlanması hedeflenmektedir.

Söz konusu Tüzüğün işlevsel amaçları ise; koruma odaklı bir hayvan sağlığı politikasının entegrasyonu, sektör paydaşları arasında rollerin ve yükümlülüklerin açık ve dengeli şekilde dağıtımı, hastalık kategorizasyonu, etkin ve erken müdahale mekanizmaları sağlanması, uygun görüldüğü takdirde aşıların kullanımı, küçük üreticiler ve mikro işletmeler için idari yükün azaltılması, bilimsel ve teknolojik gelişmelere adaptasyon, ticari sorunlara ilişkin riskin uluslararası standartlarla yakınlaşma sağlanması sayesinde azaltılmasıdır.

Sorumluluklar: Yeni yasayla operatörlerin, hayvan sahipleri, veteriner hekim ve veteriner teknisyenleri, laboratuvarlar ve yetkili otoritelerin yükümlülükleri açıkça belirlenmektedir.

Operatörler, hayvan sağlığı profesyonelleri ve pet bakıcıları, sorumlulukları altındaki hayvanların sağlığından ve bunlara ait ürünlerin hijyeninden, hastalıklardan korunmalarından ve uygun biyogüvenlik önlemlerinin alınmasından sorumludurlar. Söz konusu kişiler, hayvanların ve ürünlerin türüne ve sınıfına göre, ayrıca üretim tipine göre ve sorumlulukları altındaki sahipli hayvanların sağlığını ve ürünlerin hijyenini sağlamak ve bu hayvanlar ve ürünlerden hastalık yayılmasını önlemek için ilgili riskleri göz önünde bulundurarak uygun biyogüvenlik önlemlerini alır. Komisyon’un söz konusu biyogüvenlik önlemlerini almak için devredilmiş işlemlere⁴ dair yetkisi bulunmaktadır. Operatörler ve hayvan profesyonelleri; insanlara bulaşıcı hayvan hastalıkları, biyogüvenlik prensipleri,

⁴ Devredilmiş işlemler: Lizbon Antlaşmasına göre bir yasama işlemi, kendisinin esaslı olmayan unsurlarını tamamlamak veya değiştirmek amacıyla yasama niteliği taşımayan işlemleri kabul etme yetkisini Komisyon’a verebilecektir. Bu işlemler sayesinde yasama işlemi niteliğinde sayılan tüzük, yönerge ve kararlarda sıkça değişebilecek ayrıntılı hükümlere yer verilmesi gerekmeyecektir (Emre Topal, 2008).

hayvan sağlığı, hayvan refahı ve insan sağlığı arasındaki ilişkiye ilişkin bilgi sahibi olmalıdır. Söz konusu bilginin içeriği ve düzeyi; sahipli hayvanların türleri ve ürünlerin kategorileri, üretim tipi, gerçekleştirilen görevlere göre değişmekte olup bu bilgiler, profesyonel deneyim veya eğitim, tarım ve akuakültür alanlarında hayvan sağlığıyla ilgili programlar ve örgün eğitim aracılığıyla edinilebilir.

Bu Tüzük kapsamında veteriner hekimler; hastalıkların ortaya çıkışı, gelişmesi ve yayılmasını önlemek için tüm uygun önlemleri almalı, hastalığın erken teşhisini sağlamalı, gerekli tanıyı koymalı veya semptomatik tedavi başlatılmadan önce bir hastalığı doğrulamak ve bertaraf etmek için erken tespit amacıyla uygun tanı ve *diferansiyel tanıyı* yürütmelidir. Ayrıca hayvan sağlığı farkındalığını artırma, hastalıkların önlenmesi, hastalıkların erken tespiti ve acil müdahale verilmesinde aktif rol oynar. Yetkili makam, operatörler, hayvan sağlığı profesyonelleri ve pet bakıcıları ile hastalıkların önlenmesi ve kontrolü için işbirliği yapar.

Tüzüğün hükümleri uyarınca Üye Devletlerin sorumlulukları; gerekli ve uygun önlemleri almak, faaliyetleri yürütmek için nitelikli personel, tesisler, ekipman, mali kaynak ve etkin organizasyon, nitelikli personele sahip laboratuvarlara erişim, listelenmiş ve yeni ortaya çıkan hastalıkların hızlı ve doğru tanısı ile *diferansiyel tanısı* için mali kaynaklar, ekipman ve tesisler ile yeterli düzeyde eğitim almış veteriner hekimlerin faaliyetleri gerçekleştirmesini sağlamaktır. Resmi otorite, veteriner hekimlere raporlama ve sürveyans ile ilgili faaliyetler ve hastalığa ilişkin farkındalık, hazırlık, kontrol, kayıt, onay, izlenebilirlik ve hareketler, acil önlemler gibi alanlarda faaliyetlere ilişkin yetki devri yapabilir. Resmi otorite, hayvanların veya ürünlerin bir risk teşkil ettiğinden şüphe etmek için yeterli kanıtı olan durumlarda riskin kapsamı, ciddiyeti, önleme ve kontrol için alınan önlemler hakkında halkı bilgilendirebilir.

Hastalık etkenleriyle uğraşan laboratuvarlar, özel veya tüzel kişilerin ise, hastalık etkenlerinin laboratuvar dışına kaçışı ve hayvanlarla temasını önlemek için gerekli biyogüvenlik, biyo-emniyet ve biyolojik önleme için gerekli önlemleri alır. Komisyon söz konusu önlemlere ilişkin devredilmiş işlemler gerçekleştirebilir.

3.2.3.2. Bildirim, Sürveyans, Eradikasyon ve Arilik

Tüzük taslağının ikinci bölümünde; bildirim ve hayvan sağlığı ziyaretleri de dâhil olmak üzere sürveyans açısından sorumluluklar açığa kavuşturulmaktadır. Birlik'te hayvan sağlığı durumuna ilişkin *sürveyans* gerçekleştirilmesi hakkında operatörler, yetkili makamlar ve diğerlerinin rolleri açıkça belirtilmektedir. Yeni sistem *sürveyans* kaynaklarının daha etkili ve uygun maliyetli kullanımını sağlayacak şekilde sahadaki aktörlerce yürütülmesine izin verecektir. Bir diğer önemli değişiklik bölümlendirmeye ilişkin olup hali hazırda *Avian Influenza* (Kuş Gribi) hakkında ve su ürünleri için izin verilen bölümlendirme önlemleri artık daha geniş kapsamlı olarak kullanılabilir. Bu durum hastalık kontrol önlemlerine ilişkin daha fazla esneklik sağlamak, belli şartlar altında ticaretin ve hareketlerin devamı olasılığını ortaya çıkararak risk temelli bir perspektif içermektedir.

Operatörler, kendi sorumlulukları altındaki işletmelere risk düzeyine bağlı sıklıkta veteriner hekimler tarafından hayvan sağlığı ziyaretleri gerçekleştirilmesini sağlar. İşletme tipi, işletmede bulunan hayvanların türleri ve kategorileri, ilgili sürveyans, kalite kontrol programları veya resmi denetimler göz önünde bulundurularak risk düzeyi belirlenir. Söz konusu ziyaretlerin amaçları; listelenmiş ve ortaya çıkan hastalıklara ilişkin herhangi bulgu tespiti ve biyogüvenlik ile hayvan sağlığına ilişkin danışmanlık sağlamaktır.

Parlamento'nun ilk okumasından sonra hazırladığı görüşünde; Tüzük'te bahsi geçen listelenmiş hastalıklara ilişkin bir liste oluşturulması önerilmiş ve bu hastalıkların zorunlu ve gönüllü eradikasyonu gerçekleştirilmesi gerekenler belirtilmiştir (European Parliament, 2014). 1 Haziran 2015 tarihinde ise; Komisyon, Konsey ve Parlamento arasında yasa teklifine ilişkin üçlü bir anlaşmaya varılmıştır. Bu anlaşmaya göre belirli önleme ve kontrol kurallarına tabi olacak hastalıkların listesi, 652/2014/AT sayılı Tüzük uyarınca AB finansmanına hak kazanan hastalıkları (Bkz. Ek-4 ve Ek-5) içerecektir. Söz konusu liste, yasanın yürürlüğe girmesinden önce Komisyon tarafından gözden geçirilecektir (European Council, 2015).

Resmi otorite, listelenmiş hastalıklar ve yeni ortaya çıkan hastalıklar için bir sürveyans programı çerçevesinde, hastalık profilini, hastalığa ilişkin deneyimleri ve risk

faktörlerini göz önünde bulundurarak sürveyans yürütebilir. Üye Devletler söz konusu programlar ve sonuçlarına ilişkin düzenli olarak Komisyon'a bildirimde bulunur. Komisyon, söz konusu programların tasarımı, içeriği, süresi ve hangi listelenmiş hastalıklar için program yürütüleceği konularında devredilmiş ve uygulama işlemleri⁵ yürütebilir. Üye Devletler, tüm sınırlarında veya bölge/bölümlerinde bir veya daha fazla sayıda listelenmiş hastalıktan ari değilse veya ari olarak kabul edilmiyorsa; zorunlu ve gönüllü eradikasyon programları yürütebilir ve bu programların taslaklarını onay için Komisyon'a sunar. Komisyon sunulan bu programları düzenlemeye ilişkin uygulama işlemleri ile amaçlar, hastalık kontrol stratejisi ve kısa zamandaki hedeflere ilişkin devredilmiş işlemleri yürütebilir.

Üye Devletler, hastalık için listelenen türlerin, hastalık etkeninin veya hastalık taşıyan vektörün bulunmaması halinde, ariliğini ispatlamak için bir *eradikasyon programı* yürütüldüğünde veya tarihi/ sürveyans verilerine sahipse, ülke çapında veya bir veya daha çok bölgede hastalıktan ari statülerinin onaylanması için Komisyona başvurabilir. Üye Devletler ayrıca, Komisyon'a listelenen hastalıklarda, bölümler için hastalıktan arilik statüsünün tanınması amacıyla ve sınırlarında bu hastalıklardan biri veya birkaçına ilişkin mihrak varlığında, bu bölümlerde ariliği korumak için başvuruda bulunabilir.

Bölümlendirmeye ilişkin olarak ise; Üye Devletler Komisyon'a hastalığa karşı hazırlıklı olma, farkındalık, önleme ve kontrol önlemleri belirlenmiş listelenmiş hastalıklar için bölümlerin *hastalıktan ari statüsünün* tanınması ve bu bölümün söz konusu hastalıktan ari statüsünün korunması amacıyla ülkenin sınırları içerisinde listelenmiş hastalıklar için bir veya daha fazla sayıda *mihrak* olması halinde; hastalık profili göz önünde bulundurularak listelenen hastalıkların etkin şekilde bölüm düzeyinde önlenmesini, bölümdeki tüm işletmelerde hastalıktan arilik statüsünün sağlanması için tek bir ortak biyogüvenlik yönetim sisteminin uygulanmasını ve bölümün hayvan ve hayvansal ürünlerin hareketleri açısından ilgili hükümler uyarınca onaylanması şartlarıyla başvuruda bulunabilir. Komisyon, Üye Devletlerce söz konusu şartların sağlandığının kanıtlanması halinde bölümlerin hastalıktan ariliğini tanıyabilir. Her Üye Devlet hastalıktan ari bölge ve bölümlerin listesini kamuya açık ve güncel olarak yayınlamalıdır.

⁵ Uygulama işlemleri: Birlik işlemlerinin uygulanması için iç hukukta gerekli düzenlemeler yürürlüğe koyulurken üye ülkelerde yeknesak düzenlemelerin gerekmesi durumunda, işlemler, Komisyon'a ve belirli durumlarda Konsey'e uygulama yetkisini verebilecektir. (Emre Topal, 2008)

3.2.3.3. Hastalıklara Hazırlıklı Olma ve Kontrol

Tüzük taslağının üçüncü bölümünde Üye Devletlerin belli hastalıklar için acil eylem planları hazırlayarak uygulanmalarına ilişkin tatbikatlar yapmalarını öngörmektedir. Ayrıca aşılama için kapsamlı bir düzenleyici çerçeve sağlanmıştır. Antijen, aşı ve etken bankalarının kullanımına ilişkin kurallar belirlenmiştir. Hastalık *mihrakının* doğrulanması ve şüphesi halinde kontrol önlemleri belirlenmiş olup mevcut sistemin iyi yürüdüğüne kanaat getirildiği için söz konusu sistemden büyük bir farklılık arz etmemiştir.

Acil Eylem Planları: Üye Devletler güncel acil eylem planları hazırlar ve detaylı talimat ve kılavuzlarla, listelenmiş bir *hastalık mihrakı* veya yeni ortaya çıkan hastalık halinde farkındalık, hazırlıklı olma ve acil müdahale için alınması gereken önlemleri belirler. Söz konusu planlar veteriner birlikleri, üretici örgütleri gibi paydaşlardan görüş alınarak hazırlanır.

Hastalık Bildirimleri: Hali hazırda Komisyon ADNS sistemi kapsamında, 82/894/AET sayılı Konsey Yönetmeliği uyarınca, Üye Devletlerin hastalığın doğrulanmasından itibaren 24 saat içerisinde söz konusu sisteme bildirim zorunlu tutmaktadır. Bahse konu Yönetmeliğin Ek-2'si uyarınca, ilk mihrakta, Üye Devlet adı, hastalık adı, virüs tipi, doğrulama tarihi, işletmenin coğrafi konumu, tesislerdeki şüpheli hayvan sayısı, kesimi gerçekleştirilen hayvan sayısı, imha edilen karkas sayısı bildirilir. İkincil mihrakta her hafta ilk iş günü bildirimde bulunulur. Son mihrağın eradikasyonundan sonra kaldırılan kısıtlamalar da bildirilir. Yeni Tüzük teklifi uyarınca ise Komisyon ve diğer Üye Devletlere; hastalık etkeni ve alt tipi, *mihraktan* şüphe ve doğrulama tarihleri, mihrak yeri, diğer ilgili mihraklar, mihraktan etkilenen hayvanlar, alınan kontrol önlemleri, hastalığın bilinen veya olası kökeni, kullanılan tanı yöntemlerinin bildirim gerekmektedir. Üye Devletler hastalığa ilişkin *sürveyans ve eradikasyon programlarını* sonuçlarıyla beraber raporlar.

Aşılama, Antijen, Aşı ve Etken Madde Bankaları: Mevzuatta aşılama için çerçeve sağlanmış olup Birlik antijen, aşı ve tanı etkenleri bankaları kurulması öngörülmektedir. Komisyon, devredilen işlemlerle aşılama yapılması yasaklanmayan listelenmiş hastalıklar için, Birlik antijen aşı ve tanı etkenleri bankaları kurabilir ve söz konusu biyolojik

ürünlerin saklanması ile stokların yenilenmesi işlemlerinden sorumludur. Aşılama bir hastalığın görülme sıklığı ve ciddiliğini azaltmaya yardımcı olur ve yüksek oranda bulaşıcı etkenin yayılmasını sınırlandırır. Ancak hali hazırda, söz konusu taslaktan önceki düzenlemelerle önemli bulaşıcı hayvan hastalıkları (Örn. Şap, Klasik Domuz Vebası) için AB, ekonomik sebeplerle (Olası ticari kısıtlamalar nedeniyle dolaylı masraflar dâhil) aşılama yasaklamıştır. Büyük çaplı salgınlarda AB kontamine olmuş alanlardaki tüm şüpheli hayvanların itlaf ve imhasını talep etmektedir. Geçtiğimiz yıllarda, büyük oranlarda hayvan itlaf edilmesi, söz konusu aşılama yapmama ve itlaf ile imha politikası üzerinde önemli tartışmalara sebep olmuştur. Hayvanların itlafına ilişkin sınırlı toplumsal kabul ve marker aşılama ile tanı araçlarında sağlanan gelişmelerle, aşılı hayvanların enfekte hayvanlardan ayrımının sağlanması, AB politika yapıcıları ve paydaşları arasında “Aşılama gereksiz itlaftan iyidir” şeklinde genel bir kabule yol açmıştır (European Parliament, 2013).

Yeni Tüzükte, listelenmiş bir hastalığa ilişkin mihrak ortaya çıkması durumunda aşılama izni verilmesi ve gerekli biyogüvenlik önlemlerinin alınması gibi uygulamalar dikkati çekmektedir. Söz konusu durumda; insanlar, hayvanlar, ürünler, araçlar veya kontamine olmuş ya da hastalığın yayılmasına katkı sağlayabilecek herhangi bir madde için hareket kısıtlamaları konulur. Listelenmiş hastalığın bulaşmış olabileceği veya yayılmasına katkı sağlayabilecek hayvanlar itlaf ve imha edilir veya kesilir, yem, su ve nakil araçları bulaşma olma ihtimaline karşı yok edilir veya hastalık etkeninin yok edilmesine ilişkin uygun muamele edilir. Ayrıca hayvanların aşılama veya diğer veteriner tıbbi ürünlerle tedavisi gerçekleştirilir. Hayvanların izolasyonu, karantina altına alınması veya tedavi edilmesi sağlanır. Etkilenen işletme, ev tipi işletme, gıda veya yem işletmesi, hayvansal yan ürün işletmesi veya diğer yerlerde hastalık yayılma riskini en aza indirmek için temizlik, dezenfeksiyon ve diğer gerekli biyogüvenlik önlemleri alınır. Gerekli epidemiyolojik araştırmalar için numune alınarak laboratuvar analizleri yapılır.

3.2.3.4. Onay, İzlenebilirlik ve Hayvan Hareketleri

Teklif, hayvanların izlenebilirliği için temel gereklilikleri (işletme ve taşıyıcıların kayıt ve onayı, kayıt tutulması, hayvanların kimliklendirilmesi, hareket ve sertifikalandırma sistemlerine ilişkin ihtiyaçlar) sağlamaktadır. Canlı hayvan ve ürünlerine

ilişkin özel şartlar da yer almakta olup bu şartlar, sahipli karasal ve sucul hayvanlar için ayrı olarak belirlenmiştir. Sahipli karasal hayvanlara ilişkin hükümler; özellikle kesim olmak üzere varış yerlerine göre veya pet, kanatlı, sığır gibi türlerine göre gruplara ayrılmıştır. Ancak karasal hayvanların hareketlerine ilişkin kurallar, ulusal hudutlar temel alınarak (sınır aşan transferlerde) olduğu gibi kalmıştır. Sucul hayvanlar için söz konusu kurallar hastalık bölge ve bölümlendirilmelerine dayanır.

Kayıt ve Onay: Onaylı işletmeler hariç kara hayvanları bulunduran veya germinal ürünleri depolayan, işleyen, toplayan işletmeler, kayıtlı olmak zorundadır. Bu hususta operatör sorumluluğu altındaki işletmeye ilişkin bilgileri yetkili makamlara iletir (kategori, tür, bulundurulan kara hayvanı veya germinal ürün sayısı, işletme tipi, oluşturduğu riske ilişkin herhangi bilgi vs.). Operatörler, işletmelerdeki faaliyetlere ilişkin değişiklikleri yetkili makamlara bildirmekle yükümlüdür. Üye Devletler, kayıt konusunda istisna tanıdıkları işletmeleri Komisyona bildirir. Ayrıca klon üreten veya üretim sürecine müdahil olan işletmeler kayıttan muaf tutulamaz.

Ek-3'te listelenmiş toynaklı hayvanların nakliyecileri, bu hayvanları Üye Devletler arasında taşıırken kayıtlı olmak için yetkili makamlara faaliyetlerini bildirerek, nakliyecinin isim ve adresi, taşınan kara hayvanlarının sayısı, türü ve kategorisi, nakil tipi ve ulaşım araçları ile nakil süresi ve uzaklığı hakkında, ayrıca bu faaliyetlerde değişiklik veya sonlanması hakkında söz konusu makamlara bilgi verir. Nakliyeciler 1/2005/AT sayılı mevzuatın hükümlerine de tabidir. Toynaklıların ve kanatlıların toplama işlemlerinin yapıldığı ve hayvanların başka Üye Devletlere hareketinin gerçekleştirildiği işletmelerin, germinal ürünlerin başka Üye Devletlere sevk edildiği germinal ürün işletmelerinin, yumurta tavukları veya yumurtalarının başka Üye Devletlere sevk edildiği kuluçkahanelerin ve belirgin risk teşkil eden sahipli kara hayvanlarının bulundurulduğu herhangi tipte işletme onaya tabidir.

Sınırlı işletme tanımına söz konusu Tüzükte de yer verilmiş olup bahse konu terimle herhangi geçici, coğrafi olarak kısıtlı, gönüllü olarak oluşturulan ve fuar, eğitim, türlerin korunması, araştırma amacıyla tutulan veya çevreden ayrılan, hayvan sağlığı *sürveyans* ve biyogüvenlik kısıtlamalarına tabi olan hayvanların hareketleri amacıyla onaylanmış işletmeleri ifade etmektedir. Hayvan hareketleri ancak bir sınırlı işletmeden

menşe alması halinde başka bir sınırlı işletmeye ve listelenmiş hastalıklara ilişkin araştırma amaçlı izin verildiği haller dışında risk teşkil etmemeleri halinde gerçekleştirilebilmektedir.

Komisyon tüm kayıtlı işletmeler ve nakliyeciler ile tüm onaylı işletmelerin kaydını tutarak diğer Üye Devletler ve halka açık halde güncel olarak bulundurur.

İzlenebilirlik: Teklife göre Üye Devletler kara hayvanlarının tanımlanması ve kayıt altına alınması için bir sisteme sahip olmalı ve mümkünse hareketlerin kaydında, kaydı tutulan kara hayvanlarının tür veya kategorisi ve bu tür veya kategorinin teşkil ettiği riski göz önünde bulundurmalıdır. Söz konusu sistem; kara hayvanlarını bireysel veya gruplar halinde kimliklendirme aracı, kimliklendirme belgeleri, hareket belgeleri ve kimliklendirme ile izlenebilirlik için diğer belgeler, işletmelerin güncel kayıtları, söz konusu hayvanlara ilişkin bilgisayarlı veri tabanından oluşur. Sistem tasarlanırken, hastalık önleme ve kontrol önlemlerinin etkin uygulamasının sağlanması, hayvanların ve hareketlerinin Üye Devletler içinde, arasında ve Birlik'e girişlerinde izlenebilirliğinin kolaylaştırılması, sistem unsurları arasında uyumluluğu, Birlik bildirim ve raporlama sistemi ile IMSOC sistemine adaptasyonu sağlanır.

Kayıt tutulması: Teklife göre germinal ürün işletmesi haricindeki kayıtlı veya onaylı işletmelerin tutması gereken kayıtlar arasında hayvan türü, kategorisi, sayısı, kimlikleri gibi bilgilere ek olarak kara hayvanlarının işletmeye giriş ve çıkış hareketleri, menşe veya varış işletmesi ile hareketin tarihi belirtilerek kaydedilir. Ayrıca işletmedeki hayvanların varsa sağlık problemi, hayvanların türü, üretim ve işletme tipi ile büyüklüğü gibi etkenlere bağlı olarak alınan biyogüvenlik önlemleri, hayvan sağlığı ziyaretleri de kayıt altına alınarak, hareketleri sırasında gerekli belgeler kağıda basılı veya elektronik form şeklinde hayvanların yanında bulundurulur. Germinal ürün işletmeleri ise donör hayvanlar ile germinal ürünlerin toplanmasına ilişkin bilgileri, ürünlerin kimliklendirilmesi ve varış yerleri, laboratuvar teknikleri, işletmeden ayrılma veya girişte gerekli kağıt üzerinde veya elektronik belgeleri kaydeder. Germinal ürünlerin kayıtlı nakliyecileri; ziyaret ettikleri işletmeleri, taşınan germinal ürünlere ilişkin bilgileri, aracın temizlik ve dezenfeksiyon işlemlerini kayıt altına alır. Komisyon kayıt tutulmasına ilişkin olarak küçük işletmeler veya belli tür hayvan veya ürünlerin bulunduğu işletmelerin muaf

tutulması ile ek gereklilikler getirilmesi gibi hususlarda devredilmiş işlemleri kabul etme hususunda yetkilendirilmiştir.

Kara Hayvanlarının Hareketleri: Operatörler kara hayvanlarının hareketi için listelenmiş hastalıklar ve yeni ortaya çıkan hastalıklara ilişkin olarak varış yerindeki sağlık statusünü tehlikeye atmamasını sağlayacak gerekli önlemleri alır. Operatörlerin bu hayvanların hareketlerinde, resmi otoritenin işletme kayıtlarında bulunan ve onaylanmış işletmelerden gelmelerini sağlaması gerekmektedir. Ayrıca Parlamento tarafından yapılan ilk okuma sonucunda, söz konusu hayvan hareketlerine 8 saat sınırı konulması teklif edilmiştir. Hayvanların hareketlerinde sağlık durumları olumsuz etkilenmemeli, yapılan toplama ve dinlendirme gibi işlemler listelenmiş hastalıkların yayılma olasılığına sebebiyet vermemeli, temizlik, dezenfeksiyon ve diğer gerekli biyogüvenlik önlemleri alınmalıdır.

Karasal ev ve süs hayvanlarının hareketlerine ilişkin olarak, hayvan bakıcıları EK-2'de listesi yer alan ev ve süs hayvanlarının ticari olmayan hareketlerini; hayvanların tanımlanmış ve bir kimlik belgesine sahip olduğu, ayrıca hareket sırasında hastalık önleme ve kontrol önlemlerinin alınmasıyla söz konusu hayvanların listelenmiş ve yeni ortaya çıkan hastalıklar açısından belirgin bir risk teşkil etmemesinin sağlanması hallerinde yürütür.

Sucul hayvanlar ve sucul hayvan kökenli ürünlerin hareketleri: Operatörler kayda tabi su ürünleri işletmelerinin şu bilgileri içeren güncel kayıtlarını talep edildiği takdirde yetkili otoriteye sunmak üzere tutar:

- Sucul hayvanlar ve ürünlerinin su ürünleri işletmelerine ve bu işletmelerden tüm hareketleri, menşe ve varış yerleri ile bu hareketlerin tarihleri
- İşletmeye varışta sucul hayvanların yanında bulunan kâğıt veya elektronik formdaki hayvan sağlığı sertifikaları
- Her *epidemiolojik* birimdeki *mortalite* ve üretim tipiyle alakalı sorunlar
- Biyogüvenlik önlemleri, *sürveyans*, tedaviler, test sonuçları ve işletmedeki sucul hayvanların kategori ve türleri, üretim tipi ve işletme tipine uygun olarak diğer bilgiler
- Hayvan sağlığı ziyaretlerinin sonuçları

Sucul hayvanların hareketleri için operatörlerin sucul hayvanların varış yerinin listelenmiş olup yeni ortaya çıkan hastalıklara ilişkin olarak sağlık statüsünü tehlikeye atmaması için uygun önlemleri alması gerekmektedir. Operatörler sucul hayvanların su ürünleri işletmesine veya insan tüketimi amaçlı ya da yabani hayata salınması için hareketlerini, bu hayvanların hareket kısıtlamalarına tabi olduğu veya acil önlemlerin alındığı durumlarda, istisnalara tabi olmadığı sürece gerçekleştirmez. Operatörler sucul hayvanların menşe yerlerini terk ettikten sonra varış yerine gecikmeden sevk edilmesinin sağlanması için gerekli önlemleri alır.

3.2.3.5. AB'ye Hayvan ve Hayvansal Ürün Girişi ile İhracat

Hayvanların ve ürünlerinin AB'ye girişi, izin verilen ülke ve işletmelerden mevcut kurallara göre, hayvan sağlığı sertifikaları ve hastalıklara ilişkin özel kurallar uyarınca gerçekleştirilir (European Parliament, 2013). Komisyon'un etki değerlendirmesi sonucunda; mevcut ithalat sisteminin yeterli olduğu ve yeni yasada söz konusu sistem üzerinde önemli bir değişiklik yapmaya gerek olmadığına karar verilmiştir.

Taslağa göre hayvan sağlığı sertifikaları menşe işletmesi, varış işletmesi veya yeri, ilgili olduğu yerde toplama ve dinlenme işlemlerinin yapıldığı işletmeler, bulunan kara hayvanlarının tanımı ve sayısı, kimliklendirme ve kayıt altına alınmaları ve hareket için gerekli hayvan sağlığı şartlarına uyulduğuna ilişkin bilgileri ve ayrıca Birlik mevzuatında istenen diğer bilgileri içerir. Elektronik hayvan sağlığı sertifikaları IMSOC aracılığıyla üretilir, yönetilir ve iletilir. Söz konusu sertifikalar; hayvan sağlığı sertifika form modelinde yer alması gereken tüm bilgileri içermesi ve hayvanın izlenebilirliğiyle, hayvan ve elektronik hayvan sağlığı sertifikası arasındaki bağın sağlanması şartlarıyla, hayvanların yanında bulundurulmuş hayvan sağlığı sertifikalarının yerine kullanılabilir.

3.2.3.6. Acil Durumlar

Listelenmiş, yeni çıkan hastalıkların mihrakı veya zararlıların bulunması halinde, etkilenen Üye Devletin yetkili otoritesi tarafından ülke sınırları dâhilinde acil önlemler alınır. Söz konusu önlemler; listelenmiş hastalıklar için mevzuatın hastalık kontrol önlemlerine ilişkin hükümleri uyarınca alınır. Yeni ortaya çıkan hastalıklar ve zararlılar

için ise; *mihrak* veya zararlı görülen işletmelerden veya kısıtlı bölgeler/bölemlerden, hayvan ve hayvansal ürünlerin hareket kısıtlamaları, hayvanların karantinası ve ürünlerin izolasyonu, *sürveyans* ve izlenebilirlik önlemleri, hastalık veya zararlıının yayılmasının etkin olarak kontrol edecek ve önleyecek herhangi uygun acil hastalık kontrol önlemi alınır.

Üçüncü ülke menşeli hayvan veya ürün sevkiyatında, Üye Devlet yetkili otoritesinin, söz konusu sevkiyatın Birlik için listelenmiş veya yeni ortaya çıkan hastalıklar ya da zararlılar açısından enfeksiyon veya *kontaminasyona* dair ciddi risk teşkil ettiğinin farkına varması halinde acil olarak; acil durum önlemleri alınması, sevkiyatın imhası, hayvanların karantinası ve ürünlerin izolasyonu, *sürveyans* ve izlenebilirlik önlemleri, hastalık veya zararlıının yayılmasını önleyici herhangi uygun acil durum önlemi alınmasıyla birlikte Komisyon ve diğer Üye Devletler söz konusu risk ve sevkiyatın menşei hakkında IMSOC aracılığıyla bildirimde bulunur.

3.2.3.7. Son Hükümler

Yeni Tüzüğün yürürlüğe girmesi ve uygulanmaya başlanmasının ardından 40'a yakın Tüzük, Yönetmelik ve Komisyon Kararı mülga olacaktır. Tüzüğün yürürlüğe girmesiyle yürürlükten kalkacak Yönetmelik ve Kararlar: 78/642/AET sayılı Karar, 79/110/AET sayılı Yönetmelik, 81/6/AET sayılı Yönetmelik, 89/455/AET sayılı Karar, 90/423/AET sayılı Yönetmelik, 90/678/AET sayılı Karar'dır.

Yeni Tüzüğün uygulama tarihinden itibaren mülga olacak tasarruflar ise şunlardır:

- 64/432/AET sayılı Sığır Cinsi Hayvanlar ve Domuzların Topluluk-İçi Ticaretini Etkileyen Hayvan Sağlığı Sorunlarına Dair Yönetmelik,
- 77/391/AET sayılı Sığır Brusellozu, Tüberkülozu ve Lökozunun Eradikasyonu için Önlemleri Belirleyen Yönetmelik,
- 78/52/AET sayılı Sığır Brusellozu, Tüberkülozu ve Lökozunun Hızlandırılmış Eradikasyonu için Ulusal Planlar Hakkında Topluluk Kriterlerini Belirleyen Yönetmelik,

- 80/1095/AET sayılı Topluluk’u Klasik Domuz Vebasından Ari Hale Getirmek ve Korumak için Şartları Belirleyen Yönetmelik,
- 82/894/AET sayılı Topluluk İçerisinde Hayvan Hastalıkları Bildirimlerine Dair Yönetmelik,
- 88/407/AET sayılı Sığır Cinsi Hayvanların Dondurulmuş Sperma İthalatı ve Topluluk-içi Ticaretine İlişkin Hayvan Sağlığı Gerekliliklerini Belirleyen Yönetmelik,
- 89/556/AET sayılı Sığır Cinsi Hayvanların Embriolarının Üçüncü Ülkelerden İthalatı ve Topluluk-içi Ticaretine İlişkin Hayvan Sağlığı Gerekliliklerini Belirleyen Yönetmelik,
- 90/429/AET sayılı Domuz Cinsi Hayvanların İthalatı ve Topluluk-içi Ticaretine İlişkin Hayvan Sağlığı Gerekliliklerini Belirleyen Yönetmelik,
- 91/68/AET sayılı Koyun ve Keçilerin Topluluk-içi Ticaretine İlişkin Hayvan Sağlığı Gerekliliklerini Belirleyen Yönetmelik,
- 91/666/AET sayılı Şap Hastalığı Aşuları Topluluk Rezervlerine Dair Yönetmelik,
- 92/35/AET sayılı Afrika At Vebası Önlem ve Kontrol Kurallarını Belirleyen Yönetmelik,
- 92/65/AET sayılı 90/425/AET sayılı Yönetmelik Ekinde Düzenlenen Hayvan Sağlığı Şartlarına Tabi Olmayan Hayvan, Semen, Ova ve Embryoların İthalat ve Topluluk-içi Ticareti Hakkında Sağlık Şartlarını Düzenleyen Yönetmelik,
- 92/66/AET sayılı Newcastle Hastalığının Kontrolü için Topluluk Kurallarını Belirleyen Yönetmelik,
- 92/118/AET sayılı 89/662/AET ve 90/425/AET sayılı Yönetmeliklere Tabi Olmayan Ürünlerin İthalat ve Ticaretinde Hayvan ve Halk Sağlığı Gerekliliklerini Belirleyen Yönetmelik,
- 92/119/AET sayılı Domuz Veziküler Hastalığına İlişkin Belirli Kuralları ve Belirli Hayvan Hastalıkları Kontrolü için Topluluk Önlemlerini Belirleyen Yönetmelik,
- 95/410/AT sayılı İsveç ve Finlandiya’da Kesimlik Kanatlıların Analizleri Hakkında Karar,
- 2000/75/AT sayılı Mavidil Kontrol ve Eradikasyonu için Belirli Hükümleri Belirleyen Yönetmelik,

- 2000/258/AT sayılı Kuduz Aşılarının Etkinliğini Kontrol Etmek için Serolojik Testleri Standardize Etmekte Gerekli Kriterleri Kurmaktan Sorumlu Enstitüleri Atayan Karar,
- 1760/2000/AT sayılı Sığır Cinsi Hayvanların Kimliklendirme ve Kaydı için Bir Sistem Kuran ve Sığır Eti ve Et Ürünlerine İlişkin Tüzük,
- 2001/89/AT sayılı Klasik Domuz Vebası Kontrolü için Topluluk Önlemleri Hakkında Yönetmelik
- 2002/60/AT sayılı Afrika Domuz Vebası Kontrolü için Spesifik Hükümleri Belirleyen Yönetmelik,
- 2002/99/AT sayılı İnsan Tüketimi için Hayvansal Ürünlerin Üretimi, İşlenmesi, Dağıtımına İlişkin Hayvan Sağlığı Kurallarını Belirleyen Yönetmelik,
- 2003/85/AT sayılı Şap Hastalığının Kontrolü için Topluluk Önlemleri Hakkında Yönetmelik,
- 998/2003/AT sayılı Yönetmeliği mülga eden Ev ve Süs Hayvanlarının Ticari Olmayan Hareketlerine İlişkin Tüzük
- 21/2004/AT sayılı Koyun ve Keçilerin Tanımlanması ve Kayıt Altına Alınması için Bir Sistem Kurulması Hakkında Tüzük,
- 2004/68/AT sayılı Belirli Toynaklı Hayvanların Topluluk’a İthalatı ve Transit Geçişi için Hayvan Sağlığı Kurallarını Belirleyen Yönetmelik,
- 2005/94/AT sayılı Avian Influenza Kontrolü için Topluluk Önlemleri Hakkında Yönetmelik,
- 2006/88/AT sayılı Sucul Hayvanlar ve Ürünleri için Hayvan Sağlığı Şartları ile Sucul Hayvanların Belirli Hastalıklarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Yönetmelik,
- 2008/71/AT sayılı Domuzların Tanımlanması ve Kimliklendirilmesine Dair Yönetmelik,
- 2009/156/AT sayılı Üçüncü Ülkelerden Tek Tırnaklıların Hareketi ve İthalatına İlişkin Hayvan Sağlığı Şartları Hakkında Yönetmelik,
- 2009/158/AT sayılı Kanatlılar ve Kuluçkalık Yumurtaların Topluluk-İçi Ticareti ve Üçüncü Ülkelerden İthalatına Dair Hayvan Sağlığı Şartları Hakkında Yönetmelik.

3.3. Yasa Tasarısının Kanunlaştırılmasına İlişkin Yasal Süreç

AB’de Mevzuat Hazırlanmasına İlişkin Yasal Süreç: AB’de mevzuat hazırlanmasına yönelik prosedür uyarınca (Bkz. Şekil 12); ilk olarak Avrupa Komisyonu mevzuat taslağını kendi inisiyatifi veya diğer AB kurumları ya da ülkelerin teklifi doğrultusunda, ayrıca kamuoyunun görüşünün alınmasını takiben hazırlayabilir. Nihai taslak Avrupa Parlamentosu (AP), Bakanlar Konseyi ve Ulusal Parlamentolar ile bazı durumlarda Bölgeler Komitesi ile Ekonomik ve Sosyal Komite’ye iletilir. Olağan prosedür mevzuat taslağının AP ile Bakanlar Konseyi’ne sunulmasıyla başlamaktadır. Parlamenterler komitesinde bir raportör görevlendirilerek taslak hakkında rapor hazırlanır. Daha sonra bu rapor temel alınarak Parlamento’da taslak oylanır. AP değişiklik yapmadan taslağı kabul edebilir veya değişiklik yapabilir, ayrıca nadiren Komisyon’dan taslağı geri çekmesini talep edebilir. Parlamento’nun 1. okuması sonucu Bakanlar Konseyi’ne iletilir. Bunu takiben Komisyon değiştirilmiş taslağı kabul edebilir. Konsey’de Parlamento’nun 1. okumasına paralel olarak çalışmalar yürütülür ve AP’nin tutumu kabul edilebilir veya değişiklikler yapılarak, Konsey’in 1. okuma sonucu hazırlanır ve Parlamento’ya 2. okuma için iletilir.

AP’nin Konsey’in tutumunu incelemek için 3 ay süresi vardır. Parlamento’nun 2. Okumasının ardından AP’nin 4 seçeneği vardır: Konsey’in tutumunu onaylayabilir ve yasa kabul edilir, AP karar alamaz ve Konsey’in 1. okumada yaptığı değişiklikler kabul edilir, Konsey’in tutumu reddedilir, Parlamento Konsey’e değişikliklerle 2. bir okuma teklif edebilir. Bunun üzerine Konsey’in AP’nin 2. okumasını değerlendirmek için 3 ay süresi olur ve Konsey ya Parlamento’nun tüm değişikliklerini onaylar ve yasa kabul edilir ya da tüm değişiklikleri onaylamaz ki bu durumda bir uzlaşma komitesi kurulur. 6 ay içerisinde bu komitede ortak bir metne karar verilerek AP ve Konsey’e 3. okumaya gönderilir veya süreç sonlandırılır ve yasa kabul edilmez. AP ve Konsey ortak metni onaylarsa mevzuat taslağı da kabul edilir. Kurumlarca imzalanmasının ardından metin Resmi Gazete’de yayımlanarak resmîyet kazanır.

AP’nin Taslağına İlişkin Görüşü: AP, 2008 yılında “2007-13 Hayvan Sağlığı Stratejisi” ile hayvan sağlığını belirleyen temel kuralların tek bir mevzuat altında birleştirilmesi gerektiği görüşünü savunmuştur. Risk sınıflandırmasının önemi,

yetiştiriciler, hayvan sahipleri ve veteriner hekimlerin hastalıkların önlenmesi ve tespitinde temel rolleri ile ilgili hususlara ve özellikle “Koruma tedaviden iyidir” yaklaşımına desteğini ifade etmiştir. Ayrıca haksız ticari ayrımcılıklara karşı koruyucu aşılama için eyleme geçilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır (European Parliament, 2013).

Yasa teklifinin Parlamento’da görüşülmeye başlanması sonucu hazırlanan görüşü AP, 15 Nisan 2014 tarihinde oylayarak kabul etmiştir. Söz konusu görüşe göre, incelenen tüzüğün, *zoonoz* hayvan hastalıklarından korunma ve kontrole ilişkin kuralları düzenlemesi, hastalıktan arı alan ve bölgelerin bildiriminde ilerleme sağlanmasını kolaylaştıracak araçlar ve mekanizmalar kurulması, öncelikli eylemlerin belirlenmesi ve sorumlulukların paylaşılması gerektiği öngörülmektedir. Üye Devletlerin antibiyotiğe direnç konusuna özel önem vermesi ve bu alanda ulusal plan hazırlarken daha iyi bir eğitim sağlaması gerektiği belirtilmektedir. Tüzük ekinde listelenmeyen, antibiyotiğe dirençli hastalıklara ilişkin de stratejik önlemler alınmalıdır (European Parliament, 2014).

AP özellikle hayvan refahı hususunda hayvan sağlığı ve halk sağlığı ile yakın ilişkisinin altını çizerek, metinde bu konuya atıflarda bulunmuştur. Özellikle AB’nin İşleyişine ilişkin Antlaşma’nın 13. Maddesine atıfta bulunularak hayvanların duyu sahibi canlılar olduğunu vurgulanmak amaçlanmıştır. Hayvan nakillerine ilişkin olarak ise bu Tüzükte belirleyici unsurların nâkilin ulusal sınırı geçmesi değil yolculuk süresi ve toplama işlemlerinin sayısı olduğu düzenlenmelidir. Listelenen hastalıklara ilişkin olarak risk temelli önlemler, Üye Devletlerin Üçüncü Ülkelerle işbirliği içinde sınırlarında uygulanmalıdır. Ayrıca köpeklerin kaydı ve kimlik altına alınması gerekliliği ifade edilmiş, bu konuda 2019 sonuna kadar Üye Devletlerin çalışmalarına ilişkin Komisyon’dan rapor talep edilmiştir. Diğer bir önemli unsur ise sahihsiz hayvanlardır. Bunlar da enfeksiyöz hastalıkları yayabildiğinden, çok sağlam izleme ve kontrol önlemleri yetkili makamlarca alınmalıdır. Bu nedenle, yabani hayvanlar terimi daha önce sahipli olan ancak artık sahip kontrolü altında olmayan hayvanlara genişletilmelidir (European Parliament, 2014).

Avrupa Parlamentosu hayvanları koruma amaçlı bir Avrupa yasası için çağrı yapmaktadır. Ancak bu yasa Komisyon’un mevcut teklifinden tamamen farklıdır. Aynı şekilde hayvan sağlığı, enfeksiyöz hastalıklardan başka birçok faktörü içermektedir. Bu bağlamda hayvan refahının da bu kapsamla ilgisiz olduğu anlaşılmamalıdır. Aksine hayvan

refahı ve halk sağlığı arasında açık bir bağ bulunmaktadır. Tek Sağlık kavramının Madde 10'da yer almasından memnuniyet duyulmaktadır. Hayvan sağlığının bu yaklaşımla ele alınarak, iyi hayvancılık ve iyi hayvan sağlığı ile arasındaki ilişki gözetilmelidir. Hayvan refahına ilişkin atıflar bu bağlamda hayvan sağlığıyla ilişkili olduklarından, örneğin biyogüvenlik önlemlerinin parçası olduklarında yapılmalıdır (European Parliament, 2014).

Teklif kapsamında, Avrupa Komisyonu'na 106 devredilmiş işlem ve 57 uygulama işlemi aracılığıyla Tüzük içeriğine ilave yapma hakkı verilmiştir. Bu alandaki 600 komitoloji prosedürü içeren mevcut mevzuatla karşılaştırıldığında ve Komisyon'a hastalıklara kısa sürede müdahale edilmesi için verdiği yetki dolayısıyla bu durum olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca i pazarının ekonomik önemi göz önünde bulundurulurken, enfeksiyöz hayvan hastalıklarının canlı hayvanlar ve hayvansal ürünler açısından işler bir Tek Pazar için en önemli temel olduğu açıkça belirtilmektedir (European Parliament, 2014).

FVE'nin Taslağa İlişkin Görüşü: Avrupa Veteriner Hekimler Federasyonu (FVE) ise; teklifi memnuniyetle karşılayarak, koruma prensibinin ne çıkarılmasını (zellikle çiftliklere hayvan sağlığı ziyaretleri, hastalıkların önlenmesi, biyogüvenlik gibi alanlarla ilgili olarak düzenli olarak ziyaretler gerçekleştirilmesi) ve iyi işleyen veteriner hizmetlerinin sağlanması Üye Devletlerin sorumluluğu olarak kabul edilmesini, köpeklerin kayıt altına alınması ve kimliklendirilmesini desteklemektedir. *Zoonozların* bildiriminde veteriner hekimlerle birlikte doktorların sorumlu olmasının "Tek Sağlık" prensibinin önemini vurguladığını bildirmektedir. FVE, veteriner hekim tanımının varlığından memnuniyet duymakta ancak hayvan sağlığı profesyonelleri, sucul hayvan sağlığı profesyonelleri ve arı sağlığı profesyonelleri gibi tanımların sunulması ile bu tanımlara ilişkin yeterli şartların açıklanmamasına ilişkin kaygılarını ifade etmektedir (FVE, 2014).

Yasa Taslağı'nın Mevcut Durumu: 1 Haziran 2015 tarihi itibariyle Avrupa Parlamentosu, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Bakanlar Konseyi Litvanya Dönem Başkanlığı arasında, Avrupa'da hayvan hastalıklarını nleme ve mücadeleye ilişkin yeni önlemler üzerinde politik anlaşma sağlanmıştır. Mayıs 2013'te Komisyon tarafından teklif edilen Hayvan Sağlığı Yasası, Avrupa mevzuat sürecinde ilerlemektedir. Yayımlanan

basın açıklamasında söz konusu kurumlar arasında anlaşmaya varıldığı ifade edilmekte olup Avrupa Parlamentosu tarafından yeni yasanın eski mevzuatı düzelterek ve güncelleyecek, böylelikle yeni mihrakları önleme ve mücadeleye yardımcı olacak, ayrıca bilimsel gelişmelere ayak uydurabilecek hale geldiği belirtilmiştir. Parlamento'nun yasa teklifine ilişkin raportörü ve müzakere heyetinin başkanı İsveçli Parlamenter Marit Paulsen şu açıklamada bulunmuştur:

“Hayvanlar için 40 yıl boyunca mücadele ettikten sonra sonunda varış çizgisini görebiliyorum...Yasa, AB mevzuatında halk sağlığı ile hayvan refahı arasında ilk kez bağ kuracak, insanlar, hayvanlar ve çevrede antimikrobiyel dirençle mücadelede önemli bir araç teşkil edecektir...AB düzeyinde mevzuat açısından olağüstü iyi bir örnek. Hayvanlarla çalışan insanlar, üreticiler, veteriner hekimler, mezbaha çalışanları bu yasayı açık ve anlaşılır olduğu için okuyabileceklerdir.” (Veterinary Record 609, 2015)

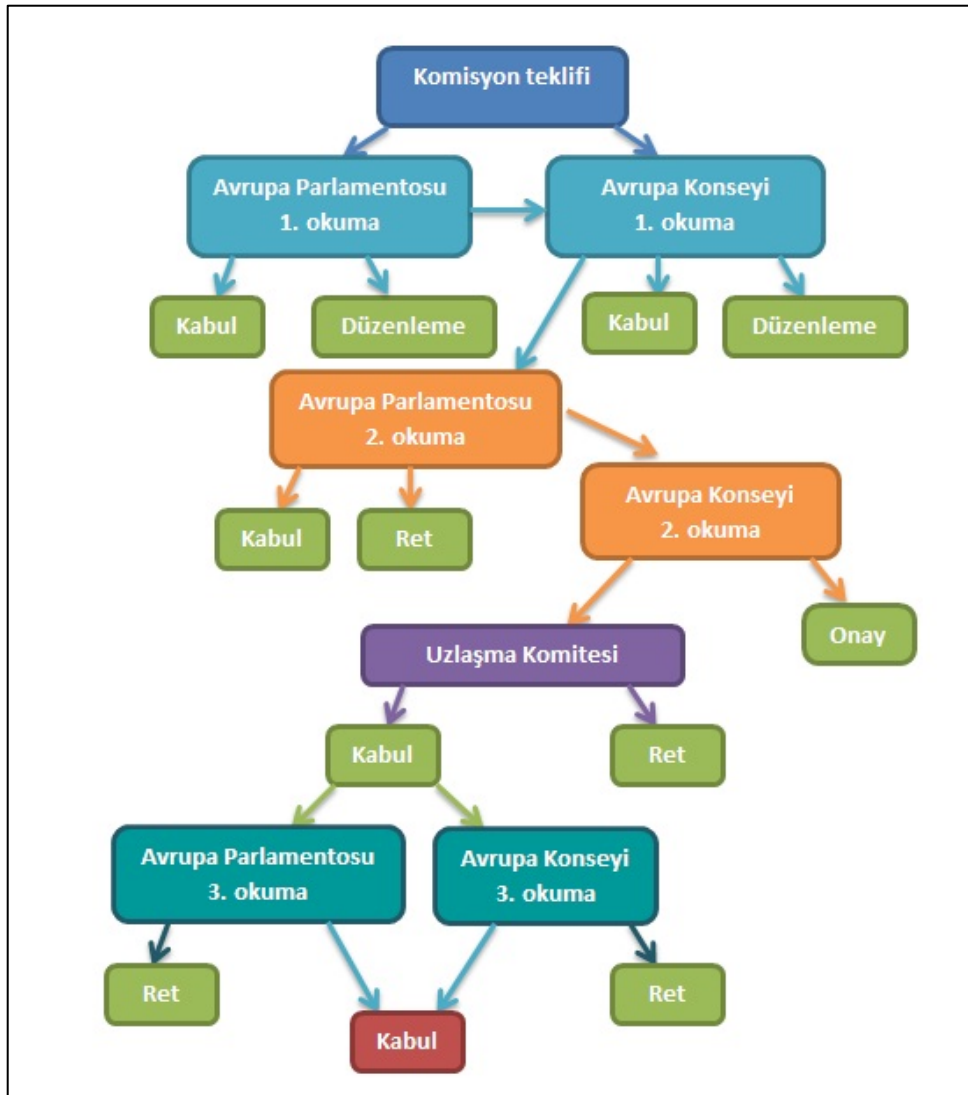
Söz konusu kurumlar arası anlaşmaya göre; “Bulaşıcı Hayvan Hastalıklarına İlişkin Tüzük” olarak adlandırılması öngörülen yasa teklifi (Alinea Avocats, 2015), kapsamında oluşturulacak hastalık listesi, hastalıklarla mücadelenin finansmanına ilişkin 652/2014/AT sayılı mevzuatla uyumlu olarak hazırlanacak, Şap, Kuş Gribi, Afrika Domuz Vebası gibi hastalıkları içerecek, daha sonraki dönemlerde güncellenirken Parlamento, Konsey ve EFSA uzmanlarının görüşlerine başvurulacaktır. Acil durum planlarının hazırlanması ve güncellenmesi sırasında veteriner birlikleri, üretici örgütleri, hayvan refahı kuruluşları gibi birçok paydaşa danışılacaktır. (FVE, 2015)

Hastalık kontrol önlemlerinde hayvan refahı göz önünde bulundurulacak, yabani ve sahipli hayvan tanımlarının kalmasına rağmen, sahipsiz hayvanların yabani hayvanlar olmadığı ve yabani hayvanlara ilişkin kritik tanımın sadece bu yasa için geçerli olacağı konusunda da anlaşmaya varılmıştır (Vier Pfoten, 2015). Yeni yasayla iyi hayvancılık uygulamaları desteklenmekte ve antibiyotiklerin sorumluluk sahibi bir şekilde kullanımı öngörülmektedir. Böylelikle zayıf hayvancılık uygulamalarının giderilmesi için antibiyotik kullanımının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Komisyon ilerleyen dönemlerde antimikrobiyel tıbbi ürünlerin kullanımına ilişkin Üye Devletlerden veri talep edebilecektir. Üzerinde anlaşma sağlanan hükümlerle, veteriner hekimler hayvan refahı, hayvan sağlığı ve insan sağlığı arasındaki ilişkiye ilişkin bilgilendirme ve farkındalık sağlayabilecek ve hayvan sahiplerini antimikrobiyel direnç konusunda

bilinçlendirebilecektir. Kurumlar arasında varılan anlaşmaya göre tüm profesyonel ev ve süs hayvanları bakıcıları ile satıcılarının kayıtlı olması gerekecek ve Komisyon'a Üye Devletlerden köpeklere ve ihtiyaç varsa başka ev ve süs hayvanlarına ilişkin bilgisayarlı veri tabanı kurmalarını talep etme hakkı tanıyacaktır. (Vier Pfoten, 2015)

Parlamento'da ilk okuması tamamlanan taslağın, Konsey'de görüşülmesi ve Konsey'in görüşünü açıklamasının ardından Parlamento'da 2. Okuma sonucunda kabul edilmesi beklenmektedir. (Globalmeatnews, 2015). Yasa teklifinin, yasal-dil açısından gözden geçirilmesinin ardından resmi olarak 2016 yılında kabul edilmesi öngörülmektedir (DG SANTE, 2015a). Söz konusu mevzuat, yayımlanmasının ardından 5 yıl içerisinde uygulanmaya başlanacaktır (European Commission, 2013e).

Şekil 12. AB'de mevzuat hazırlama süreci



SONUÇ

AB'nin hayvan sağlığına ilişkin tüzük taslağıyla; 2007-2013 Hayvan Sağlığı Stratejisi kapsamında öngörülen koruyucu hekimlik yaklaşımının tüm hayvan sağlığı mevzuatına etkin şekilde uyarlanması amaçlanmaktadır. Veteriner hekimlerin yükümlülüklerinin ortaya konulmasının, özellikle çiftliklere gerçekleştirilecek hayvan sağlığı ziyaretleriyle hayvan sağlığı ve refahı ile biyogüvenlik hususlarında ilerleme kaydedilmesinin, mevcut politikanın gelişiminde önemli faydaları olacaktır.

“Tek Sağlık” konsepti altında hayvan sağlığına ilişkin yaklaşım ve “Koruma Tedaviden İyidir Prensibi” küresel gelişmelerin izlenmesi yönünden önemlidir. Hayvan hastalığı salgınlarının görülmesinin azaldığını varsaydığımızda, bu durumun çevreye yönelik olumlu etkileri de olacaktır. Yetiştirilen hayvanlarda görülen hastalıklar yaban hayatına olumsuz etki edebilir (örneğin, Kuş Gribi yabani kuşlar tarafından evcil kuşlara bulaştırılabileceği gibi evcil kuşlardan da bu hastalığı alabilirler). Bu nedenle insidensin düşürülmesi yaban hayatına da olumlu olarak etki edecektir. İyi hayvancılık uygulamalarının desteklenmesi hem hayvanların refahı açısından olumlu bir gelişme olarak kaydedilmekte hem de antibiyotiklerin gereksiz kullanımı yönünden insan sağlığına olumlu etkileri olacaktır.

OIE ile ortak prensiplerin sağlanması, üçüncü ülkelerle ticarete olumlu etkileri olacaktır. Hayvan sağlığı uygulamalarında koordineli yaklaşım, AB içinde malların serbest dolaşımı kapsamında canlı hayvan ve hayvansal ürünlerin ticaretinin kolaylaştırılmasını sağlayacaktır. Ayrıca idari yükün azaltılması önemli bir ekonomik fayda sağlayacaktır. AB tarafından yapılan etki değerlendirmesinde; AB-içi ticarete ilişkin hayvan sağlığı sertifikalarına dair istisnalar tanınmasıyla idari yükün azaltılması sonucu, 2009'da mezbahalara hayvan sevkiyatına ilişkin sayılar temel alınarak yapılan hesaplamada, Üye Devletlerin yetkili makamları için 41 milyon Avro olmak üzere operatörlerin tasarrufu ile birlikte yıllık toplam toplam 79 milyon Avro tasarruf edilebileceği öngörülmüştür (European Commission, 2013a).

Mevzuatta koruyucu bir önlem olarak; aşılamaya ilişkin düzenleme çerçevesi yer almış olup Komisyon tarafından yürütülen etki değerlendirmesinde aşılamanın gereksiz

itlaftan daha iyi olduğuna karar verilmiştir. Ancak aşılamanın ticarete kısıtlayıcı önlemlere konu olabileceği gündeme gelmiştir. Buna karşın değerlendirmeye katılan uzmanlar marker aşılar ve tanı araçlarının gelişimi gibi olumlu gelişmelere dikkat çekmiş, Üye Devletlerin gerekli fayda-maliyet analizleriyle durumu değerlendirerek aşılama konusunda karar almalarına olanak tanıyan esnek mevzuat çerçevesini benimsemişlerdir (European Commission, 2013a).

Ülkemizin AB üyeliğine adaylık süreci açısından bakıldığında; Müzakere Çerçeve Belgesi'nde belirtildiği üzere AB'ye katılım, Birlik müktesebatının kabulünü gerektirmektedir. Türkiye bu müktesebatı, katılım tarihindeki haliyle uygulamak zorundadır. Ayrıca, katılım, mevzuat uyumuna ilaveten, müktesebatın zamanında ve etkili olarak uygulanmasını da gerektirir (DPT, 2005). Bu nedenle yeni Tüzük taslağı yasalaştığı zaman, ulusal mevzuatımızın da söz konusu Tüzükle uyumlaştırılması gerekecektir. Bunun yanı sıra gerçekleştirilmekte olan Veteriner Hizmetleri Strateji Belgesi Hazırlanması Projesi kapsamında; 15 yıl için 5, 10 ve 15 yıllık strateji belirlenirken, söz konusu mevzuatın içeriğinin dikkate alınmasında fayda görülmektedir. Hali hazırda ülkemiz, 5996 sayılı Kanun ile veteriner hizmetleri, bitki sağlığı, gıda ve yem alanlarında çerçeve mevzuata sahiptir. Ancak hayvan sağlığı alanında ikincil mevzuatın söz konusu tüzüğe uyum kapsamında sayıca ve dil açısından sadeleştirilmesinin hayvancılık sektörümüze olumlu katkıları olabileceği düşünülmektedir. Sektörde yükümlülüklerin belirlenmesi ve biyogüvenlik uygulamaları gibi koruyucu önlemlere paydaşların katılımı; şüphesiz ki hayvan hastalıklarına karşı önemli bir gelişme sağlayacaktır. Bu alanda yasanın uyumlaştırılmasını takiben veteriner hekimlere ve sektör paydaşlarına eğitim verilmesi önem arz etmektedir.

Ancak yeni Tüzüğün getirdiği risk temelli yaklaşıma yönelik olarak yetkili makamların, personele risk analizi hususunda gerekli eğitimlerin verilmesi gerekmektedir. Bu hususta istisnalar verilirken hayvan sağlığının tehlikeye atılmasından kaçınılması büyük önem arz etmektedir. Hastalıklar için bir *sürveyans programı* çerçevesinde, hastalık profilini, hastalığa ilişkin deneyimleri ve risk faktörlerini göz önünde bulundurarak sürveyans yürütülmesi sırasında, kaynakların etkin kullanımına da önem verilmesi gerekmektedir.

Veteriner hizmetlerinin çiftliklere gerçekleştirilecek hayvan sağlığı ziyaretleri gibi değişikliklere uyumu ve bahse konu eğitimler için gerekli mali ve insan kaynaklarının belirlenmesi ile yasanın uyumlaştırılması sırasında ulusal mevzuatımız hazırlanmadan önce bir etki analizi gerçekleştirilmesi faydalı olacaktır.

Koruma odaklı yaklaşım kapsamında, AB'nin yaptığı etki değerlendirmesi sonucunda benimsediği; aşılamanın gereksiz itlaf ve imhadan iyi olduğu, ayrıca ticari kısıtlar göz önünde bulundurularak ve fayda-maliyet analiziyle hastalıktan korunma önlemlerine karar verilmesinin, ülkemize bu alanda gerçekleştirilen çalışmalarında esneklik sağlayacağı ve mevcut aşılama politikamızla örtüştüğu değerlendirilmektedir.

Üretim kayıpları ve mücadele programı harcamaları dâhil olmak üzere, Şap hastalığı, Tüberküloz ve Brusellozun Türkiye için yıllık maliyeti, 59 milyon Avro'nun üzerindedir. Uluslararası ticaret dışında kalmanın maliyeti ise, yaklaşık 120 milyon € olarak hesaplanmıştır. Mevcut durumun gelecek 20 yıl değişmeksizin sürmesi halinde, uluslararası ticaret kısıtlamaları hariç, maliyetin 1180 milyon Avro'ya yükseleceği tahmin edilmektedir (Karaş Duman, 2005). AB'nin hayvan hastalıklarıyla mücadeleye ilişkin programlara ayırdığı bütçe göz önünde bulundurulduğunda; Tüberküloz ve Bruselloz hastalıklarına % 46 civarında, yani neredeyse bütçenin yarısına yakın bir pay ayrıldığı ortaya çıkmaktadır. Hayvan hastalıklarıyla etkin mücadelenin sağlanması açısından bir başka önemli husus olarak, bütçeden hayvan sağlığına ayrılan payın artırılması veya hayvan sağlığı alanına ayrı bir bütçe tahsisinin de faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Ülkemizde Hayvan Hastalık ve Zararlılarıyla Mücadele Programı gereği, Brusella hastalığına karşı aşılama kampanyası yürütölmektedir. Hayvansal Gıdaların Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliği uyarınca, çiğ sütün hayvan sağlığına ilişkin kriterleri için geçiş sürecinin Brusella aşılama kampanyası için öngörölen süreyle uyumlu olarak uzatılması önem arz etmektedir.

Söz konusu Tüzökle hastalıkların önceliklendirilmesi ve kategorizasyonu gibi konularda OIE standartlarına yakın bir yaklaşım izlenmesi ve bölümlendirme gibi uygulamaların düzenlenmesiyle ticari sorunlara ilişkin riskin azaltılması öngörölmüş olup

bu husus ülkemiz açısından da geleceğe ilişkin ihracat hedefleri açısından önem arz etmektedir.

Yurtiçi hayvan hareketleri kontrollerinin ve yurt dışından kaçak hayvan girişine karşı sınır kontrollerinin etkinliğinin sağlanması, ülkemizdeki hayvan hastalıklarının önlenmesi için hayati önem arz etmektedir. Bu alandaki denetimlerin ve cezai yaptırımların artırılması da gerekmektedir. Ayrıca ülkemizde belli illerden AB'ye su ürünleri ihracatında pilot olarak kullanılan TRACES sistemine tam uyum sağlanmasının ithalatta da izlenebilirlik sağlaması açısından faydalı olabileceği düşünülmeyle beraber, bu konuda Bakanlığımız uzmanlarının kapsamlı bir değerlendirme yapmasına ihtiyaç vardır. Hayvan hareketlerinin izlenebilirliği açısından, AB yeni hayvan sağlığı yasa teklifi ile uyumlu olarak köpeklerin kimliklendirilmesi ve kayıt altına alınması da bir başka gerekliliktir. Bu husus Kuduz gibi çeşitli zoonoz hastalıkların kontrolü açısından faydalı olarak değerlendirilmektedir.

Veteriner teşkilatlanmasına ilişkin olarak, AB'de bu alandaki idari yapılanmaya uygun şekilde her kademedeki veteriner hekimlerin yer aldığı etkin bir idari teşkilatlanma önem arz etmektedir. Merkez teşkilatta oluşturulabilecek bir "Uluslararası hayvan hastalıkları izleme ve risk değerlendirme birimi" aracılığıyla sınır aşan hastalıkların izlenmesi ve ülkemiz için arz ettikleri risklerin değerlendirilmesi; hastalıklara karşı hazırlıklı olma açısından gerekli önlemlerin alınmasını mümkün kılacaktır.

TSElere ilişkin olarak mevzuat uyumu ve spesifik risk materyallerinin belirlenmesine dair çalışmaların devam etmesi de 12. Fasal müzakereleri açısından bir diğer önemli husustur.

AB müzakere sürecinde reformların kararlılıkla gerçekleştirilmesinin ve EK-6'da yer alan 12 no.lu müzakere faslı için kapanış kriterlerinin sağlanması için çalışmaların devam etmesinin; hem üyelik sürecimiz hem de hayvan ve halk sağlığı açısından üst düzey koruma sağlanması açısından değerlendirildiğinde önemli faydalar sağlayacağı ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Anonim Başkanlık Cumhuriyet Arşivi, 30.18/14.46.14
- Anonim Düstur, Tertip 3, Cilt 12, Sf. 1143-1244
- Anonim, 1986 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanunu, 16/5/1986 tarihli ve 19109 sayılı Resmi Gazete
- Anonim, 1989 2645 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Yönetmeliği, 15.3.1989 tarihli ve 20109 sayılı Resmi Gazete
- Anonim, 2012a Strategy of The Republic of Turkey 81for the Transposition, Implementation and Enforcement of the EU Acquis in Chapter 12 Food Safety, Veterinary And Phytosanitary Policy, 2012
- Anonim, 2012b Project fische for the Preparation of the Strategy Document
- Anonim, 2014 İlerleme Raporları, AB Bakanlığı, 20.02.2015, (Çevrimiçi), 25.08.2015,<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=46224>
- Anonim, 2015a Türkiye-AB Katılım Müzakereleri, T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, (Çevrimiçi), 14.07.2015, http://www.ab.gov.tr/files/rehber/06_rehber.pdf
- Anonim, 2015b GTHB Bilgi Notu, 2015
- Anonymous, 1968 Résolution du Conseil, du 12 mars 1968, sur les mesures communautaires à prendre dans le domaine vétérinaire, OJ No C 22, 18.03.1968, p.18
- Anonymous, 1968 68/361/EEC: Council Decision of 15 October 1968 setting up a Standing Veterinary Committee, OJ L 255, 18.10.1968, p. 23–23
- Anonymous, 1972 Council Directive 72/462/EEC of 12 December 1972 on health and veterinary inspection problems upon importation of bovine animals and swine and fresh meat from third countries, OJ L 302, 31.12.1972, p. 28–54
- Anonymous, 1977 Council Directive 77/99/EEC of 21 December 1976 on health problems affecting intra-Community trade in meat products

- Anonymous, 1977 Council Directive 77/391/EEC of 17 May 1977 introducing Community measures for the eradication of brucellosis, tuberculosis and leucosis in cattle
- Anonymous, 1977 Council Directive 78/52/EEC of 13 December 1977 establishing the Community criteria for national plans for the accelerated eradication of brucellosis, tuberculosis and enzootic leukosis in cattle, Official Journal L 015, 19/01/1978 P. 0034 – 0041
- Anonymous, 1980 Council Directive 80/217/EEC introducing Community measures for the control of classical swine fever, OJ L 47, 21 February 1980, pp. 11-23
- Anonymous, 1981 Council Directive 81/476/EEC of 24 June 1981 as regards the procedures of the Standing Veterinary Committee, OJ L 186, 8.7.1981, p. 20–21
- Anonymous, 1981 81/477/EEC: Council Decision of 24 June 1981 as regards the procedures of the Standing Veterinary Committee, OJ L 186, 8.7.1981, p. 22–22
- Anonymous, 1982 Council Directive 82/894/EEC of 21 December 1982 on the notification of animal diseases within the Community, OJ L 378, 31.12.1982, p. 58–62
- Anonymous, 1996 Council Directive 96/93/EC of 17 December 1996 on the certification of animals and animal products, OJ L 13, 16.1.1997, p. 28–30
- Anonymous, 2004 Regulation (EC) No. 854/2004 of the European Parliament and of the Council laying down specific rules for the organisation of official controls on products of animal origin intended for human consumption, OJ L 139, p. 206–320, 2004
- Anonymous, 2013 Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Official Controls and Other Official Activities Performed to Ensure the Application of Food and Feed Law, Rules on Animal Health and Welfare, Plant Health, Plant Reproductive Material, Plant Protection

- Products, COM(2013) 265 final, 6.5.2013
- Anonymous, 2015a Amtstierarzt Lehrgang, Bavyera Eyaleti Salık ve Gıda Güvenilirliği Kurumu, (Çevrimiçi), 11.08.2015, http://www.lgl.bayern.de/aus_fort_weiterbildung/ausbildung/lehrgaenge/amtstierarzt.htm
- Anonymous, 2015b Ausbildung zum Amtstierarzt, Aşağı Saksonya Eyaleti Tüketici Koruma ve Gıda Güvenilirliği Kurumu, (Çevrimiçi), 11.08.2015, http://www.laves.niedersachsen.de/portal/live.php?navigation_id=20096&article_id=109340&psmand=23
- Anonymous, 2015c TRACES Newsletter, Edition n°4/2015, 17.11.2015, European Commission, (Çevrimiçi), 07.12.2015, http://ec.europa.eu/dgs/health_food-safety/dyna/enews/enews.cfm?al_id=1645
- ADNS, 2014 Animal Disease Notification System: Outbreaks Per Disease from 1/1/2014 to 31/12/2014 Report Summary, European Commission, 16.02.2015
- ADNS, 2015 Animal Disease Notification System: Outbreaks Per Disease from 1/1/2015 to 12/07/2015 Report Summary, European Commission, 14.07.2015
- ATLAS, R. M., 2014 **One Health: People, Animals, and the Environment 1st Edition**, Amer Society for Microbiology, s. Xi, 2014
- Avrupa Komisyonu, 2015 Türkiye 2015 Yılı Raporu, Avrupa Komisyonu, 2015
- BATHO, H., et al., 2008 **The EU Veterinarian**, European Communities, 2008
- BAŞAĞAÇ GÜL, T., 2007 Türkiye’de Tarım Bakanlığı Bünyesinde Kamu Veteriner Hekimliği Örgütlenmesinin Dünü – Bugünü, **Veteriner Hekimler Derneği Dergisi**, Cilt: 78 Sayı: 2 Yıl: 2007, s. 59-60
- BERTRAND, C., 2014 Outcome of the evaluation procedure of eradication, control and surveillance programmes submitted by the MSs for Union financial contribution for 2015 and following years, 28.11.2014, European Commission, (Çevrimiçi), <http://ec.europa.eu/food/committees/regulatory/scfcah/anim>

- al_health/docs/20141128_ah_eval-proc-eradication.pdf
- BOZKIR, V., 2002 Türkiye ve Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Süreci, **Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi**, Sayı V, Dışişleri Bakanlığı Yayınları, 3 Nisan 2002
- CORDIS, 2015 FP7-KBBE – FP7 Specific Programme ‘Cooperation’ – Research Theme: ‘Food, Agriculture and Biotechnology’, CORDIS, (Çevrimiçi), 22.04.2015, http://cordis.europa.eu/programme/rcn/851_en.html
- CUTLER, S. J., FOOKS, A.R., VAN DER POEL, H.M., 2010 Public Health Threat of New, Reemerging, and Neglected Zoonoses in the Industrialized World, **Emerg. Infect Dis.** 2010 Jan; 16(1): 1–7
- DG SANCO, 2007 A new Animal Health Strategy 84ort he European Union (2007-2013) where “Prevention is better than cure”, COM 539 (2007) final, European Communities, 2007
- DG SANCO, 2013 Summary Report on the Outcome of EU Co-financed Animal Disease Eradication and Monitoring Programmes Period 2007-2011, European Commission Health & Consumer Protection Directorate-General, 2013
- DG SANTE, 2015a Animal and Plant Health Package: Smarter rules for safer food, DG SANTE, (Çevrimiçi), 20.07.2015, http://ec.europa.eu/dgs/health_food-safety/pressroom/animal-plant-health_en.htm
- DG SANTE, 2015b Funding of Animal Health Measures, DG SANTE, (Çevrimiçi), 21.07.2015, http://ec.europa.eu/dgs/health_food-safety/funding/cff/animal_health/index_en.htm
- DPT, 2005 Türkiye için Müzakere Çerçeve Belgesi ve ilgili diğer belgeler, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, 2005
- EFSA, 2011 EFSA Scientific Opinion on the public health hazards to be covered by inspection, **EFSA Journal**; 9(10):2351, s.141, 2011
- European Commission, 2008a The new Animal Health Strategy (2007-2013): “Prevention is better than cure” – What is the CAHP?, 25.04.2008,

- European Commission, (Çevrimiçi), 14.07.2015,
http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/strategy/whatis_cahp_en.htm
- European Commission, 2008b Intra-community trade, 17.01.2008, (Çevrimiçi), European Commission DG SANCO, 20.04.2015,
http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/strategy/whatis/intra_community_trade_en.htm
- European Commission, 2008c Preventive animal health measures on import, 17.01.2008, (Çevrimiçi), European Commission DG SANCO, 20.04.2008,
http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/strategy/whatis/preventive_measures_imports_en.htm
- European Commission, 2008d Traceability, 03.06.2008, (Çevrimiçi), European Commission DG SANCO, 20.04.2008,
http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/strategy/whatis/traceability_en.htm
- European Commission, 2008e Animal nutrition, feed additives, 25.04.2008, (Çevrimiçi), European Commission DG SANCO, 22.04.2015
http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/strategy/whatis/nutrition_additives_en.htm
- European Commission, 2008f Veterinary medicinal products, 20.02.2008, (Çevrimiçi), European Commission DG SANCO, 22.04.2015,
http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/strategy/whatis/medicinal_products_en.htm
- European Commission, 2008g Science, 15.04.2008, (Çevrimiçi), European Commission DG SANCO, 22.04.2015,
http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/strategy/whatis/scientific_advice_en.htm
- European Commission, 2008h Financial aspects, 17.01.2008, (Çevrimiçi), European Commission DG SANCO, 22.04.2015,
http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/strategy/whatis/financial_aspects_en.htm
- European Commission, 2010 Report from the Commission to the European Parliament

- and the Council on the Effectiveness and Consistency of Sanitary and Phytosanitary Controls on Imports of Food, Feed, Animals and Plants, European Commission, 2010
- European Commission, 2013a Commission Staff Working Document, Impact Assessment, Accompanying the Document, Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Animal Health, SWD(2013) 160 final
- European Commission, 2013b Smarter Rules for Safer Food: Commission Proposes Landmark Package to Modernise, Simplify and Strengthen the Agri-Food Chain in Europe, 6 May 2013, (Çevrimiçi), 19 Haziran 2015, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-400_en.htm
- European Commission 2013c Commission Staff Working Document Impact Assessment Accompanying the Document Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Animal Health, SWD/2013/0161 Final, 2013
- European Commission, 2013d Bovine and Swine Diseases, Annual Report, European Commission, 2013
- European Commission, 2013e Proposal for Regulation on Animal Health, COM/2013/260
- European Commission, 2014 Report on the Outcome of the EU Co-financed Programmes for the Eradication, Control and Monitoring of Animal Diseases and Zoonosis Over the Period of 2005-2011, COM/2014/0115 final, 2014
- European Commission, 2015a European Commission DG SANCO, (Çevrimiçi), <http://ec.europa.eu/food/safety/rasff/>
- European Commission, 2015b About TRACES, 06.02.2015, European Commission DG SANCO, (Çevrimiçi), 10.07.2015
http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/traces/about/index_en.htm
- European Commission, 2015c European Commission DG SANCO, (Çevrimiçi), http://ec.europa.eu/food/food/animalnutrition/feedadditives/registeradditives_en.htm
- European Commission Press Better Regulation Agenda: Enhancing transparency and

Release, 2015 scrutiny for better EU law-making, 19 May 2015, (Çevrimiçi), 15.07.2015, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4988_en.htm

European Council, 2015 The EU institutions provisionally agree on animal health measures, European Council, 01.06.2015, (Çevrimiçi), 20.07.2015, <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/06/01-provisional-agreement-animal-health-measures/>

European Parliament, 2013 A draft new animal health law 87ort he EU, 18,09,2013, (Çevrimiçi), 25.08.2015, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130604/LDM_BRI\(2013\)130604_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130604/LDM_BRI(2013)130604_REV1_EN.pdf)

European Parliament, 2014 Report on the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Animal Health, A7-0129/2014, 19 February 2014

Eurostat, 2014 Agricultural Production – Animals, September 2014, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agricultural_production_-_animals, (Çevrimiçi), 19 Haziran 2015

Eurostat, 2015 <http://ec.europa.eu/eurostat/web/fisheries/data/main-tables> (Çevrimiçi), 25.08.2015

FAO-OIE-WHO, 2010 The FAO-OIE-WHO, Collaboration Sharing responsibilities and coordinating global activities to address health risks at the animal-human-ecosystems interfaces, A Tripartite Concept Note, April 2010

FCEC (Food Chain Evaluation Consortium), 2006 Evaluation of the Community Animal Health Policy (CAHP) 1995-2004 and Alternatives for the Future, European Commission, 2006

FVE, 2014 FVE, 7 May 2013, (Çevrimiçi), 27.07.2015, http://www.fve.org/uploads/publications/docs/13_002_ahl_oc_final.pdf

FVE, 2015 EU News, May 2015, (Çevrimiçi), 28.07.2015,

- http://www.fve.org/members/uevp/pdf/elan_reports/2015_05_01.pdf
- Globalmeatnews, 2015 Globalmeatnews, (Çevrimiçi), 22.07.2015, <http://www.globalmeatnews.com/Industry-Markets/New-EU-animal-disease-law-combines-vigilance-with-sensitivity-to-antimicrobial-resistance>
- GTHB, 2013 2007-2013 Stratejik Eylem Planı, T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2013
- MENTEŞ GÜRLER, A., 2009 Beş senelik Umur-u Baytariye Programı Üzerine Bir İnceleme, **Vet. Bil. Derg.** (2009), 25, 1-2; 9-13, s.10
- IZSAM, 2015 International Training, IZSAM, (Çevrimiçi), 09.08.2015, <http://www.izs.it/IZS/Engine/RAServePG.php/P/255510010719/L/1>
- KAPLAN, B.; SCOTT, C., 2011 Who coined the term one medicine?, **One Health Newsletter**, Vol.4, 2011
- KARAŞ DUMAN, G., 2005 **Avrupa Birliği Üyeliği Yolunda Türkiye’de Hayvan Sağlığı**, Uzmanlık Tezi, T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2005
- MCELDOWNEY, J.; GRANT, W.; MEDLEY, G., 2013 **The Regulation of Animal Health and Welfare: Science, Law and Policy**, Routledge, 2013
- OIE, 2015 OIE PVS Tool, OIE, (Çevrimiçi), 10.08.2015, <http://www.oie.int/support-to-oie-members/pvs-evaluations/oie-pvs-tool/>
- SCHWABE, C., 1984 **Veterinary Medicine and Human Health**, 3 Sub Edition, Williams & Wilkins
- Vier Pforten, 2015 A major step forward for strays and companion animals in Europe has been reached within the last draft of the Animal Health Law, Vier Pforten, (Çevrimiçi), 22.07.2015, <http://www.vier-pforten.eu/our-focus/terms-and-definitions/>
- WHO, OIE, 2014 WHO-OIE Operational Framework for Good governance at the human-animal interface, WHO-OIE-World Bank, 2014

EK-1

AB'nin hayvan sağlığına ilişkin kuralları aşağıda yer alan Avrupa Parlamentosu ve Konsey yasaları ile Komisyon tasarruflarıyla düzenlenmiştir:

- 64/432/AET sayılı ve 26 Haziran 1964 tarihli Sığır Cinsi Hayvanların ve Domuzların Topluluk-içi Ticaretini Etkileyen Hayvan Sağlığı Problemleri Konsey Yönetmeliği
- 77/391/AET sayılı ve 17 Mayıs 1977 tarihli Sığırlarda Bruselloz, Tüberküloz ve Lökozun Eradikasyonu için Topluluk Önlemlerini Düzenleyen Konsey Yönetmeliği
- 78/642/AET sayılı 25 Temmuz 1978 tarihli Botswana Cumhuriyeti'ne ilişkin Hayvan Koruma Önlemleri Hakkında Konsey Kararı
- 78/52/AET sayılı ve 13 Aralık 1977 tarihli Sığırlarda Bruselloz, Tüberküloz ve Enzootik Lökozun Hızlandırılmış Eradikasyonu için Ulusal Planlara İlişkin Topluluk Kriterlerini Belirleyen Konsey Yönetmeliği
- 79/110/AET sayılı ve 24 Ocak 1979 tarihli İtalyan Cumhuriyeti'nin Sığırlarda Bruselloz ve Tüberküloza İlişkin Hızlandırılmış Eradikasyon için Ulusal Planların Uygulanması ve Bildirimine İzin Veren Konsey Yönetmeliği
- 80/1095/AET sayılı ve 11 Kasım 1980 tarihli Topluluk'un Klasik Domuz Vebasından Arılığını Sağlamak ve Korumak için Kurallar Belirleyen Konsey Yönetmeliği
- 81/6/AET sayılı ve 1 Ocak 1981 tarihli Yunanistan Cumhuriyeti'ne Sığırlarda Bruselloz ve Tüberküloza İlişkin Hızlandırılmış Eradikasyon için Ulusal Planların Uygulanması ve Bildirimine İzin Veren Konsey Yönetmeliği
- 82/894/AET sayılı ve 21 Aralık 1982 tarihli Topluluk'ta Hayvan Hastalıkları Bildirimleri Hakkında Konsey Yönetmeliği
- 88/407/AET sayılı ve 14 Haziran 1988 tarihli Sığır Cinsi Evcil Hayvanların Semen İthalatı ve Topluluk-içi Ticaretine İlişkin Hayvan Sağlığı Şartlarını Düzenleyen Konsey Yönetmeliği
- 82/894/AET sayılı ve 21 Aralık 1982 tarihli Toplulukta Hayvan Hastalıkları Bildirimine İlişkin Konsey Yönetmeliği

- 89/455/AET sayılı ve 24 Temmuz 1989 tarihli Kuduz Eradikasyonu Amacıyla Kuduz Kontrolü için Pilot Proje Oluşturulması için Topluluk Önlemleri Konsey Kararı
- 89/608/AET sayılı ve 21 Kasım 1989 tarihli Veteriner ve Zootečni Alanlarında Mevzuatın Doğru Uygulanması için Üye Devletlerin İdari Makamları arasında İşbirliği Hakkında Konsey Yönetmeliği
- 89/556/AET sayılı ve 25 Eylül 1989 tarihli Sığır Cinsi Evcil Hayvanların Embriolarının Üçüncü Ülkelerden İthalatı ve Topluluk-içi Ticaretine İlişkin Hayvan Sağlığı Kuralları Hakkında Konsey Yönetmeliği
- 89/662/AET sayılı ve 11 Aralık 1989 tarihli İç Pazarın Tamamlanmasına İlişkin Topluluk-içi Veteriner Kontrolleri Hakkında Yönetmelik
- 90/424/AET sayılı ve 26 Haziran 1990 tarihli Veteriner Harcamaları Hakkında Konsey Kararı
- 90/678/AET sayılı ve 13 Aralık 1990 tarihli Topluluk'un Belli Bölgelerinin Resmî Olarak Domuz Vebasından Ari veya Domuz Vebasından Ari Olarak Tanınmasına İlişkin Konsey Kararı
- 90/423/AET sayılı ve 26 Haziran 1990 tarihli 85/511/AET, 64/432/AET, 72/462/AET sayılı Yönetmelikleri Düzenleyen Konsey Yönetmeliği
- 90/425/AET sayılı ve 26 Haziran 1990 tarihli İç Pazarın Tamamlanmasına İlişkin Belirli Hayvanların ve Ürünlerin Topluluk-içi Ticaretine Uygulanan Veteriner ve Zootečni Kontrolleri Hakkında Konsey Yönetmeliği
- 90/426/AET sayılı ve 26 Haziran 1990 tarihli Tek Tırnaklıların İthalatı ve Topluluk-içi Ticaretine İlişkin Hayvan Sağlığı Kuralları Hakkında Konsey Yönetmeliği
- 90/429/AET sayılı ve 26 Haziran 1990 tarihli Domuz Cinsi Evcil Hayvanların Semenlerinin İthalatı ve Topluluk-içi Ticaretine İlişkin Hayvan Sağlığı Kuralları Hakkında Konsey Yönetmeliği
- 2009/158/AT sayılı Kanatlı ve Kuluçkalık Yumurtaların Topluluk-içi ticareti ve Üçüncü Ülkelerden İthalatına İlişkin Konsey Yönetmeliği
- 91/68/AET sayılı ve 28 Haziran 1991 tarihli Koyun ve Keçilerin Topluluk-içi Ticaretini Düzenleyen Hayvan Sağlığı Kuralları Hakkında Konsey Yönetmeliği
- 91/666/AET sayılı ve 11 Aralık 1991 tarihli Şap Hastalığı Aşısı Topluluk Rezervleri Kurulması Hakkında Konsey Yönetmeliği

- 92/35/AET sayılı ve 29 Nisan 1992 tarihli Afrika At Vebasıyla Mücadele Önlem ve Kontrol Kurallarını Belirleyen Konsey Yönetmeliği
- 92/438/AET sayılı ve 13 Temmuz 1992 tarihli Veteriner İthalat Prosedürlerinin Bilgisayarlaşmasına İlişkin Konsey Kararı
- 92/665/AET sayılı ve 13 Haziran 1992 tarihli 90/425/AET sayılı Yönetmeliğin EK A'sındaki Belirli Kurallara Tabi Olmayan Hayvanlar, Semen, Ova ve Embriyoların Topluluk'a İthalatı ve Ticaretini Düzenleyen Hayvan Sağlığı Şartlarına İlişkin Konsey Yönetmeliği
- 92/35/AET sayılı ve 29 Nisan 1992 tarihli Afrika At Vebası ile Mücadele ve Kontrolüne Dair Konsey Yönetmeliği
- 92/102/AET sayılı ve 27 Kasım 1992 tarihli Hayvanların Kimliklendirme ve Kaydı Hakkında Konsey Yönetmeliği
- 2008/71/AET sayılı 15 Temmuz 2008 Domuzların Kimliklendirme ve Kaydı Hakkında Konsey Yönetmeliği
- 92/66/AET sayılı ve 14 Haziran 1992 tarihli Newcastle Hastalığı'nın Kontrolü için Topluluk Önlemlerini Belirleyen Konsey Yönetmeliği
- 92/118/AET sayılı 17 Aralık 1992 tarihli 89/662/AET ve 90/425/AET sayılı Yönetmeliklerin Belirli Şartlarına Tabi Olmayan Ürünlerin Topluluk'a İthalatı ve Ticaretine İlişkin Hayvan ve Halk Sağlığı Şartlarını Belirleyen Konsey Yönetmeliği
- 92/119/AET sayılı ve 17 Aralık 1992 tarihli Domuz Veziküler Hastalığına İlişkin Önlemler ve Belli Hayvan Hastalıkları Kontrolü için Topluluk Kurallarını Belirleyen Konsey Yönetmeliği
- 96/93/AT sayılı 17 Aralık 1996 tarihli hayvan ve hayvansal ürünlerin sertifikasyonuna ilişkin Konsey Yönetmeliği
- 95/410/AT sayılı Finlandiya ve İsveç'te Kesimi Amaçlanan Kanatlıların Menşe İşletmelerinde Numune Alımıyla Test Yapılmasına İlişkin Kuralları Düzenleyen Konsey Kararı
- 97/12/AT sayılı ve 17 Mart 1997 tarihli 64/432/AET sayılı Yönetmeliği düzenleyen ve Sığır Cinsi Hayvanlarla Domuzların Topluluk-İçi Ticaretini Düzenleyen Hayvan Sağlığı Kuralları Hakkında Konsey Yönetmeliği

- 98/99/AT sayılı ve 14 December 1998 tarihli 97/12/AT ve 64/432/AET sayılı Yönetmelikleri düzenleyen ve Sığır Cinsi Hayvanlarla Domuzların Topluluk-içi Ticaretini Düzenleyen Hayvan Sağlığı Kuralları Hakkında Konsey Yönetmeliği
- 2000/75/AT sayılı ve 20 Kasım 2000 tarihli Mavidil Kontrol ve Eradikasyonu için Belli Hükümleri Belirleyen Konsey Yönetmeliği
- 2000/258/AT sayılı ve 20 Mart 2000 tarihli Kuduz Aşılarının Etkinliğini İzlemek için Serolojik Testleri Standardize Etmede Gerekli Kriterleri Belirlemekten Sorumlu Enstitü Atanması Hakkında Konsey Kararı
- 1760/2000/AT sayılı ve 17 Haziran 2000 tarihli Sığır Cinsi Hayvanların Tanımlanması ve Kayıt Altına Alınması için Bir Sistem Kurulması ile Sığır Eti ve Sığır Eti Ürünlerine İlişkin AP ve Konsey Tüzüğü
- 999/2001/AT sayılı TSElerin Koruma, Kontrol ve Eradikasyonu için Kuralları Belirleyen Tüzük
- 2001/89/AT sayılı ve 23 Kasım 2001 tarihli Klasik Domuz Vebası Kontrolü için Topluluk Önlemleri Hakkında Konsey Yönetmeliği
- 2002/60/AT sayılı ve 27 Haziran 2002 tarihli Afrika Domuz Vebası Kontrolü için Hükümleri Belirleyen ve Teschen Hastalığı ile Afrika Domuz Vebasına İlişkin 92/119/AT sayılı Yönetmeliği Düzenleyen Konsey Yönetmeliği
- 2002/99/AT sayılı ve 16 Aralık 2002 tarihli İnsan Tüketimi için Hayvansal Ürünlerin Üretimi, İşlenmesi ve Dağıtımına İlişkin Hayvan Sağlığı Kurallarını Belirleyen Konsey Yönetmeliği
- 2003/85/AT sayılı ve 29 Eylül 2003 tarihli Şap Hastalığına İlişkin Topluluk Kurallarını Belirleyen Konsey Yönetmeliği
- 998/2003/AT sayılı Tüzüğü mülga eden, Ev ve Süs Hayvanlarının Ticari Olmayan Hareketlerine İlişkin .../.... Sayılı AP ve Konsey Tüzüğü (Henüz Resmi Gazete’de yayımlanmamıştır.)
- 21/2004/AT sayılı ve 17 Aralık 2003 tarihli Koyun ve Keçilerin Tanımlanması ve Kaydı için Bir Sistem Oluşturulması Hakkında Konsey Tüzüğü
- 2003/99/AT sayılı Zoonozlar ve Zoonoz Etkenlerin İzlenmesi Hakkında Konsey Yönetmeliği
- 2160/2003/AT sayılı Salmonella ve Diğer Gıda Kaynaklı Zoonotik Etkenlerin Kontrolüne Dair Tüzük

- 2004/68/AT sayılı ve 26 Haziran 2004 tarihli Belirli Toynaklı Hayvanların Topluluk'a İthalatı ve Transit Geçişine İlişkin Hayvan Sağlığı Kurallarını Belirleyen Konsey Yönetmeliği
- 2005/94/T sayılı ve 20 Aralık 2005 tarihli Avian Influenza Kontrol Önlemleri Hakkında Konsey Yönetmeliği
- 2005/94/AT sayılı ve 20 Aralık 2005 tarihli Avian Influenza Kontrolü için Topluluk Kuralları Hakkında Konsey Yönetmeliği
- 2006/88/AT sayılı ve 24 Ekim 2006 tarihli Sucul Hayvanlar ve Ürünleri için Hayvan Sağlığı Şartları ile Sucul Hayvanların Belli Hastalıklarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Konsey Yönetmeliği
- 2008/71/AET sayılı ve 15 Haziran 2008 tarihli Domuzların Tanımlanması ve Kayıt Altına Alınmasına İlişkin Konsey Yönetmeliği
- 2008/73/AT sayılı ve 15 Temmuz 2008 tarihli Veteriner ve Zootečni Alanlarında Bilgi Yayımlanma Prosedürlerini Basitleştiren Konsey Yönetmeliği
- 2009/158/AT sayılı ve 30 Kasım 2009 tarihli Kanatlı ve Kuluçkalık Yumurtaların Üçüncü Ülkelerden İthalatı ve Topluluk-içi Ticaretine İlişkin Hayvan Sağlığı Şartlarına Dair Konsey Yönetmeliği
- 2009/156/AT sayılı ve 30 Kasım 2009 tarihli Tek Tırnaklıların Üçüncü Ülkelerden İthalatı ve Hareketlerini Düzenleyen Hayvan Sağlığı Şartlarına Dair Konsey Yönetmeliği

EK-2

Bulaşıcı Hayvan Hastalıklarına İlişkin Tüzük Taslağı ekinde yer alan “Pet türleri”:

KISIM A

Köpekler (*Canis lupus familiaris*)

Kediler (*Felis silvestris catus*)

Papağanlar (*Mustela putorius furo*)

KISIM B

Omurgasızlar (arılar, yumuşakçalar ve kabuklular hariç)

Sucul süs hayvanları

Amfibi hayvanlar

Sürüngenler

Kuşlar: Kanatlılar hariç tüm kuşlar

Memeliler: Rodentler ve gıda için üretilenler hariç tavşanlar (European Commission, 2013e)

EK-3

Bulaşıcı Hayvan Hastalıklarına İlişkin Tüzük Taslağı ekinde yer alan “Toynaklı Türleri”:

Takson		
Sınıf	Aile	Tür
Perissodactyla	Equidae	Equus spp.
	Tapiridae Rhinocerotidae	Tapirus spp. Ceratotherium spp., Dicerorhinus spp., Diceros spp., Rhinoceros spp.
Artiodactyla	Antilocapridae	Antilocapra spp.
	Bovidae	Addax spp., Aepyceros spp., Alcelaphus spp., Ammodorcas spp., Ammotragus spp., Antidorcas spp., Antilope spp., Bison spp., Bos spp.(including Bibos, Novibos, Poephagus), Boselaphus spp., Bubalus spp. (including Anoa), Budorcas spp., Capra spp., Cephalophus spp., Connochaetes spp., Damaliscus spp.(including Beatragus), Dorcatragus spp., Gazella spp., Hemitragus spp., Hippotragus spp., Kobus spp., Litocranius spp., Madogua spp., Naemorhedus spp. (including Nemorhaedus and Capricornis), Neotragus spp., Oreamuos spp., Oreotragus spp., Oryx spp., Ourebia spp., Ovibos spp., Ovis spp., Patholops spp., Pelea spp., Procapra spp., Pseudois spp., Pseudoryx spp., Raphicercus spp., Redunca spp., Rupicapra spp., Saiga spp., Sigmoceros-Alecelaphus spp., Sylvicapra spp., Syncerus spp., Taurotragus spp., Tetracerus spp., Tragelaphus spp. (including Boocercus).
	Camelidae	Camelus spp., Lama spp., Vicugna spp.
	Cervidae	Alces spp., Axis-Hyelaphus spp., Blastocercus spp., Capreolus spp., Cervus-Rucercus spp., Dama spp., Elaphurus spp., Hippocamelus spp., Hydropotes spp., Mazama spp., Megamuntiacus spp., Muntiacus spp., Odocoileus spp., Ozotocercus spp., Pudu spp., Rangifer spp.
	Giraffidae	Giraffa spp., Okapia spp.
	Hippopotamidae	Hexaprotodon-Choeropsis spp., Hippopotamus spp.
	Moschidae	Moschus spp.
	Suidae	Babyrousa spp., Hylochoercus spp., Phacochoercus spp., Potamochoercus spp., Sus spp.,
	Tayassuidae	Catagonus spp., Pecari-Tayassu spp.
	Tragulidae	Hyemoschus spp., Tragulus-Moschiola spp.
Proboscidae	Elephantidae Elephas spp., Loxodonta spp.	Elephantidae Elephas spp., Loxodonta spp.

EK-4

652/2004/AT sayılı Yönetmelik'in 7 nci maddesi uyarınca Üye Devletlerde doğrulanmasını takiben alınacak önlemler için AB tarafından hibe verilecek olan ve söz konusu Yönetmelik'in Ek-1'inde yer alan hayvan hastalıkları:

- Rinderpest sığır vebası
- Koyun-keçi vebası
- Domuz veziküler hastalığı
- Mavidil
- Teschen Hastalığı
- Koyun veya Keçi Çiçeği
- Rift Vadisi Humması
- Lumpy skin hastalığı
- Afrika at vebası
- Veziküler stomatit
- Venezüela at viral ensefalomyeliti
- Geyiklerin hemorajik hastalığı
- Klasik Domuz Vebası
- Afrika Domuz Vebası
- Kontagiyöz sığır plöropnömonisi
- Avian influenza (Kuş Gribi)
- Newcastle hastalığı
- Şap Hastalığı
- Balıklarda epizootik hematopoetik nekrozis
- Balıklarda epizootik ülseratif sendrom
- Bonamia exitiosa enfeksiyonu
- Perkinsus marinus enfeksiyonu
- Microcytos mackini enfeksiyonu
- Kabuklularda Taura sendromu
- Kabuklularda Sarıbaş hastalığı

EK-5

652/2004/AT sayılı Yönetmelik'in 10 ncu maddesi uyarınca Üye Devletlerde eradikasyon, kontrol ve sürveyans programları için AB tarafından hibe verilecek olan ve söz konusu Yönetmelik'in Ek-2'sinde yer alan hayvan hastalıkları ve zoonozlar:

- Sığır tüberkülozu
- Sığır brusellozu
- Koyun ve keçi brusellozu (B. melitensis)
- Endemik ve yüksek riskli alanlarda Mavidil hastalığı
- Afrika Domuz Vebası
- Domuz veziküler hastalığı
- Klasik Domuz Vebası
- Anthraks (Şarbon)
- Kontagiyöz sığır plöropnömonisi
- Avian influenza (Kuş Gribi)
- Kuduz
- Ekinokok
- Nakledilebilir Süngerimsi Beyin Hastalığı (TSE)
- Campylobacteriosis
- Listeriosis
- Salmonellosis (zoonoz salmonella)
- Trichinellosis
- Verotoksijenik E. coli
- Viral hemorajik septisemi (VHS)
- Enfeksiyöz hematopoetik nekroz (IHN)
- Koi herpes virus hastalığı (KHV)
- Enfeksiyöz somon anemisi (ISA)
- Marteilia refringens enfeksiyonu
- Bonamia ostreae enfeksiyonu
- Kabuklularda beyaz nokta hastalığı

EK-6

FASIL 12 KAPANIŞ KRİTERLERİ

1. Türkiye, Ortaklık Antlaşması'nın Ek Protokolü'nün ayrımcılık yapılmaksızın uygulanmasına ilişkin yükümlülüğünü yerine getirmiştir.
2. Türkiye, ilgili açılış kriterinin karşılanması için verdiği taahhütlerin yerine getirilmesi de dahil, hayvanların tanımlanması ve kayıt altına alınmasına ilişkin AB müktesebatı ile uyumlu ve tümüyle faal sistemleri uygulamaktadır.
3. Türkiye, hayvansal yan ürün işletmeleri de dahil olmak üzere, hayvansal ürün işletmelerinin iyileştirilmesi için onaylanmış bir ulusal program sunmuştur. Bu program, işletmelerin iyileştirilmesi sürecini izlemesine dair açık bir plan içermelidir.

Süt sektörü ile ilgili olarak, ulusal program, AB kriterlerine uymayan çiğ sütün kullanımına ilişkin bir strateji de içermelidir. Türkiye, bu ulusal programın uygulamasında yeterli düzeyde ilerleme kat ettiğini göstermiş olmalıdır. Ayrıca, Türkiye, ulusal programda yer verilen, işletmelerin iyileştirilmesi sürecinin izlenmesine yeterli insan kaynaklarını ve mali kaynakları ayırdığını kanıtlamıştır.

4. Türkiye, AB Üye Devletleri ile tatminkar düzeyde işbirliğini güvence altına alacak şekilde, hayvan hastalıkları bildirimine ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmektedir ve AB'ye bildiri zorunlu hayvan hastalıkları için sürveyans ve kontrol önlemleri uygulamaktadır. Ayrıca, AB müktesebatında yer aldığı şekilde, başlıca epizootik hastalıklar için acil eylem planları uygulamaktadır. Türkiye, önceden hazırlanmış ayrıntılı bir eradikasyon planı aracılığıyla şap hastalığına ilişkin AB müktesebatını tümüyle uygulamaktadır.
5. Türkiye, bulaşıcı süngerimsi ensefalopatilerin (TSEler) kontrolü için, tam yem yasağı, spesifik risk materyallerinin kontrolü ve TSE testleri de dahil olmak üzere, etkili bir sistemi uyumlaştırmış ve uygulamaktadır.
6. Türkiye, AB hayvan refahı mevzuatını uyumlaştırmıştır ve sektörün bilinçlendirilmiş olduğu ve söz konusu mevzuatın en geç katılım tarihinde etkin bir şekilde uygulanması için önceden yeterli düzeyde hazırlanmış olduğu güvencesini vermektedir.

7. Türkiye, müktesebatla uyumlu olarak, finansman da dahil olmak üzere, ilgili tüm resmi kontrollere ilişkin AB ile tümüyle uyumlu bir sistem uygulamak için gerekli idari yapıları ve özellikle faal Sınır Kontrol Noktaları kurmayı ve geliştirmeyi sürdürmektedir.

ÖZGEÇMİŞ



Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı: ERŞAN, Işık

Uyruğu: T.C.

Doğum tarihi ve yeri: 17/08/1981, Ankara

Telefon: 0 (312) 2873360

e-posta: iersan@tarim.gov.tr

Eğitim Derecesi Okul/Program, Mezuniyet yılı

Doktora: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi / Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletme Ana Bilim Dalı, devam ediyor

Lisans: Ankara Üniversitesi / Veteriner Fakültesi, 2004

Lise: Özel Ayşeabla Lisesi, 1999

İş Deneyimi, Yıl, Çalıştığı Yer, Görev

Halen - 2012 : Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, AB Uzman Yardımcısı

Ekim – Aralık 2014: Avrupa Komisyonu Sağlık ve Tüketiciyi Koruma Genel Müdürlüğü (DG SANCO), Profesyonel Eğitimdeki Ulusal Uzman

2012-2006 : Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Veteriner Hekim

Yabancı Dili: İngilizce (ileri) , İtalyanca (orta)

Hobiler: Resim, seramik, heykel